

**КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ВЕТЕРИНАРСТВО
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

414

На основу чл. 5. и 6. Одлуке о праћењу резидуа одређених материја у живим животињама и у производима животињског поријекла ("Службени гласник БиХ", бр. 1/04, 40/09 и 44/11), директор Канцеларије за ветеринарство Босне и Херцеговине донио је

**ОДЛУКУ
О СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА ПРАЋЕЊА И КОНТРОЛЕ
РЕЗИДУА ЗА 2019. ГОДИНУ**

Члан 1.
(Предмет)

Овом Одлуком утврђује се обавеза спровођења Плана праћења и контроле резидуа за 2019. годину.

Члан 2.
(Спровођење)

Спровођење Плана из члана 1. ове Одлуке реализоваће се у складу са Упутством за спровођење плана праћења резидуа које је саставни дио ове Одлуке.

Члан 3.
(Престанак важења)

Даном ступања на снагу ове Одлуке престаје да важи Одлука о спровођењу Плана праћења и контроле резидуа за 2018. годину ("Службени гласник БиХ", број 34/18).

Члан 4.
(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 03-2-27-24-275-2/19
21. маја 2019. године

Директор
Љубомир Калаба, с. р.

УПУТСТВО

**ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА ПРАЋЕЊА РЕЗИДУА
Контрола резидуа**

Контрола резидуа има за циљ заштиту здравља потрошача и обезбјеђење услова за несметану трговину животињама и производима животињског поријекла.

Контрола резидуа проводи се у складу са одредбама Одлуке о праћењу резидуа одређених материја у живим животињама и у производима животињског поријекла ("Службени гласник БиХ", бр. 1/04, 40/09 и 44/11) (у даљем тексту: Одлука) и Плана праћења резидуа (у даљем тексту: ППР), који се на основу наведене Одлуке спроводи за сваку годину.

Осим контроле резидуа која се спроводи у складу са одредбама Одлуке, власници односно одговорна лица у објектима дужна су обезбједити да се контрола резидуа спроводи и на основу властите процјене ризика, која је специфична у односу на врсту/категорију објекта, поријекло сировине, производне процесе, итд. (НАССР).

Доношење Плана праћења резидуа

Сврха Плана праћења резидуа јесте провјера да ли се на подручју Босне и Херцеговине користе забрањене материје у лијечењу животиња, да ли се у лијечењу животиња поштовала каренца лијека, које се односно чији се производи користе као храна, те да ли се у храни налазе контаминанти, а све у циљу заштите здравља потрошача.

У складу с одредбама Одлуке Канцеларија за ветеринарство Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Канцеларија) је одговорна за израду ППР, координирање активности које проводе надлежни органи ентитета и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, сакупљање, обраду и анализу података који су потребни за процјену ефекта праћења, извјештавање релевантних институција и других заинтересованих страна о резултатима контроле резидуа, те за надзирање спровођења ППР.

Канцеларија у сарадњи са надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, израђује, врши расподелу броја узорка и спроводи ППР за сваку календарску годину. Након усаглашене расподеле броја узорка Канцеларија дистрибуира ППР надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине (Федералном министарству пољопривреде, водопривреде и шумарства - Сектор за ветеринарство, Федералној управи за инспекцијске послове - Инспекторат ветеринарске инспекције, Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске - Ресор за ветеринарство, Републичкој управи за инспекцијске послове Републике Српске - Ветеринарска инспекција, Одјелу за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине и Инспекторату Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине). Надлежни органи ентитета дистрибуирају ППР кантоналним министарствима пољопривреде и/или кантоналним управама за инспекцијске послове у Федерацији БиХ, општинским ветеринарским инспекцијама у Републици Српској, који су надлежни за провођење узорковања у склопу ППР.

На основу годишњег ППР-а, Канцеларија у сарадњи са надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине израђује мјесечни план узорковања на резидуе, који се дистрибуира главним ветеринарским инспекторима и ветеринарским инспекторима задуженим за провођење узорковања.

Канцеларија је задужена за праћење реализације ППР-а.

Узорковање

Основна начела узорковања

Службено узорковање се спроводи ненајављено и неочекивано за странку и у неутврђеним временским интервалима. Узорке не треба узимати увијек истог дана у седмици.

Узорковање се мора спроводити у промјенивим интервалима током цијеле године, са тим да се узме у обзир и чињеница да се током узгоја животиња неке материје примјењују само у одређеном периоду године.

Не доводећи у питање захтјеве плана праћења резидуа, код одабира узорка узимају се у обзир друге расположиве информације, нпр. употреба још непознатих материја, изненадна појава болести у одређеним регијама, сумња на недозвољене или неовлаштене поступке, итд.

Критеријуми за одређивање прихватљивости узорка за испитивање у склопу ППР-а наведени су у Прилогу 1. овог Упутства.

Службени узорак

Службени узорак је узорак који је узео ветеринарски инспектор одређен за спровођење ППР-а.

Изузетно у присуству ветеринарског инспектора узорке који се узимају на фарми (крв, урин) могу узимати ветеринари који су запослени у ветеринарским станицама или амбулантама.

Временски период узимања узорка траје од 01.04. текуће године за коју је припремљен ППР до 31.03. наредне године.

Идентификација узорка

Идентификација узорка се врши на начин да се серијски број записника за узорковање уписује на паковање узорка односно и на амбалажу у којој је узорак упакован и на сигурносну самолепљиву кесу за паковање узорка (на примјер број записника 001010 и на паковању - амбалажи и кеси се уписује исти број 001010).

Мјесто узорковања

Узорци се узимају код физичких и правних лица која се баве производњом, прерадом, паковањем и продајом живих животиња и производа животињског поријекла (у даљем тексту: субјекти).

Мјесто узорковања су фарме (говеда, перад, млијеко, јаја, сточна храна, вода), рибогојишта, објекти за клање животиња и објекти за сакупљање и паковање примарних производа животињског поријекла (јаја, млијеко и мед), (у тексту: објекти).

Узимање узорка се врши у складу са Прилогом III (Обим и учесталост узорковања) Одлуке како би се омогућила слједивост до фарме поријекла на којој је извршено узорковање.

Стратегија узорковања

ППР има за циљ:

- откривања недозвољеног лијечења животиња или непоштивање каренце;
- утврђивања да ли резидуе ветеринарских лијекова, пестицида и загађивача животне средине, у животињским ткивима и производима, одговарају прописаним максимално дозвољеним количинама (МДК);
- утврђивања и откривање разлога за заостајање резидуа наведених материја у количинама већим од МДК или налаза недопуштених резидуа у животињским ткивима и производима (истраживање и откривање узрока заостајања резидуа).

Узорак

Циљани узорак

Циљани узорак је узорак који је узет у складу са стратегијом узорковања како је то описано у "Стратегији узорковања".

Сумњиви узорак

Сумњиви узорак је узорак који је узет:

- као посљедица налаза недозвољених резидуа у узорцима узетим у складу са захтјевима из члана 5. Одлуке;
- због разлога наведених у члану 11. став 2. Одлуке;
- према захтјевима из члана 25. став 1. тач. а) и б) Одлуке.

Најмањи број животиња код узимања сумњивог узорка

Кад узима сумњиви узорак (који такође мора бити циљано одабран, како је прије описано), однос броја животиња у једном узгоју односно животиња за клање истог имаоца животиња, према броју животиња од којих треба узети узорак је:

N	Репрезентативни узорак (n) код којег је вјеројатност p (да ћемо открити бар 1 животињу која има резидуе) = 99%						
	m=20%	m= 50%	m= 60%	m= 70%	m= 80%	m= 90%	m = 95%
10	10	5	4	3	3	2	2
25	14	6	5	4	3	2	2
50	17	6	5	4	3	2	2
75	18	7	5	4	3	2	2
100	19	7	5	4	3	2	2
200	20	7	5	4	3	2	2
500	21	7	5	4	3	2	2
1.000	21	7	6	4	3	2	2
10.000	21	7	6	4	3	2	2

N = је број животиња у групи; n = је број узорака које треба узети; m = број животиња за које се може претпоставити да посједују резидуе

Истрага (Follow-up)

У случају неусклађеног налаза резидуа ветеринарски инспектор мора спровести детаљну истрагу како би се истражио и установио узрок појаве резидуа:

1. Након обавијести о неусклађеном налазу одмах провјерити да ли се предметни производ још налази на тржишту (ако се производ налази на тржишту, а налаз је неусклађен, производ се конфисцира и нешкодљиво уништава или ако је налаз сумњив производ/трупови/животиње се задржавају до добијања резултата потврдне лабораторијске анализе);
2. Прикупити све информације које су потребне како би се могло утврдити поријекло животиње, односно фарма са које животиња потиче или долази (уколико фарма није под надлежности ветеринарске инспекције гдје је узорак узет, ветеринарски инспектор писмено и усмено обавјештава ветеринарску инспекцију подручја на којем се налази предметна фарма);
3. Провести испитивање на фарми са које животиња потиче или долази да ли је било лијечења или недозвољеног лијечења како би се утврдио узрок назочности резидуа;
4. У случају недозвољеног лијечења, провести испитивање поријекла материја или производа на мјесту производње, руковања, складиштења, превоза, примјене, продаје, зависно о потребама;
5. У случају лијечења животиње провјерити ко је обавио лијечење животиња, провјерити евиденцију лијечења на фарми, провести контролу лијекова (да ли је лијек регистрован, гдје је лијек набављен, да ли се поштовала каренца лијека, да ли постоји рецепт о употреби лијека);
6. У случају лијечења од стране ветеринара из ветеринарске станице/амбуланте потребно је провјерити амбулантни протокол;
7. На имању, према потреби, испитати сточну храну и воду за напајање животиња (у зависности од врсте материје која је утврђена анализом);
8. Прегледати посуђе из којег животиња узима храну и воду;
9. Свако додатно испитивање које се сматра потребним.

О свим спроведеним активностима ветеринарски инспектор дужан је обавијестити Канцеларију, главног ветеринарског инспектора, надлежни орган ентитета или Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине.

Мјере код узимања сумњивог узорака

Када узима узорке животиња или животињских производа за које на основу резултата претходних испитивања или информација са терена, сумња (сумњиви узорак) да садрже резидуе одобрених материја у количинама већим од МДК или резидуе неодобрених материја, ветеринарски инспектор такве животиње, њихове трупове, органе или производе не смије стављати у промет односно у даљу обраду и/или прераду до добијања резултата лабораторијских анализа.

У случају сумње на недозвољено лијечење (тј. примјену забрањених материја или примјену одобрених материја у друге сврхе од оних за које су одобрене) животиња,

ветеринарски инспектор ће поступити у складу са чланом 25. Одлуке.

Мјере у случају налаза резидуа у количинама већим од МДК и налаза резидуа неодобрених материја (недозвољеног лијечења)

У случају налаза резидуа ветеринарских лијекова, пестицида и других материја у количинама већим од МДК, ветеринарски инспектор ће поступити у складу са чланом 19. и чланом 21. Одлуке.

Ветеринарски инспектор мора да задржи трупове и органе закраних животиња и животињске производе до добијања резултата анализа. У случају да је потврђено недозвољено лијечење ветеринарски инспектор поступа у складу са поступком описаним у члану 24. Одлуке.

Случајни узорак

Случајни узорак је узорак узет на основу статистичког разматрања како би се обезбиједили репрезентативни подаци.

Циљано узорковање на фарми, укључујући рибогојилишта и узгајалишта шкољки

Критеријуми за селекцију циљаних узорака

Фарма на којој ће се обавити узорковање одабере се према информацијама са терена, или према другим подацима о некој фарми/фармама, као што су нпр.: начин држања и узгоја животиња, исхрана, пасмина, пол животиње.

Када је одабрао фарму ветеринарски инспектор процјенује све животиње на фарми и одабере животињу(е) од којих ће узорак бити узет. У обављању поменуте процјене у обзир се морају узети:

- информације које указују на кориштење фармаколошки активних материја (узорци се чешће узимају на фармама за које постоје индикације за кориштење забрањених материја или непоштивање каренце за одобрене материје);
- секундарне полне карактеристике животиње(а);
- промјене у понашању животиње(а);
- исто гојидбено стање у групи животиња различитих пасмина/категирија;
- животиње доброг гојидбеног стања/добре грађе и са мало маснога ткива.

При узимању узорака треба избјегавати вишестратно узорковање на једној истој фарми, односно узорковање животиња поријеклом са исте фарме.

Циљано узорковање у објектима за клаоничку обраду и прераду

Критеријуми за селекцију циљаних узорака

При процјени које ће животиње, трупови и/или производи животиња бити узорковани ветеринарски инспектор ће узети у обзир сљедеће критеријуме:

- пол, старост, врсту и начин узгоја/држања животиња;
- информације о произвођачу;
- информације о кориштењу фармаколошки активних материја;
- уобичајену праксу примјене одређених фармаколошки активних материја у устројству фармске производње из које потичу животиње(а);
- доказе о недозвољеном лијечењу.

Код узимања узорака, треба избјегавати вишеструко узимање узорака од једног произвођача.

Ткива и производи који се достављају на анализу

За откривање фармаколошки активних материја одговарајућа ткива, органи или производи узоркују се и

достављају на анализу у складу са захтјевима Плана праћења резидуа.

Количина узорка

Најмања количина узорка мора бити довољна како би референта/овлаштена лабораторија могла да спроведе комплетан аналитички поступак (оријентацијска и потврдна метода). Сваки узорак се мора подијелити на два једнака дијела (подузорка) на којима се може обавити комплетан

аналитички поступак. Дијељење узорка се може извршити на мјесту узорковања или у лабораторију, али се из практичних разлога (чување узорка и обавезе лабораторија да у случају неусклађености одмах обави потврдну методу), дијељење узорка врши у лабораторију. Лабораторија је дужна чувати други дио узорка 60 дана.

Најмања количина узорка која треба да се достави на анализу је следећа:

Врста ткива, органа, производа	Количина	Напомена
Мишић	250 г	- односи се на мишић без костију, - најбоље је доставити мишић врата или дијафрагме (ако се ради о узорковању трупа) или неки други мишић без костију, - ако се ради о нпр. месу кунића онда је најбоље доставити четвртину трупа без коже и костију, - ако се ради о перади тежине 2-3 кг, узима се месо батака и карабатака без костију и друго тамно месо исте животиње - ако се ради о перади тежине 1-2 кг, узима се месо батака и карабатака без костију и друго тамно месо од 3-6 животиња
Масно ткиво	500 г	- најбоље абдоминално или поткожно масно ткиво и бубрежно масно ткиво, - ако се ради о масном ткиву перади узима се абдоминално масно ткиво са више животиња из истог лота
Јетра	250 г	- цијела јетра или комад јетре тражене количине
	100 г	- ако се ради о јетри перади узима се јетра од више животиња из истог лота
Бубрег	250 г	- један или оба бубрега исте животиње, - уколико су бубрези једне животиње лакши од тражене количине, узимају се бубрези више животиња из истог лота
Млијeko	250 мл	- ако се узоркује млијeko у праху узима се као узорак оригинално пакирање или најмање 100 грама
Сир, маслац, ферментирани производи	300 г	
Јаја		- један узорак је 12 јаја
Риба	500 г	- свјежа, смрзнута, димљена, саламурена риба
Шкољке	500 г	
Мед	100 г	- на анализу се доставља течни или згуснути мед - ако се ради о меду у саћу, течну фракцију треба одвојити од круте
Крв	30 - 50 мл	
Урин	60 мл	
Вода за пиће	500 мл	- воду узети из појилица са више мјеста
Храна за животиње	1 кг	- храну за животиње треба узети из хранилишта испред животиња с више мјеста - код неких врста хране због великог постотка влаге узорак прво похранити у папирнату кесу

Амбалажа и паковање узорка

Узорак се узима (пакује) у једнократну амбалажу за узимање узорка на резидуе у склопу ППР-а, који обезбјеђује (набавља) Канцеларија и за ту намјену доставља ветеринарским инспекторима заједно са записницима о узорковању на резидуе.

Једнократна амбалажа (нпр. сигурносне самољепљиве кесе, посуде, боце, спрувете) мора бити тако направљена да одржи цјеловитост узорка, онемогући замјену узорка, унакрсну контаминацију и квариња, односно узорци морају бити запаковани на такав начин да се у случају отварања паковања види да је нарушен интегритет паковања.

Узорак за анализу након узимања и паковања мора бити адекватно затворен и заштићен.

Транспорт узорка у лабораторију

Транспорт узорка врши ветеринарски инспектор, Канцеларија, лабораторија или друго правно лице у зависности од услова потписаног уговора.

У случају када транспорт узорка врши Канцеларија, лабораторија или друго правно лице врши се преузимање узорка од ветеринарског инспектора, дистрибуција и достава узорка у изабране овлаштене лабораторије за поједине анализе резидуа.

Уколико се узорак/узорци не могу одмах доставити на анализу потребно је извршити њихово складиштење на начин описан у дијелу "Чување и складиштење узорка" ове Упуте.

Транспорт узорка се врши у расхладним уређајима тј. преносним фрижидерима на температури од 0°C до +4°C како би се осигурао хладни ланац током транспорта. Преносиви фрижидери морају бити означени са натписом на папиру формата А4 "УЗОРЦИ НА РЕЗИДУЕ" тако да се не доводи у сумњу њихов садржај.

У случају када се узорци анализирају у лабораторијама изван Босне и Херцеговине транспорт узорка се врши службеним возилом Канцеларије, лабораторије или другог правног лица у зависности од услова потписаног уговора.

Пошиљку обавезно треба да прати списак узорка са бројем записника, врстом матрикса, анализом која се тражи као и Изјавом у којој се наводи лице које врши транспорт, број узорка и податак да пошиљка не представља инфективни материјал.

Транспорт узорка од ветеринарског инспектора до изабране овлаштене лабораторије договара се телефоном као најбржим и најлакшим видом комуникације.

Чување и складиштење узорка

У случају када ветеринарски инспектор није у могућности одмах након узимања узорка доставити исти у изабрану овлаштену лабораторију односно у случају када се узорак не може одмах доставити на анализу, потребно је начином чувања обезбиједити стабилност и цјеловитост узорка, тако да:

- мишић, јетра, бубрег, масно ткиво и млијeko дубоко се замрзавају након узорковања (на температури од -15°C до -20°C),

- јаја се чувају на температури од 0°C до +4°C,
- крв се по могућности одмах шаље у референтну/овлаштену лабораторију (уколико је могуће одмах издвојити серум или плазму ради дужег чувања на температури од +4°C или замрзнути на -20°C),
- урин се чува на температури од 0°C до +4°C или се замрзава,
- мед се чува на собној температури,
- вода се чува на температури од 0°C до +4°C,
- храна за животиње се чува на температури од 0°C до +4°C.

Максимално вријеме чувања узорака након узимања истих је за:

- дубоко смрзнути узорци (мишић, јетра, бубрег, масно ткиво, млијеко)	10 дана
- јаја	10 дана
- крв	по могућности одмах након узорковања се шаље у лабораторију
- урин	10 дана
- мед	10 дана
- вода и храна за животиње	10 дана

Приликом чувања, односно складиштења узорака треба водити рачуна о температурном режиму на којем се држе узорци. Фрижидери и замрзивачи требају имати термометре са контролним листама у које се уписује температура. Температуру складиштења узорака треба свакодневно пратити како би се правовремено могло реаговати.

Записник о узорковању

Записник о узорковању на резидуе обезбјеђује (набавља) Канцеларија и дистрибуира ветеринарским инспекторима који задужују одређени број записника (путем отпремнице) у зависности од броја узорака који морају узети у склопу ППР.

За сваки узети узорак мора се водити Записник о узимању узорака за анализу резидуа - Серија А. Записник мора бити јасно и читко попуњен од стране ветеринарског инспектора који врши узорковање.

Један записник о узорковању прати само један узорак са захтјевом за једну анализу, осим у случају узорковања млијека и јаја гдје се на једном записнику захтијевају најмање 3 анализе.

Када се узорковање врши о трошку власника/произвођача попуњава се Записник о узимању узорака за анализу резидуа - Серија Б, који се попуњава на исти начин као и записник из Серије А.

У Записник се (у зависности од мјеста узорковања) морају уписати сљедећи подаци:

- адреса надлежног органа;
- име ветеринарског инспектора или број овлаштења;
- број протокола (из евиденције ветеринарског инспектора);
- датум узорковања;
- име и адреса власника животиња или животињских производа (или одговорне особе);
- регистрациски број имања са којег животиња потиче (када се узорковање обавља на имању);
- регистрациски број клаонице или другог одобреног објекта у којем је узорковање обављено;
- идентификациску ознаку животиње (број ушне маркице) или производа (серија производа);
- врсту животиње;
- врсту ткива које се шаље на анализу (врсту узорка);
- информацију о лијечењу у периоду од четири седмице прије узорковања (када се узорковање обавља на имању);

- врсте материја или групе материја које треба претражити у узорку.

Копија Записника о узорковању која се доставља у овлаштену/референтну лабораторију заједно са узорком (друга копија), садржава сљедеће податке:

- адресу надлежног органа који је доставио узорак;
- име ветеринарског инспектора или број овлаштења;
- број протокола (из евиденције ветеринарског инспектора);
- датум узорковања;
- врсту животиње;
- врсту ткива или производа који се шаљу на анализу;
- врсту материја или групе материја које треба претражити у узорку.

По Записнику који ће бити непотпун или неправилно испуњен неће се обавити анализа.

У случају када ветеринарски инспектор не може прикупити информацију о сваком питању/рубрици из Записника, дужан је то написати (нпр. нема маркице, адреса непозната, власник непознат, поријекло непознато, итд.).

Записник о узорку мора потписати ветеринарски инспектор који је узео узорак, те власник или одговорно лице у одобреном објекту, односно власник или одговорно лице на фарми.

Чување Записника и извјештавање/комуникација

Оригинал Записника остаје код ветеринарског инспектора и он је за исти одговоран (неовлаштена лица не смију имати приступ оригиналу записника).

Другу копију Записника ветеринарски инспектор доставља заједно са узорком у референтну/овлаштену лабораторију или Канцеларији у зависности од начина преузимања и транспорта узорака.

Трећу копију Записника ветеринарски инспектор доставља, у зависности на чијој територији је узорак узет, у надлежне органе ентитета (Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства - Сектор за ветеринарство, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске - Ресор за ветеринарство) односно надлежни орган Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине (Одјел за пољопривреду, шумаство и водопривреду Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине - Пододјел за ветеринарство) након спроведеног узорковања.

Четврта копија Записника остаје иматељу животиња односно власнику објекта.

Пету копија Записника ветеринарски инспектор доставља Канцеларији.

Извјештавање о резултатима анализа - референтна/овлаштена лабораторија - Канцеларија за ветеринарство БиХ, надлежни органи ентитета и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине - ветеринарски инспектор

Референтна/овлаштена лабораторија је дужна извјештавати Канцеларију о спроведеним анализама и водити Евиденцију о обављеним испитивањима службених узорака који су узети у склопу Плана праћења и контроле резидуа из Прилога 2. овог Упутства. Након сваког обављеног испитивања узорака за примљених на анализу, лабораторија је дужна доставити Канцеларији извјештај о спроведеној анализи и наведену Евиденцију у форми табеле (excel format), коју обезбјеђује Канцеларија. Лабораторија испуњену табелу Евиденције доставља Канцеларији путем е-маила.

Канцеларија копије извјештаја анализе, путем поште или електронских средстава (е-маил-а) доставља: ветеринарском инспектору који је извршио узорковање,

Identifikacija uzorka

Identifikacija uzorka se vrši na način da se serijski broj zapisnika za uzorkovanje upisuje na pakovanje uzorka odnosno i na ambalažu u kojoj je uzorak upakovan i na sigurnosnu samoljepljivu kesu za pakovanje uzorka (na primjer broj zapisnika 001010 i na pakovanju -ambalaži i kesi se upisuje isti broj 001010).

Mjesto uzorkovanja

Uzorci se uzimaju kod fizičkih i pravnih lica koja se bave proizvodnjom, preradom, pakovanjem i prodajom živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla (u daljnjem tekstu: subjekti).

Mjesto uzorkovanja su farme (goveda, perad, mlijeko, jaja, stočna hrana, voda), ribogojilišta, objekti za klanje životinja i objekti za sakupljanje i pakovanje primarnih proizvoda životinjskog porijekla (jaja, mlijeko i med), (u daljnjem tekstu: objekti).

Uzimanje uzoraka se vrši u skladu s Dodatkom III (Obim i učestalost uzorkovanja) Odluke kako bi se omogućila sljedivost do farme porijekla na kojoj je izvršeno uzorkovanje.

Strategija uzorkovanja

PPR ima za cilj:

- otkrivanje nedozvoljenog liječenja životinja ili nepoštivanje karence;
- utvrđivanje da li rezidue veterinarskih lijekova, pesticida i zagađivača okoliša, u životinjskim tkivima i

N	Reprezentativni uzorak (n) kod kojeg je vjerojatnost p (da ćemo otkriti bar 1 životinju koja ima rezidue) = 99%						
	m=20%	m=50%	m=60%	m=70%	m=80%	m=90%	m=95%
10	10	5	4	3	3	2	2
25	14	6	5	4	3	2	2
50	17	6	5	4	3	2	2
75	18	7	5	4	3	2	2
100	19	7	5	4	3	2	2
200	20	7	5	4	3	2	2
500	21	7	5	4	3	2	2
1.000	21	7	6	4	3	2	2
10.000	21	7	6	4	3	2	2

N = je broj životinja u grupi; n = je broj uzoraka koje treba uzeti; m = broj životinja za koje se može pretpostaviti da posjeduju rezidue

Istraga (Follow-up)

U slučaju neusklađenog nalaza rezidua veterinarski inspektor mora provesti detaljnu istragu kako bi se istražio i ustanovio uzrok pojave rezidua:

1. Nakon obavijesti o neusklađenom nalazu odmah provjeriti da li se predmetni proizvod još nalazi na tržištu (ako se proizvod nalazi na tržištu, a nalaz je neusklađen proizvod se konfiscira i neškodljivo uništava ili ako je nalaz sumnjiv proizvod/trupovi/životinje se zadržavaju do dobijanja rezultata potvrđne laboratorijske analize);
2. Prikupiti sve informacije koje su potrebne kako bi se moglo utvrditi porijeklo životinje odnosno farma s koje životinja potiče ili dolazi (ukoliko farma nije pod nadležnosti veterinarske inspekcije gdje je uzorak uzet, veterinarski inspektor pismeno i usmeno obavještava veterinarsku inspekciju područja na kojem se nalazi predmetna farma);
3. Provesti ispitivanje na farmi s koje životinja potiče ili dolazi da li je bilo liječenja ili nedozvoljenog liječenja kako bi se utvrdio uzrok nazočnosti rezidua;
4. U slučaju nedozvoljenog liječenja provesti ispitivanje porijekla supstanci ili proizvoda na mjestu proizvodnje, rukovanja, skladištenja, prijevoza, primjene, prodaje zavisno o potrebama;

proizvodima, odgovaraju propisanim maksimalno dozvoljenim količinama (MDK);

- utvrđivanje i otkrivanje razloga za zaostajanje rezidua navedenih supstanci u količinama većim od MDK ili nalaza nedopuštenih rezidua u životinjskim tkivima i proizvodima (istraživanje i otkrivanje uzroka zaostajanja rezidua).

Uzorak

Ciljani uzorak

Ciljani uzorak je uzorak koji je uzet u skladu sa strategijom uzorkovanja kako je to opisano u "*Strategiji uzorkovanja*".

Sumnjivi uzorak

Sumnjivi uzorak je uzorak koji je uzet:

- kao posljedica nalaza nedozvoljenih rezidua u uzorcima uzetim u skladu sa zahtjevima iz člana 5. Odluke;
- zbog razloga navedenih u članu 11. stav 2. Odluke;
- prema zahtjevima iz člana 25. stav 1. tač. a) i b) Odluke.

Najmanji broj životinja kod uzimanja sumnjivog uzorka

Kad se uzima sumnjivi uzorak (koji također mora biti ciljano odabran, kako je prije opisano), odnos broja životinja u jednom uzgoju odnosno životinja za klanje istog imatelja životinja, prema broju životinja od kojih treba uzeti uzorak je:

5. U slučaju liječenja životinje provjeriti ko je obavio liječenje životinja, provjeriti evidenciju liječenja na farmi, provesti kontrolu lijekova (da li je lijek registriran, gdje je lijek nabavljen, da li se poštovala karenca lijeka, da li postoji recept o upotrebi lijeka);
6. U slučaju liječenja od strane veterinaru iz veterinarske stanice/ambulante potrebno je provjeriti ambulantan protokol;
7. Na farmi, prema potrebi, ispitati stočnu hranu i vodu za napajanje životinja (u zavisnosti od vrste supstance koja je utvrđena analizom);
8. Pregledati posuđe iz kojeg životinja uzima hranu i vodu;
9. Provesti svako dodatno ispitivanje koje se smatra potrebnim.

O svim provedenim aktivnostima veterinarski inspektor dužan je obavijestiti Ured, nadležne organe entiteta ili Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Mjere kod uzimanja sumnjivog uzorka

Kada uzima uzorke životinja ili životinjskih proizvoda za koje na osnovu rezultata prethodnih ispitivanja ili informacija s terena, sumnja (sumnjivi uzorak) da sadrže rezidue odobrenih supstanci u količinama većim od MDK ili rezidue neodobrenih supstanci, veterinarski inspektor takve životinje, njihove trupove, organe ili proizvode ne smije stavljati u promet odnosno u daljnju obradu i/ili preradu do dobijanja rezultata laboratorijskih analiza.

U slučaju sumnje na nedozvoljeno liječenje životinja (tj. primjenu zabranjenih supstanci ili primjenu odobrenih supstanci u

druge svrhe od onih za koje su odobrene), veterinarski inspektor će postupiti u skladu s članom 25. Odluke.

Mjere u slučaju nalaza rezidua u količinama većim od MDK i nalaza rezidua neodobrenih supstanci (nedozvoljenog liječenja)

U slučaju nalaza rezidua veterinarskih lijekova, pesticida i drugih supstanci u količinama većim od MDK, veterinarski inspektor će postupiti u skladu s članom 19. i članom 21. Odluke.

Veterinarski inspektor mora zadržati trupove i organe zaklanih životinja i životinjske proizvode do dobijanja rezultata analiza. U slučaju da je potvrđeno nedozvoljeno liječenje veterinarski inspektor postupi u skladu s postupkom opisanim u članu 24. Odluke.

Slučajni uzorak

Slučajni uzorak je uzorak uzet na osnovu statističkog razmatranja kako bi se osigurali reprezentativni podaci.

Ciljano uzorkovanje na farmi, uključujući ribogojišta i uzgajališta školjki

Kriteriji za selekciju ciljanih uzoraka

Farma na kojoj će se obaviti uzorkovanje odabire se prema informacijama s terena, ili prema drugim podacima o nekoj farmi/farmama, kao što su npr.: način držanja i uzgoja životinja, ishrana, pasmina, spol životinje.

Kada je odabrao farmu veterinarski inspektor procjenjuje sve životinje na farmi i odabire životinju(e) od kojih će uzorak biti uzet. U obavljanju pomenute procjene u obzir se moraju uzeti:

- informacije koje ukazuju na korištenje farmakološki aktivnih supstanci (uzorci se češće uzimaju na farmama za koje postoje indicije za korištenje zabranjenih supstanci ili nepoštivanje karence za odobrene supstance);
- sekundarne spolne karakteristike životinje(a);
- promjene u ponašanju životinje(a);
- isto gojibeno stanje u grupi životinja različitih pasmina/ kategorija;
- životinje dobrog gojibenog stanja/dobre građe i s malo masnoga tkiva.

Pri uzimanju uzoraka treba izbjegavati višekratno uzorkovanje na jednoj istoj farmi, odnosno uzorkovanje životinja porijeklom s iste farme.

Ciljano uzorkovanje u objektima za klaoničku obradu i preradu

Kriteriji za selekciju ciljanih uzoraka

Pri procjeni koje će životinje, trupovi i/ili proizvodi životinja biti uzorkovani veterinarski inspektor će uzeti u obzir slijedeće kriterije:

- spol, dob, vrstu i način uzgoja/držanja životinja;
- informacije o proizvođaču;
- informacije o korištenju farmakološki aktivnih supstanci;
- uobičajenu praksu primjene određenih farmakološki aktivnih supstanci u ustroju farmske proizvodnje iz koje potiču životinje(a);
- dokaze o nedozvoljenom liječenju.

Kod uzimanja uzoraka, treba izbjegavati višestruko uzimanje uzoraka od jednog proizvođača.

Tkiva i proizvodi koji se dostavljaju na analizu

Za otkrivanje farmakološki aktivnih supstanci odgovarajuća tkiva, organi ili proizvodi, uzorkuju se i dostavljaju na analizu u skladu sa zahtjevima Plana praćenja rezidua.

Količina uzoraka

Najmanja količina uzorka mora biti dovoljna kako bi referentna/ovlaštena laboratorija mogla provesti kompletan analitički postupak (orijentacijska i potvrdna metoda). Svaki uzorak se mora podijeliti na dva jednaka dijela (poduzorka) na kojima se može obaviti kompletan analitički postupak. Dijeljenje uzorka se može izvršiti na mjestu uzorkovanja ili u laboratoriju, ali se iz praktičnih razloga (čuvanje uzorka i obaveze laboratorija da u slučaju neusklađenosti odmah obaviti potvrdnu metodu), dijeljenje uzorka vrši u laboratoriju. Laboratorija je dužna čuvati drugi dio uzorka 60 dana.

Najmanja količina uzorka koja se treba dostaviti na analizu je slijedeća:

Vrsta tkiva, organa, proizvoda	Količina	Napomena
Mišić	250 g	- odnosi se na mišić bez kostiju, - najbolje je dostaviti mišić vrata ili dijafragme (ako se radi o uzorkovanju trupa) ili neki drugi mišić bez kostiju, - ako se radi o npr. mesu kunića onda je najbolje dostaviti četvrtinu trupa bez kože i kostiju, - ako se radi o peradi težine 2-3 kg, uzima se meso bataka i karabataka bez kostiju i drugo tamno meso iste životinje, - ako se radi o peradi težine 1-2 kg, uzima se meso bataka i karabataka bez kostiju i drugo tamno meso od 3-6 životinja
Masno tkivo	500 g	- najbolje abdominalno ili potkožno masno tkivo i bubrežno masno tkivo, - ako se radi o masnom tkivu peradi uzima se abdominalno masno tkivo sa više životinja iz istog lota
Jetra	250 g	- cijela jetra ili komad jetre tražene količine
	100 g	- ako se radi o jetri peradi uzima se jetra od više životinja iz istog lota
Bubreg	250 g	- jedan ili oba bubrega iste životinje, - ukoliko su bubregi jedne životinje lakši od tražene količine, uzimaju se bubregi više životinja iz istog lota
Mlijeko	250 ml	- ako se uzorkuje mlijeko u prahu uzima se kao uzorak originalno pakiranje ili najmanje 100 grama
Sir, maslac, fermentirani proizvodi	300 g	
Jaja		- jedan uzorak je 12 jaja
Riba	500 g	- svježa, smrznuta, dimljena, salamurena riba
Školjke	500 g	
Med	100 g	- na analizu se dostavlja tečni ili zgusnuti med - ako se radi o medu u saću, tečnu frakciju treba odvojiti od krute
Krv	30 - 50 ml	
Urin	60 ml	
Voda za piće	500 ml	- vodu uzeti iz pojilica s više mjesta
Hrana za životinje	1 kg	- hranu za životinje treba uzeti iz hranilica ispred životinja s više mjesta - kod nekih vrsta hrane zbog velikog postotka vlage uzorak prvo pohraniti u papirnatu vrećicu

Ambalaža i pakovanje uzorka

Uzorak se uzima (pakira) u jednokratnu ambalažu za uzimanje uzoraka na rezidue u sklopu PPR-a, koji osigurava (nabavlja) Ured i za tu namjenu dostavlja veterinarskim inspektorima zajedno sa zapisnicima o uzorkovanju na rezidue.

Jednokratna ambalaža (npr. sigurnosne samoljepljive kese, posude, boce, epruvete) mora biti tako napravljena da održi cjelovitost uzorka, onemogućujući zamjenu uzorka, unakrsnu kontaminaciju i kvarenje, odnosno uzorci moraju biti zapakirani na takav način da se u slučaju otvaranja pakovanja vidi da je narušen integritet pakovanja.

Uzorak za analizu nakon uzimanja i pakovanja mora biti adekvatno zatvoren i zaštićen.

Transport uzoraka u laboratoriju

Transport uzoraka vrši veterinarski inspektor, Ured, laboratorija ili drugo pravno lice u zavisnosti od uslova potpisanog ugovora.

U slučaju kada transport uzoraka vrši Ured, laboratorija ili drugo pravno lice vrši se preuzimanje uzoraka od veterinarskog inspektora, distribucija i dostava uzoraka u izabrane ovlaštene laboratorije za pojedine analize rezidua.

Ukoliko se uzorak/uzorci ne mogu odmah dostaviti na analizu potrebno je izvršiti njihovo skladištenje na način opisan u dijelu "Čuvanje i skladištenje uzoraka" ove Upute.

Transport uzoraka se vrši u rashladnim uređajima tj. prenosnim frižiderima na temperaturi od 0°C do +4°C kako bi se osigurano hladni lanac tokom transporta. Prenosivi frižideri moraju biti označeni sa natpisom na papiru formata A4 "UZORCI NA REZIDUE" tako da se ne dovodi u sumnju njihov sadržaj.

U slučaju kada se uzorci analiziraju u laboratorijima izvan Bosne i Hercegovine transport uzoraka se vrši službenim vozilom Ureda, laboratorije ili drugog pravnog lica u zavisnosti od uslova potpisanog ugovora.

Pošiljku obavezno treba da prati spisak uzoraka sa brojem zapisnika, vrstom matriksa, analizom koja se traži kao i Izjavom u kojoj se navodi lice koje vrši transport, broj uzoraka i podatak da pošiljka ne predstavlja infektivni materijal.

Transport uzoraka od veterinarskog inspektora do izabrane ovlaštene laboratorije dogovara se telefonom kao najbržim i najlakšim vidom komunikacije.

Čuvanje i skladištenje uzoraka

U slučaju kada veterinarski inspektor nije u mogućnosti odmah nakon uzimanja uzorka dostaviti isti u izabranu ovlaštenu laboratoriju odnosno kada se uzorak ne može odmah dostaviti na analizu, potrebno je načinom čuvanja osigurati stabilnost i cjelovitost uzorka, tako da:

- mišić, jetra, bubreg, masno tkivo i mlijeko duboko se zamrzavaju nakon uzorkovanja (na temperaturi od -15°C do -20°C),
- jaja se čuvaju na temperaturi od 0°C do +4°C,
- krv se po mogućnosti odmah šalje u referentnu/ovlaštenu laboratoriju (ukoliko je moguće odmah izdvojiti serum ili plazmu radi dužeg čuvanja na temperaturi od +4°C ili zamrznuti na -20°C),
- urin se čuva na temperaturi od 0°C do +4°C ili se zamrzava,
- med se čuva na sobnoj temperaturi,
- voda se čuva na temperaturi od 0°C do +4°C,
- hrana za životinje se čuva na temperaturi od 0°C do +4°C.

Maksimalno vrijeme čuvanja uzoraka nakon uzimanja istih je za:

- duboko smrznuti uzorci (mišić, jetra, bubreg, masno tkivo, mlijeko)	10 dana
---	---------

- jaja	10 dana
- krv	po mogućnosti odmah nakon uzorkovanja se šalje u laboratorij
- urin	10 dana
- med	10 dana
- voda i hrana za životinje	10 dana

Prilikom čuvanja odnosno skladištenja uzoraka treba voditi računa o temperaturnom režimu na kojem se drže uzorci. Frižideri i zamrzivači trebaju imati termometre s kontrolnim listama u koje se upisuje temperatura. Temperatura skladištenja uzoraka treba svakodnevno pratiti kako bi se pravovremeno moglo reagirati.

Zapisnik o uzorkovanju

Zapisnik o uzorkovanju na rezidue osigurava (nabavlja) Ured i distribuira veterinarskim inspektorima koji zadužuju (putem otpremnice) određeni broj zapisnika u zavisnosti od broja uzoraka koji moraju uzeti u sklopu PPR.

Za svaki uzeti uzorak mora se voditi Zapisnik o uzimanju uzoraka za analizu rezidua - Serija A. Zapisnik mora biti jasno i čitko popunjen od strane veterinarskog inspektora koji vrši uzorkovanje.

Jedan zapisnik o uzorkovanju prati samo jedan uzorak sa zahtjevom za jednu analizu, osim u slučaju kod uzorkovanja mlijeka i jaja gdje se na jednom zapisniku zahtijevaju najmanje tri analize.

Kada se uzorkovanje vrši o trošku vlasnika/proizvođača popunjava se Zapisnik o uzimanju uzoraka za analizu rezidua - Serija B, koji se popunjava na isti način kao i zapisnik iz Serije A.

U Zapisnik se (u ovisnosti od mjesta uzorkovanja) moraju upisati slijedeći podaci:

- adresa nadležnog organa;
- ime veterinarskog inspektora ili broj ovlaštenja;
- broj protokola (iz evidencije veterinarskog inspektora);
- datum uzorkovanja;
- ime i adresa vlasnika životinja ili životinjskih proizvoda (ili odgovorne osobe);
- registracijski broj farme sa kojeg životinja potiče (kada se uzorkovanje obavlja na farmi);
- registracijski broj klaonice ili drugog odobrenog objekta u kojem je uzorkovanje obavljeno;
- identifikacijsku oznaku životinje (broj ušne markice) ili proizvoda (serija proizvoda);
- vrstu životinje;
- vrstu tkiva koje se šalje na analizu (vrstu uzorka);
- informaciju o liječenju u periodu od četiri sedmice prije uzorkovanja (kada se uzorkovanje obavlja na farmi);
- vrste supstanci ili grupe supstanci koje treba pretražiti u uzorku.

Kopija Zapisnika o uzorkovanju koja se dostavlja u ovlaštenu/referentnu laboratoriju zajedno sa uzorkom (druga kopija), sadržava slijedeće podatke:

- adresu nadležnog organa koji je dostavio uzorak;
- ime veterinarskog inspektora ili broj ovlaštenja;
- broj protokola (iz evidencije veterinarskog inspektora);
- datum uzorkovanja;
- vrstu životinje;
- vrstu tkiva ili proizvoda koji se šalje na analizu;
- vrstu supstanci ili grupe supstanci koje treba pretražiti u uzorku.

Po Zapisniku koji će biti nepotpun ili nepravilno ispunjen neće se obaviti analiza.

U slučaju kada veterinarski inspektor ne može prikupiti informaciju o svakom pitanju/rubrici iz Zapisnika, dužan je to napisati (npr. nema markice, adresa nepoznata, vlasnik nepoznat, porijeklo nepoznato, itd.).

Zapisnik o uzorku mora potpisati veterinarski inspektor koji je uzeo uzorak, te vlasnik ili odgovorno lice u odobrenom objektu, odnosno vlasnik ili odgovorno lice na farmi.

Čuvanje Zapisnika i izvještavanje/komunikacija

Original Zapisnika ostaje kod veterinarskog inspektora i on je za isti odgovoran (neovlaštena lica ne smiju imati pristup originalu zapisnika).

Drugu kopiju Zapisnika veterinarski inspektor dostavlja zajedno sa uzorkom u referentnu/ovlaštenu laboratoriju ili Uredu u zavisnosti od načina preuzimanja i transporta uzoraka.

Treću kopiju Zapisnika veterinarski inspektor dostavlja, ovisno na čijoj teritoriji je uzorak uzet, u nadležne organe entiteta (Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva - Sektor za veterinarstvo, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske - Resor za veterinarstvo) odnosno nadležni organ Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine - Pododjel za veterinarstvo) nakon provedenog uzorkovanja.

Četvrta kopija Zapisnika ostaje imatelju životinja odnosno vlasniku objekta.

Petu kopiju Zapisnika veterinarski inspektor dostavlja Uredu.

Izveštavanje o rezultatima analiza - referentna/ovlaštena laboratorija - Ured za veterinarstvo BiH, nadležni organi entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine - veterinarski inspektor

Referentna/ovlaštena laboratorija je dužna izvještavati Ured o provedenim analizama i voditi Evidenciju o obavljenim

ispitivanjima službenih uzoraka koji su uzeti u sklopu Plana praćenja i kontrole rezidua iz Priloga 2. ove Upute. Nakon svakog obavljenog ispitivanja uzoraka zaprimljenih na analizu, laboratorija je dužna dostaviti Uredu izvještaj o provedenoj analizi i navedenu Evidenciju u formi tabele (excel format), koju osigurava Ured. Laboratorija ispunjenu tabelu Evidencije dostavlja Uredu putem e-maila.

Ured kopije izvještaja analize, putem pošte ili elektronskih sredstava (e-mail-a), dostavlja: veterinarskom inspektoru koji je izvršio uzorkovanje, Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva - Sektor za veterinarstvo, Federalnoj upravi za inspeksijske poslove - Inspektorat veterinarske inspekcije, Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske - Resor za veterinarstvo, Republičkoj upravi za inspeksijske poslove Republike Srpske - Veterinarska inspekcija, Odjelu za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Pododjel za veterinarstvo) i Inspektoratu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

U slučaju da se radi o sumnjivom uzroku, isti se odmah analizira i po obavljenoj analitičkoj pretrazi laboratorija najbržim mogućim putem (e-mail ili telefon) obavještava Ured koji obavještava veterinarskog inspektora koji je uzeo uzorak o rezultatima analitičke pretrage.

U slučaju kada su rezultati laboratorijskih analiza neusklađeni, odmah po obavljenoj analitičkoj pretrazi, laboratorija najbržim putem obavještava Ured koji obavještava veterinarskog inspektora koji je uzeo uzorak, o rezultatima analitičke pretrage. U roku od 24 sata laboratorija dostavlja laboratorijski izvještaj.

Prilog 1.

Kriteriji za određivanje prihvatljivosti uzoraka za ispitivanje u sklopu provođenja plana praćenja rezidua

Vrsta neusklađenosti	Uzorak se ispituje Da/Ne	Obrazloženje/Mjere
Nedovoljna količina uzorka prilikom uzorkovanja	Ne	Nemogućnost provođenja orijentacijske (screening) i potvrdne metode - moguće je ponovo tražiti uzorak
Uzorkovanje-pogrešan spol životinje	Ne	Pogrešan spol životinje upisan na zapisniku u odnosu na analizu koja se traži
Pogrešna vrsta tkiva uzeta prilikom uzorkovanja	Ne	Pogrešna vrsta tkiva navedena na zapisniku u odnosu na analizu koja se traži
Uzorkovanje - pogrešna starost životinje	Da	Uzorak uzet od životinje druge starosti od zahtijevane (u zapisniku traženo od teleta, uzet od krave) - uzorak se ispituje
Hemoliza krvi	Ne	Krv nije uzeta na propisani način i došlo je do hemolize
Kvar uzorka	Ne	Tkivo nije uzeto i dostavljeno na propisani način, te je došlo do kvarenja uzorka
Uzorak nije upakovan u odgovarajuću ambalažu	Ne	Ukoliko uzorak nije poslan u odgovarajućoj ambalaži
Pakovanje/ambalaža nije propisno zatvorena ili označena	Ne	Kada je vidljivo da je uzorak poslan u nepropisno zatvorenoj i označenoj ambalaži
Oštećena ambalaža/pakovanje	Ne	Oštećenje ambalaže/pakovanja može dovesti do kontaminacije ili gubitka dijela uzorka
Nepotpuno ili nepravilno ispunjen zapisnik	Ne	Ukoliko je zapisnik nepravilno ispunjen ili određene rubrike nisu ispunjene
Zapisnik bez potpisa	Ne	Kada na zapisniku nedostaje potpis službenog/ovlaštenog veterinarara
Na zapisniku nedostaje datum ili vrijeme	Ne	Kada nisu upisani datumi uzorkovanja ili slanja i/ili tačno vrijeme
Nedostaje zapisnik	Ne	Kada uz uzorak za ispitivanje nedostaje zapisnik
Odmrznuti uzorak	Ne	Kada je dostavljeni uzorak odmrznut i toliko promijenjen da je nemoguće izvršiti ispitivanje
Odmrzavanje uzorka	Da	Kada je dostavljeni uzorak odmrznut ali nije promijenjen tako da je moguće izvršiti ispitivanje
Oštećenje uzorka	Ne	Ukoliko je kod pripreme uzorka došlo do kontaminacije- moguće tražiti ponovno uzorkovanje
Izgubljen uzorak	Ne	U laboratoriji došlo do gubitka uzorka - moguće tražiti ponovno uzorkovanje
Problemi sa ispitivanjem u laboratoriji	Ne	Ukoliko zbog problema sa ispitivanjem nije ostala dovoljna količina uzorka - moguće tražiti ponovno uzorkovanje
Dva ili više matriksa u jednom pakovanju	Ne	Različiti matriksi moraju biti odvojeni zbog mogućnosti unakrsne kontaminacije
Predugo vrijeme skladištenja uzorka	Ne	Predugo vrijeme skladištenja umanjuje mogućnost provođenja follow-up procedure

poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske - Resor za veterinarstvo, Republičkoj upravi za inspeksijske poslove Republike Srpske - Veterinarska inspekcija, Odjelu za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i Inspektoratu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine). Mjerodavna tijela entiteta distribuiraju PPR kantonalnim ministarstvima poljoprivrede i/ili kantonalnim upravama za inspeksijske poslove u Federaciji BiH, općinskim veterinarskim inspekcijama u Republici Srpskoj, koja su mjerodavna za provođenje uzorkovanja u sklopu PPR.

Na temelju godišnjeg PPR- a, Ured u suradnji s mjerodavnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine izrađuje mjesečni plan uzorkovanja na rezidue, koji se distribuira glavnim veterinarskim inspektorima i veterinarskim inspektorima zaduženim za provođenje uzorkovanja.

Ured je zadužen za praćenje realizacije PPR- a.

Uzorkovanje

Temeljna načela uzorkovanja

Službeno uzorkovanje se provodi nenajavljeno i neočekivano za stranku i u neutvrđenim vremenskim intervalima. Uzorke ne treba uzimati uvijek istog dana u tjednu.

Uzorkovanje se mora provoditi u promjenjivim intervalima tijekom cijele godine, s tim da se uzme u obzir i činjenica da se tijekom uzgoja životinja neke tvari primjenjuju samo u određenom razdoblju godine.

Ne dovodeći u pitanje zahtjeve plana praćenja rezidua, kod odabira uzoraka uzimaju se u obzir druge raspoložive informacije, npr. uporaba još nepoznatih tvari, iznenadna pojava bolesti u određenim regijama, sumnja na nezgodne ili neovlaštene postupke, itd.

Kriteriji za određivanje prihvatljivosti uzoraka za ispitivanje u sklopu PPR- a navedeni su u Pravitku 1. ovog Naputka.

Službeni uzorak

Službeni uzorak je uzorak koji je uzeo veterinarski inspektor određen za provođenje PPR- a.

Iznimno u prisustvu veterinarskog inspektora uzorke koji se uzimaju na posjedu (krv, urin) mogu uzimati veterinari koji su uposljeni u veterinarskim stanicama ili ambulancama.

Vremensko razdoblje uzimanja uzoraka traje od 01.04. tekuće godine za koju je pripremljen PPR do 31.03. naredne godine.

Identifikacija uzorka

Identifikacija uzorka se vrši na način da se serijski broj zapisnika za uzorkovanje upisuje na pakovanje uzorka odnosno i

na ambalažu u kojoj je uzorak upakiran i na sigurnosnu samoljepljivu vrećicu za pakovanje uzorka (na primjer broj zapisnika 001010 i na pakovanju -ambalaži i vrećici se upisuje isti broj 001010).

Mjesto uzorkovanja

Uzorci se uzimaju kod fizičkih i pravnih osoba koje se bave proizvodnjom, preradom, pakovanjem i prodajom živih životinja i proizvoda životinjskog podrijetla (u daljnjem tekstu: subjekti).

Mjesto uzorkovanja su posjedi (goveda, perad, mlijeko, jaja, stočna hrana, voda), ribogojilišta, objekti za klanje životinja i objekti za sakupljanje i pakovanje primarnih proizvoda životinjskog podrijetla (jaja, mlijeko i med), (u tekstu: objekti).

Uzimanje uzoraka se vrši sukladno Pravitku III (Obujam i učestalost uzorkovanja) Odluke kako bi se omogućila sljedivost do posjeda podrijetla na kojem je izvršeno uzorkovanje.

Strategija uzorkovanja

PPR ima za cilj:

- otkrivanje nezgodnog liječenja životinja ili nepoštivanje karence;
- utvrđivanja da li rezidue veterinarskih lijekova, pesticida i zagađivača okoliša, u životinjskim tkivima i proizvodima, odgovaraju propisanim maksimalno dozvoljenim količinama (MDK);
- utvrđivanja i otkrivanje razloga za zaostajanje rezidua navedenih tvari u količinama većim od MDK ili nalaza nedopuštenih rezidua u životinjskim tkivima i proizvodima (istraživanje i otkrivanje uzroka zaostajanja rezidua).

Uzorak

Ciljani uzorak

Ciljani uzorak je uzorak koji je uzet sukladno strategiji uzorkovanja kako je to opisano u "Strategiji uzorkovanja".

Sumnjivi uzorak

Sumnjivi uzorak je uzorak koji je uzet:

- kao posljedica nalaza nezgodnih rezidua u uzorcima uzetim sukladno zahtjevima iz članka 5. Odluke;
- zbog razloga navedenih u članku 11. stavak 2. Odluke;
- prema zahtjevima iz članka 25. stavak 1. toč. a) i b) Odluke.

Najmanji broj životinja kod uzimanja sumnjivog uzorka

Kad se uzima sumnjivi uzorak (koji također mora biti ciljano odabran, kako je prije opisano), odnos broja životinja u jednom uzgoju odnosno životinja za klanje istog imatelja životinja, prema broju životinja od kojih treba uzeti uzorak je:

N	Reprezentativni uzorak (n) kod kojeg je vjerojatnost p (da ćemo otkriti bar 1 životinju koja ima rezidue) = 99%						
	m=20%	m=50%	m=60%	m=70%	m=80%	m=90%	m=95%
10	10	5	4	3	3	2	2
25	14	6	5	4	3	2	2
50	17	6	5	4	3	2	2
75	18	7	5	4	3	2	2
100	19	7	5	4	3	2	2
200	20	7	5	4	3	2	2
500	21	7	5	4	3	2	2
1.000	21	7	6	4	3	2	2
10.000	21	7	6	4	3	2	2

N = je broj životinja u grupi; n = je broj uzoraka koje treba uzeti; m = broj životinja za koje se može pretpostaviti da posjeduju rezidue

Istraga (Follow-up)

U slučaju neusklađenog nalaza rezidua veterinarski inspektor mora provesti detaljnu istragu kako bi se istražio i ustanovio uzrok pojave rezidua:

1. Nakon obavijesti o neusklađenom nalazu odmah provjeriti da li se predmetni proizvod još nalazi na tržištu (ako se proizvod nalazi na tržištu, a nalaz je neusklađen proizvod se konfiscira i neškodljivo uništava ili ako je nalaz sumnjiv proizvod/trupovi/životinje se zadržavaju do dobivanja rezultata potvrđne laboratorijske analize);

2. Prikupiti sve informacije koje su potrebite kako bi se moglo utvrditi podrijetlo životinje, odnosno posjeda s kojeg životinja potječe ili dolazi (ukoliko posjed nije pod nadležnošću veterinarske inspekcije gdje je uzorak uzet, veterinarski inspektor pismeno i usmeno obavještava veterinarsku inspekciju područja na kojem se nalazi predmetni posjed);
3. Provesti ispitivanje na posjedu s kojeg životinja potječe ili dolazi da li je bilo liječenja ili nedozvoljenog liječenja kako bi se utvrdio uzrok nazočnosti rezidua;
4. U slučaju nedozvoljenog liječenja provesti ispitivanje podrijetla tvari ili proizvoda na mjestu proizvodnje, rukovanja, skladištenja, prijevoza, primjene, prodaje ovisno o potrebama;
5. U slučaju liječenja životinje provjeriti tko je obavio liječenje životinja, provjeriti evidenciju liječenja na posjedu, provesti kontrolu lijekova (da li je lijek registriran, gdje je lijek nabavljen, da li se poštovala karenci lijeka, da li postoji recept o uporabi lijeka);
6. U slučaju liječenja od strane veterinara iz veterinarske stanice/ambulante potrebno je provjeriti ambulantni protokol;
7. Na posjedu, prema potrebi, ispitati stočnu hranu i vodu za napajanje životinja (ovisno o vrsti tvari koja je utvrđena analizom);
8. Pregledati posude iz kojeg životinja uzima hranu i vodu;
9. Svako dodatno ispitivanje koje se smatra potrebitim.

O svim provedenim aktivnostima veterinarski inspektor dužan je obavijestiti Ured, glavnog veterinarskog inspektora i mjerodavna tijela entiteta ili Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Mjere kod uzimanja sumnjivog uzorka

Kada uzima uzorke životinja ili životinjskih proizvoda za koje na temelju rezultata prethodnih ispitivanja ili informacija s terena, sumnja (sumnjivi uzorak) da sadrže rezidue odobrenih tvari u količinama većim od MDK ili rezidue neodobrenih tvari, veterinarski inspektor takve životinje, njihove trupove, organe ili proizvode ne smije stavljati u promet odnosno u daljnju obradu i/ili preradu do dobivanja rezultata laboratorijskih analiza.

U slučaju sumnje na nedozvoljeno liječenje (tj. primjenu zabranjenih tvari ili primjenu odobrenih tvari u druge svrhe od onih za koje su odobrene) životinja, veterinarski inspektor će postupiti sukladno članku 25. Odluke.

Mjere u slučaju nalaza rezidua u količinama većim od MDK i nalaza rezidua neodobrenih tvari (nedozvoljenog liječenja)

U slučaju nalaza rezidua veterinarskih lijekova, pesticida i drugih tvari u količinama većim od MDK, veterinarski inspektor će postupiti sukladno članku 19. i članku 21. Odluke.

Veterinarski inspektor mora zadržati trupove i organe zaklanih životinja i životinjske proizvode do dobivanja rezultata analiza. U slučaju da je potvrđeno nedozvoljeno liječenje veterinarski inspektor postupa sukladno postupku opisanom u članku 24. Odluke.

Slučajni uzorak

Slučajni uzorak je uzorak uzet na temelju statističkog razmatranja kako bi se osigurali reprezentativni podaci.

Ciljano uzorkovanje na posjedu, uključujući ribogojišta i uzgajališta školjki

Kriteriji za selekciju ciljanih uzoraka

Posjed na kojemu će se obaviti uzorkovanje odabire se prema informacijama s terena, ili prema drugim podacima o nekom posjedu/posjedima, kao što su npr.: način držanja i uzgoja životinja, prehrana, pasmina, spol životinje.

Kada je odabrao posjed veterinarski inspektor procjenjuje sve životinje na posjedu i odabire životinju(e) od kojih će uzorak biti uzet. U obavljanju pomenute procjene u obzir se moraju uzeti:

- informacije koje ukazuju na korištenje farmakološki aktivnih tvari (uzorci se češće uzimaju na posjedima za koje postoje indicije za korištenje zabranjenih tvari ili nepoštivanje karenci za odobrene tvari);
- sekundarne spolne karakteristike životinje(a);
- promjene u ponašanju životinje(a);
- isto gojidbeno stanje u skupini životinja različitih pasmina/kategorija;
- životinje dobrog gojidbenog stanja/dobre građe i s malo masnoga tkiva.

Pri uzimanju uzoraka treba izbjegavati višekratno uzorkovanje na jednom istom posjedu, odnosno uzorkovanje životinja podrijetlom s istog posjeda.

Ciljano uzorkovanje u objektima za klaoničku obradu i preradu

Kriteriji za selekciju ciljanih uzoraka

Pri procjeni koje će životinje, trupovi i/ili proizvodi životinja biti uzorkovani veterinarski inspektor će uzeti u obzir slijedeće kriterije:

- spol, dob, vrstu i način uzgoja/držanja životinja;
- informacije o proizvođaču;
- informacije o korištenju farmakološki aktivnih tvari;
- uobičajenu praksu primjene određenih farmakološki aktivnih tvari u ustroju posjedske proizvodnje iz koje potječu životinje(a);
- dokaze o nedozvoljenom liječenju.

Kod uzimanja uzoraka, treba izbjegavati višestruko uzimanje uzoraka od jednog proizvođača.

Tkiva i proizvodi koji se dostavljaju na analizu

Za otkrivanje farmakološki aktivnih tvari odgovarajuća tkiva, organi ili proizvodi uzorkuju se i dostavljaju na analizu sukladno zahtjevima Plana praćenja rezidua.

Količina uzorka

Najmanja količina uzorka mora biti dovoljna kako bi referentni/ovlašteni laboratorij mogao provesti kompletan analitički postupak (orijentacijska i potvrdna metoda). Svaki uzorak se mora podijeliti na dva jednaka dijela (poduzorka) na kojima se može obaviti kompletan analitički postupak. Dijeljenje uzorka se može obaviti na mjestu uzorkovanja ili u laboratoriju, ali se iz praktičnih razloga (čuvanje uzorka i obaveze laboratorija da u slučaju neusklađenosti odmah obavi potvrdnu metodu), dijeljenje uzorka vrši u laboratoriju. Laboratorija je dužna čuvati drugi dio uzorka 60 dana.

Najmanja količina uzorka koja se treba dostaviti na analizu je slijedeća:

Vrsta tkiva, organa, proizvoda	Količina	Napomena
Mišić	250 g	- odnosi se na mišić bez kostiju, - najbolje je dostaviti mišić vrata ili dijafragme (ako se radi o uzorkovanju trupa) ili neki drugi mišić bez kostiju, - ako se radi o npr. mesu kunića onda je najbolje dostaviti četvrtinu trupa bez kože i kostiju, - ako se radi o peradi težine 2-3 kg, uzima se meso bataka i karabataka bez kostiju i drugo tamno meso iste životinje - ako se radi o peradi težine 1-2 kg, uzima se meso bataka i karabataka bez kostiju i drugo tamno meso od 3-6 životinja
Masno tkivo	500 g	- najbolje abdominalno ili potkožno masno tkivo i bubrežno masno tkivo,

		- ako se radi o masnom tkivu peradi uzima se abdominalno masno tkivo sa više životinja iz istog lota
Jetra	250 g	- cijela jetra ili komad jetre tražene količine
	100 g	- ako se radi o jetri peradi uzima se jetra od više životinja iz istog lota
Bubreg	250 g	- jedan ili oba bubrega iste životinje, - ukoliko su bubregi jedne životinje lakši od tražene količine, uzimaju se bubregi više životinja iz istog lota
Mlijeko	250 ml	- ako se uzorkuje mlijeko u prahu uzima se kao uzorak originalno pakiranje ili najmanje 100 grama
Šir, maslac, fermentirani proizvodi	300 g	
Jaja		- jedan uzorak je 12 jaja
Riba	500 g	- svježa, smrznuta, dimljena, salamurena riba
Školjke	500 g	
Med	100 g	- na analizu se dostavlja tečni ili zgnusnuti med - ako se radi o medu u saću, tečnu frakciju treba odvojiti od krute
Krv	30 - 50 ml	
Urin	60 ml	
Voda za piće	500 ml	- vodu uzeti iz pojilica s više mjesta
Hrana za životinje	1 kg	- hranu za životinje treba uzeti iz hranilica ispred životinja s više mjesta - kod nekih vrsta hrane zbog velikog postotka vlage uzorak prvo pohraniti u papinatu vrećicu

Ambalaža i pakovanje uzorka

Uzorak se uzima (pakira) u jednokratnu ambalažu za uzimanje uzoraka na rezidue u sklopu PPR- a, koji osigurava (nabavlja) Ured i za tu namjenu dostavlja veterinarskim inspektorima zajedno sa zapisnicima o uzorkovanju na rezidue.

Jednokratna ambalaža (npr. sigurnosne samoljepljive vrećice, posude, boce, epruvete) mora biti tako napravljena da održi cjelovitost uzorka, onemogućujući zamjenu uzorka, unakrsnu kontaminaciju i kvarenja, odnosno uzorci moraju biti zapakirani na takav način da se u slučaju otvaranja pakovanja vidi da je narušen integritet pakovanja.

Uzorak za analizu nakon uzimanja i pakovanja mora biti adekvatno zatvoren i zaštićen.

Transport uzoraka u laboratorij

Transport uzoraka vrši veterinarski inspektor, Ured, laboratorij ili druga pravna osoba u ovisnosti od uvjeta potpisanog ugovora.

U slučaju kada transport uzoraka vrši Ured, laboratorij ili druga pravna osoba vrši se preuzimanje uzoraka od veterinarskog inspektora, distribucija i dostava uzoraka u izabrane ovlaštene laboratorije za pojedine analize rezidua.

Ukoliko se uzorak/uzorci ne mogu odmah dostaviti na analizu potrebno je izvršiti njihovo skladištenje na način opisan u dijelu "Čuvanje i skladištenje uzoraka" ovog Naputka.

Transport uzoraka se vrši u rashladnim uređajima tj. prenosnim frižiderima na temperaturi od 0°C do +4°C kako bi se osigurao hladni lanac tijekom transporta. Prenosivi frižideri moraju biti označeni s natpisom na papiru formata A4 "UZORCI NA REZIDUE" tako da se ne dovodi u sumnju njihov sadržaj.

U slučaju kada se uzorci analiziraju u laboratorijima izvan Bosne i Hercegovine transport uzoraka se vrši službenim vozilom Ureda, laboratorija ili druge pravne osobe u ovisnosti od uvjeta potpisanog ugovora.

Pošiljku obvezno treba pratiti spisak uzoraka sa brojem zapisnika, vrstom matriksa, analizom koja se traži kao i Izjavom u kojoj se navodi osoba koja vrši transport, broj uzoraka i podataka da pošiljka ne predstavlja infektivni materijal.

Transport uzoraka od veterinarskog inspektora do izabranog ovlaštenog laboratorija dogovara se telefonom kao najbržim i najlakšim vidom komunikacije.

Čuvanje i skladištenje uzoraka

U slučaju kada veterinarski inspektor nije u mogućnosti odmah nakon uzimanja uzorka dostaviti isti u izabrani ovlaštenu laboratorij odnosno u slučaju kada se uzorak ne može odmah dostaviti na analizu, potrebno je načinom čuvanja osigurati stabilnost i cjelovitost uzorka, tako da:

- mišić, jetra, bubreg, masno tkivo i mlijeko duboko se zamrzavaju nakon uzorkovanja (na temperaturi od -15°C do -20°C),
- jaja se čuvaju na temperaturi od 0°C do +4°C
- krv se po mogućnosti odmah šalje u referentni/ovlaštenu laboratorij (ukoliko je moguće odmah izdvojiti serum ili plazmu radi dužeg čuvanja na temperaturi od +4°C ili zamrznuti na -20°C),
- urin se čuva na temperaturi od 0°C do +4°C ili se zamrzava,
- med se čuva na sobnoj temperaturi,
- voda se čuva na temperaturi od 0°C do +4°C,
- hrana za životinje se čuva na temperaturi od 0°C do +4°C.

Maksimalno vrijeme čuvanja uzoraka nakon uzimanja istih je za:

- duboko smrznuti uzorci (mišić, jetra, bubreg, masno tkivo, mlijeko)	10 dana
- jaja	10 dana
- krv	po mogućnosti odmah nakon uzorkovanja se šalje u laboratorij
- urin	10 dana
- med	10 dana
- voda i hrana za životinje	10 dana

Prilikom čuvanja, odnosno skladištenja uzoraka treba voditi računa o temperaturnom režimu na kojemu se drže uzorci. Frižideri i zamrzivači trebaju imati termometre s kontrolnim listama u koje se upisuje temperatura. Temperaturno skladištenje uzoraka treba svakodnevno pratiti kako bi se pravodobno moglo reagirati.

Zapisnik o uzorkovanju

Zapisnik o uzorkovanju na rezidue osigurava (nabavlja) Ured i distribuira veterinarskim inspektorima koji zadužuju određeni broj zapisnika (putem otpremnice) u ovisnosti od broja uzoraka koji moraju uzeti u sklopu PPR.

Za svaki uzeti uzorak mora se voditi Zapisnik o uzimanju uzoraka za analizu rezidua - Serija A. Zapisnik mora biti jasno i čitko popunjen od strane veterinarskog inspektora koji vrši uzorkovanje.

Jedan zapisnik o uzorkovanju prati samo jedan uzorak s zahtjevom za jednu analizu, osim u slučaju uzorkovanja mlijeka i jaja gdje se na jednom zapisniku zahtijevaju najmanje 3 analize.

Kada se uzorkovanje vrši o trošku vlasnika/proizvođača popunjava se Zapisnik o uzimanju uzoraka za analizu rezidua - Serija B, koji se popunjava na isti način kao i zapisnik iz Serije A.

U Zapisnik se (u ovisnosti od mjesta uzorkovanja) moraju upisati sljedeći podaci:

- adresa mjerodavnog tijela;
- ime veterinarskog inspektora ili broj ovlaštenja;
- broj protokola (iz evidencije veterinarskog inspektora);

- nadnevak uzorkovanja;
- ime i adresa vlasnika životinja ili životinjskih proizvoda (ili odgovorne osobe);
- registracijski broj posjeda s kojeg životinja potječe (kada se uzorkovanje obavlja na posjedu);
- registracijski broj klaonice ili drugog odobrenog objekta u kojemu je uzorkovanje obavljeno;
- identifikacijsku oznaku životinje (broj ušne markice) ili proizvoda (serija proizvoda);
- vrstu životinje;
- vrstu tkiva koje se šalje na analizu (vrstu uzorka);
- informaciju o liječenju u razdoblju od četiri tjedna prije uzorkovanja (kada se uzorkovanje obavlja na posjedu);
- vrste tvari ili skupine tvari koje treba pretražiti u uzorku.

Presliku Zapisnika o uzorkovanju koja se dostavlja u ovlaštenu/referentni laboratorij zajedno s uzorkom (druga preslika), sadržava slijedeće podatke:

- adresu mjerodavnog tijela koje je dostavilo uzorak;
- ime veterinarskog inspektora ili broj ovlaštenja;
- broj protokola (iz evidencije veterinarskog inspektora);
- nadnevak uzorkovanja;
- vrstu životinje;
- vrstu tkiva ili proizvoda koji se šalju na analizu;
- vrstu tvari ili skupine tvari koje treba pretražiti u uzorku.

Po Zapisniku koji će biti nepotpun ili nepravilno ispunjen neće se obaviti analiza.

U slučaju kada veterinarski inspektor ne može prikupiti informaciju o svakom pitanju/rubrici iz Zapisnika, dužan je to napisati (npr. nema markice, adresa nepoznata, vlasnik nepoznat, podrijetlo nepoznato, itd.).

Zapisnik o uzorku mora potpisati veterinarski inspektor koji je uzeo uzorak, te vlasnik ili odgovorna osoba u odobrenom objektu, odnosno vlasnik ili odgovorna osoba na posjedu.

Čuvanje Zapisnika i izvještavanje/komunikacija

Original Zapisnika ostaje kod veterinarskog inspektora i on je za isti odgovoran (neovlaštene osobe ne smiju imati pristup originalu zapisnika).

Drugu presliku Zapisnika veterinarski inspektor dostavlja zajedno sa uzorkom u referentni/ovlaštenu laboratorij ili Uredu u ovisnosti od načina preuzimanja i transporta uzoraka.

Treću presliku Zapisnika veterinarski inspektor dostavlja, ovisno na čijem teritoriju je uzorak uzet, u mjerodavna tijela entiteta (Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i Privitak 1.

Kriteriji za određivanje prihvatljivosti uzoraka za ispitivanje u sklopu provođenja plana praćenja rezidua

Vrsta neusklađenosti	Uzorak se ispituje Da/Ne	Obrazloženje/Mjere
Nedovoljna količina uzorka prilikom uzorkovanja	Ne	Nemogućnost provođenja orijentacijske (screening) i potvrđne metode - moguće je ponovno tražiti uzorak
Uzorkovanje-pogrešan spol životinje	Ne	Pogrešan spol životinje upisan na zapisniku u odnosu na analizu koja se traži
Pogrešna vrsta tkiva uzeta prilikom uzorkovanja	Ne	Pogrešna vrsta tkiva navedena na zapisniku u odnosu na analizu koja se traži
Uzorkovanje - pogrešna starost životinje	Da	Uzorak uzet od životinje druge starosti od zahtijevane (u zapisniku traženo od teleta, uzet od krave) - uzorak se ispituje
Hemoliza krvi	Ne	Krv nije uzeta na propisani način i došlo je do hemolize
Kvar uzorka	Ne	Tkivo nije uzeto i dostavljeno na propisani način, te je došlo do kvarenja uzorka
Uzorak nije upakiran u odgovarajuću ambalažu	Ne	Ukoliko uzorak nije poslan u odgovarajućoj ambalaži
Pakovanje/ambalaža nije propisno zatvorena ili označena	Ne	Kada je vidljivo da je uzorak poslan u nepropisno zatvorenoj i označenoj ambalaži
Oštećena ambalaža/pakovanje	Ne	Oštećenje ambalaže/pakovanja može dovesti do kontaminacije ili gubitka dijela uzorka
Nepotpun ili nepravilno ispunjen zapisnik	Ne	Ukoliko je zapisnik nepravilno ispunjen ili određene rubrike nisu ispunjene
Zapisnik bez potpisa	Ne	Kada na zapisniku nedostaje potpis službenog/ovlaštenog veterinarara
Na zapisniku nedostaje nadnevak ili vrijeme	Ne	Kada nisu upisani nadnevczi uzorkovanja ili slanja i/ili točno vrijeme
Nedostaje zapisnik	Ne	Kada uz uzorak za ispitivanje nedostaje zapisnik
Odmrznut uzorak	Ne	Kada je dostavljeni uzorak odmrznut i toliko promijenjen da je nemoguće izvršiti ispitivanje
Odmrzavanje uzorka	Da	Kada je dostavljeni uzorak odmrznut ali nije promijenjen tako da je moguće izvršiti ispitivanje

šumarstva - Sektor za veterinarstvo, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske - Resor za veterinarstvo) odnosno mjerodavno tijelo Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine - Pododjel za veterinarstvo) nakon provedenog uzorkovanja.

Četvrta preslika Zapisnika ostaje imatelju životinja odnosno vlasniku objekta.

Petu presliku Zapisnika veterinarski inspektor dostavlja Uredu.

Izvjštavanje o rezultatima analiza - referentni/ovlaštenu laboratorij - Ured za veterinarstvo BiH, mjerodavna tijela entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine - veterinarski inspektor

Referentni/ovlaštenu laboratorij je dužan izvještavati Ured o provedenim analizama i voditi Evidenciju o obavljenim ispitivanjima službenih uzoraka koji su uzeti u sklopu Plana praćenja i kontrole rezidua iz Privitka 2. ovog Naputka. Nakon svakoga obavljenog ispitivanja uzoraka zaprimljenih na analizu, laboratorij je dužan dostaviti Uredu izvješća o provedenoj analizi i navedenu Evidenciju u formi tabele (excel format), koju osigurava Ured. Laboratorij ispunjenu tabelu Evidencije dostavlja Uredu putem e-maila.

Ured preslike izvještaja analize, putem pošte ili elektronskih sredstava (e-mail-a) dostavlja: veterinarskom inspektoratu koji je izvršio uzorkovanje, Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva - Sektor za veterinarstvo, Federalnoj upravi za inspekcijске poslove - Inspektorat veterinarske inspekcije, Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske - Resor za veterinarstvo, Republičkoj upravi za inspekcijске poslove Republike Srpske - Veterinarska inspekcija, Odjelu za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i Inspektoratu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

U slučaju da se radi o sumnjivom uzroku, isti se odmah analizira i po obavljenoj analitičkoj pretrazi laboratorij najbržim mogućim putem (e-mail ili telefon) obavještava Ured koji obavještava veterinarskog inspektora koji je uzeo uzorak o rezultatima analitičke pretrage.

U slučaju kada su rezultati laboratorijskih analiza neusklađeni, odmah po obavljenoj analitičkoj pretrazi, laboratorij najbržim putem obavještava Ured koji obavještava veterinarskog inspektora koji je uzeo uzorak, o rezultatima analitičke pretrage. U roku od 24 sata laboratorij dostavlja laboratorijsko izvješće.

- (2) Ради испуњења захтјева из става (1) овог члана, пружалац МЕТ услуга мора успоставити посебан систем и процедуре за стручно осposољавање, одржавање и провјеравање стручне обучености и одржавање компетенција МЕТ особља.
- (3) Пружалац МЕТ услуга успоставља систем вођења евиденције на начин да се обезбиједи поуздана слиједљивост свих активности, а што подразумијева евиденцију о:
- квалификацијама МЕТ особља;
 - обукама и процјенама стручности у односу на тражене захтјева у погледу стручне осposољености и компетенција.
- (4) Евиденција из става (3) овог члана се похрањује на начин који обезбјеђује заштиту од оштећења, измјене и крађе."

Члан 4.

Члан 7. мијења се и гласи:

"Члан 7.

(Почетна обука)

Почетној обуци за аеродромског метеоролошког техничара може да приступи лице које испуњава иницијалне услове утврђене у члану 4. став (1)."

Члан 5.

Члан 12. мијења се и гласи:

"Члан 12.

(Почетна обука)

Почетној обуци за аеродромског МЕТ прогностичара могу приступити лица која испуњавају иницијалне услове утврђене у члану 4. став (3)."

Члан 6.

Члан 16. мијења се и гласи:

"Члан 16.

(Ваздухопловни метеоролошки техничар - инструктор и ваздухопловни метеоролошки прогностичар - инструктор)

Ваздухопловни метеоролошки техничар - инструктор, односно ваздухопловни метеоролошки прогностичар - инструктор предлаже, планира и спроводи:

- теоријску и практичну обуку;
- провјеру стручне обучености и процјену компетенција МЕТ особља."

Члан 7.

У члану 21. став (1) мијења се и гласи:

"(1) ВНДСА може прихватити стручну обуку обављену у иностранству у организацијама за пружање услуга обуке МЕТ особља ако услови под којима је стручна обука извршена нису блажи од услова прописаних овим правилником."

Члан 8.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 3-2-02-2-728-13/18

27. маја 2019. године

Бања Лука

В. д. генералног директора

Жељко Травар, с. р.

Na osnovu člana 16. i člana 61. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17) i člana 14. stav (1) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 39/09 i 25/18), vršitelj dužnosti generalnog direktora Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine donosi

ПРАВИЛНИК

О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНИ ПРАВИЛНИКА О СТРУЧНОМ ЗРАКОПЛОВНОМ МЕТЕОРОЛОШКОМ ОСОБЉУ

Члан 1.

У Правилнику о стручном зракопловном метеоролошком особљу ("Службени гласник БиХ", број 35/14), у члану 2. став (2) иза тачке (r) додаје се нова тачка s) која гласи:

"s) Иницијални увјети: Увјети које мора да задовољи кандидат да би могао приступити почетној обуци за стичање Потврде о стручној обучености зракопловног МЕТ особља одговарајућег ранга у складу са овим правилником."

Члан 2.

Члан 4. мијења се и гласи:

"Члан 4.

(Иницијални увјети за стручно зракопловно метеоролошко особље)

- Иницијални увјети за зракопловног метеоролошког техничара су:
 - завршена средња школа метеоролошког смјера, или
 - завршена средња школа IV степена i BIP-MT.
- Пohaђање BIP-MT из става (1) тачка b) организира и проводи пружатељ МЕТ услуга, кроз ангажирање стручних и компетентних МЕТ инструктора са одговарајућим овлашћенима, и/или екстерних стручних предавача, или у тренинг центрима/школским установама које врше обуку МЕТ кандидата уколико се укаже потреба за тим, а у складу са WMO i ICAO захтјевима.
- Иницијални увјети за зракопловног метеоролошког прогностичара су:
 - високо образовање - смјер метеорологија, или
 - високо образовање из физике, математике, мањинства или електротехнике и завршен BIP-M.
- Пohaђање BIP-M из става (3) тачка b) проводе високошколске установе или тренинг центри за обуку МЕТ особља, а у складу са WMO i ICAO захтјевима."

Члан 3.

Члан 5. мијења се и гласи:

"Члан 5.

(Обавезе пружатеља МЕТ услуга у процесима обуке i квалификације особља)

- Пружатељ МЕТ услуга има обавезу да дефинира и проводи политику стручног осposољивања која уважава WMO i домаће регулаторне захтјева за едукацију, класификацију, квалификацију, стручну обуку и тренинг МЕТ особља.
- Ради испуњења захтјева из става (1) овог члана, пружатељ МЕТ услуга мора успоставити посебан систем и процедуре за стручно осposољивање, одржавање и провјеравање стручне обучености и одржавање компетенција МЕТ особља.
- Пружатељ МЕТ услуга успоставља систем вођења евиденције на начин да се осигура поуздана слиједљивост свих активности, а што подразумијева евиденцију о:
 - квалификацијама МЕТ особља;
 - обукама и процјенама стручности у односу на тражене захтјева у погледу стручне осposољености i компетенција.
- Евиденција из става (3) овог члана се похранује на начин који осигурава заштиту од оштећења, измјене и крађе."

Члан 4.

Члан 7. мијења се и гласи:

"Члан 7.

(Почетна обука)

Почетној обуци за аеродромског метеоролошког техничара може да приступи лице које испуњава иницијалне увјете утврђене у члану 4. став (1)."

Član 5.

Član 12. mijenja se i glasi:

"Član 12.

(Početna obuka)

Početnoj obuci za aerodromskog MET prognostičara mogu pristupiti lica koja ispunjavaju inicijalne uvjete utvrđene u članu 4. stav (3)."

Član 6.

Član 16. mijenja se i glasi:

"Član 16.

(Zrakoplovni meteorološki tehničar - instruktor i zrakoplovni meteorološki prognostičar - instruktor)

Zrakoplovni meteorološki tehničar - instruktor, odnosno zrakoplovni meteorološki prognostičar - instruktor predlaže, planira i provodi:

- a) teorijsku i praktičnu obuku;
- b) provjeru stručne obučenosti i procjenu kompetencija MET osoblja."

Član 7.

U članu 21. stav (1) mijenja se i glasi:

"(1) BHDCA može prihvatiti stručnu obuku obavlјenu u inostranstvu u organizacijama za pružanje usluga obuke MET osoblja ako uvjeti pod kojima je stručna obuka izvršena nisu blaži od uvjeta propisanih ovim pravilnikom."

Član 8.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

Broj 3-2-02-2-728-13/18

27. maja 2019. godine

Banja Luka

V. d. generalnog direktora

Željko Travar, s. r.

Temeljem članka 16. i članka 61. stavak (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17) i članka 14. stavak (1) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 39/09 i 25/18), vršitelj dužnosti generalnog ravnatelja Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK

O IZMJENAMA I DOPUNI PRAVILNIKA O STRUČNOM ZRAKOPLOVNOM METEOROLOŠKOM OSOBLJU

Članak 1.

U Pravilniku o stručnom zrakoplovnom meteorološkom osoblju ("Službeni glasnik BiH", broj 35/14), u članku 2. stavak (2) iza točke (r) dodaje se nova točka (s) koja glasi:

"s) Inicijalni uvjeti: Uvjeti koje mora da zadovolji kandidat da bi mogao pristupiti početnoj obuci za stjecanje Potvrde o stručnoj obučenosti zrakoplovnog MET osoblja odgovarajućeg ranga sukladno ovome pravilniku."

Članak 2.

Članak 4. mijenja se i glasi:

"Članak 4.

(Inicijalni uvjeti za stručno zrakoplovno meteorološko osoblje)

- (1) Inicijalni uvjeti za zrakoplovnog meteorološkog tehničara su:
 - a) završena srednja škola meteorološkog smjera, ili
 - b) završena srednja škola IV stupnja i BIP-MT.
- (2) Pohadanje BIP-MT iz stavka (1) točka b) organizira i provodi pružatelj MET usluga, kroz angažiranje stručnih i kompetentnih MET instruktora sa odgovarajućim ovlaštenjima, i/ili eksternih stručnih predavača, ili u trening centrima/školskim ustanovama koje vrše obuku MET

kandidata ukoliko se ukaže potreba za tim, a sukladno WMO i ICAO zahtjevima.

- (3) Inicijalni uvjeti za zrakoplovnog meteorološkog prognostičara su:
 - a) visoko obrazovanje - smjer meteorologija, ili
 - b) visoko obrazovanje iz fizike, matematike, mašinstva ili elektrotehnike i završen BIP-M.
- (4) Pohadanje BIP-M iz stavka (3) točka b) provode visokoškolske ustanove ili trening centri za obuku MET osoblja, a sukladno WMO i ICAO zahtjevima."

Članak 3.

Članak 5. mijenja se i glasi:

"Članak 5.

(Obveze pružatelja MET usluga u procesima obuke i kvalificiranja osoblja)

- (1) Pružatelj MET usluga ima obvezu da definira i provodi politiku stručnog osposoblјavanja koja uvažava WMO i domaće regulatome zahtjeve za edukaciju, klasificiranje, kvalificiranje, stručnu obuku i trening MET osoblja.
- (2) Radi ispunjenja zahtjeva iz stavka (1) ovoga članka, pružatelj MET usluga mora uspostaviti poseban sustav i procedure za stručno osposoblјavanje, održavanje i provjeravanje stručne obučenosti i održavanje kompetencija MET osoblja.
- (3) Pružatelj MET usluga uspostavlja sustav vođenja evidencije na način da se osigura pouzdana slijedljivost svih aktivnosti, a što podrazumijeva evidenciju o:
 - a) kvalifikacijama MET osoblja;
 - b) obukama i procjenama stručnosti u odnosu na tražene zahtjeve u pogledu stručne osposoblјenosti i kompetencija.
- (4) Evidencija iz stavka (3) ovoga članka se pohranjuje na način koji osigurava zaštitu od oštećenja, izmjene i krađe."

Članak 4.

Članak 7. mijenja se i glasi:

"Članak 7.

(Početna obuka)

Početnoj obuci za aerodromskog meteorološkog tehničara može da pristupi lice koje ispunjava inicijalne uvjete utvrđene u članku 4. stavak (1)."

Članak 5.

Članak 12. mijenja se i glasi:

"Članak 12.

(Početna obuka)

Početnoj obuci za aerodromskog MET prognostičara mogu pristupiti lica koja ispunjavaju inicijalne uvjete utvrđene u članku 4. stavak (3)."

Članak 6.

Članak 16. mijenja se i glasi:

"Članak 16.

(Zrakoplovni meteorološki tehničar - instruktor i zrakoplovni meteorološki prognostičar - instruktor)
Zrakoplovni meteorološki tehničar - instruktor, odnosno zrakoplovni meteorološki prognostičar - instruktor predlaže, planira i provodi:

- a) teorijsku i praktičnu obuku;
- b) provjeru stručne obučenosti i procjenu kompetencija MET osoblja."

Članak 7.

U članu 21. stavak (1) mijenja se i glasi:

"(1) BHDCA može prihvatiti stručnu obuku obavlјenu u inozemstvu u organizacijama za pružanje usluga obuke

МЕТ особља ако увјети под којима је стручна обука извршена нису блажи од увјета прописаних овим правилником."

Чланак 8.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmoga dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

Број 3-2-02-2-728-13/18

27. свибња 2019. године

Банја Лука

V. d. generalnog ravnatelja

Željko Travar, v. r.

УСТАВНИ СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

416

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број АП 2200/17, рјешавајући апелацију **Емеле Фазлагих**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1), (2) и (3) и члана 74 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник

Маго Тадић, потпредседник

Мирсад Теман, потпредседник

Валерија Галић, судија

Миодраг Симовић, судија

Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 8. маја 2019. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Дјелимично се усваја апелација **Емеле Фазлагих**.

Утврђује се повреда права на правично суђење из члана П/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у односу на право на доношење одлуке у разумном року у поступку који је окончан Пресудом Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 58 0 П 041074 15 Рев од 4. априла 2017. године.

Налаже се Влади Херцеговачко-неретванског кантона да, у складу са чланом 74 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, апеланткињи **Емили Фазлагих** у року од три мјесеца од достављања ове одлуке исплати износ од **675,00 КМ** на име накнаде нематеријалне штете због недоношења одлуке у разумном року, уз обавезу да након истека овог рока плати законску затезну камату на евентуално неисплаћени износ или дио износа накнаде одређене овом одлуком.

Налаже се Влади Херцеговачко-неретванског кантона да, у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одбија се као неоснована апелација **Емеле Фазлагих** поднесена против Пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 58 0 П 041074 15 Рев од 4. априла 2017. године, Пресуде Кантоналног суда у Мостару број 58 0 П 041074 13 Гж од 28. новембра 2014. године и Пресуде Општинског суда у Мостару број 58 0 П 041074 08 П од 11. марта 2013. године у односу на остале аспекте права на правично суђење из члана П/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Емела Фазлагих (у даљњем тексту: апеланткиња) настањена у Норвешкој, коју заступа Заједничка адвокатска канцеларија Нада Далипагић и Јелена Далипагић Црњац, поднијела је 3. јуна 2017. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Врховни суд) број 58 0 П 041074 15 Рев од 4. априла 2017. године, Пресуде Кантоналног суда у Мостару (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 58 0 П 041074 13 Гж од 28. новембра 2014. године и Пресуде Општинског суда у Мостару (у даљњем тексту: Општински суд) број 58 0 П 041074 08 П од 11. марта 2013. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Врховног суда, Кантоналног суда, Општинског суда и адвокатуре "Супина & Со" д.о.о. Мостар као пуномоћника тужених Ђ. Т. и Џ. Т. (у даљњем тексту: тужени) затражено је 8. фебруара 2019. године да доставе одговор на апелацију.

3. Врховни суд, Кантонални суд и Општински суд доставили су одговоре на апелацију 18. и 22. фебруара 2019. године. Пуномоћник тужених није у остављеном року доставио одговор на апелацију.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апелационих навода и докумената предочених Уставном суду могу се сумирати на следећи начин.

5. Апеланткиња је 31. марта 2008. године поднијела тужбу Општинском суду против тужених као законских наслједника умрлог Т. Т. (у даљњем тексту: правни предник тужених) ради утврђења и диобе брачне имовине.

6. Пресудом Општинског суда број 58 0 П 041074 08 П од 11. марта 2013. године одбијен је апеланткињин тужбени захтјев којим је тражила да се утврди да брачну стечевину између ње и правног предника туженика чини кућа на Буни, преизвије означена у изреци пресуде (у даљњем тексту: предметна кућа), те да се утврди да је апеланткиња сувласник предметне куће са 1/2 дијела, а тужени са 1/2 дијела, што су тужени дужни признати, те да се на основу пресуде апеланткиња с истим дијелом укњижи у земљишним и катастарским књигама. Апеланткиња је обавезана да туженим надокнади трошкове поступка. У образложењу пресуде Општински суд је навео да је на основу проведених доказа (увид у материјалне доказе, увиђај на лицу мјеста, вјештачења која су обавили вјештак грађевинске струке и вјештак геометар, саслушање свједока и парничних странака), те њиховом оцјеном у смислу члана 8 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП) неспорно утврдио да су апеланткиња и правни предник тужених закључили брак 14. октобра 1989. године, те да је њихова брачна заједница фактички трајно прекинута 1993. године апеланткињиним одласком у Републику Хрватску, а након тога у Норвешку, док је Пресудом Основног суда у Мостару број П-173/96 од 11. септембра 1996. године брак и коначно разведен. Такође је утврђено да су апеланткиња и предник тужених за вријеме трајања брачне заједнице у периоду од 1989. до 1991. године изградиле породичну кућу на парцели која је у јавним евиденцијама уписана на име мајке правног предника (З. Т.), те да је наведена кућа у току ратних дејстава запаљена и потпуно уништена. Надаље, утврђено је да је након завршетка ратних дејстава на темељима уништене куће изграђена нова породична кућа. У вези с тим, Општински суд је навео да је из проведених доказа произашло да је изградњу

и финансирање изградње нове куће извршила мајка правног предника јер је добила донације у грађевинском материјалу и у банци подигла кредит. При том, цијенећи и прихватајући налаз и мишљење вјештака грађевинске струке о степену уништења стамбеног објекта који је прије рата изграђен, Општински суд је закључио да предметна кућа, иако је изграђена на постојећим темељима, из утврђеног стања на лицу мјеста, "није породични објекат у чију изградњу су улагали тужитељка (апеланткиња) и предник тужених јер је он током ратних дејстава девастиран и потпуно уништен". Будући да апеланткиња свој тужбени захтјев није заснивала на тврђи нити је понудила доказе да је финансирала и учествовала у изградњи предметне куће већ стамбеног објекта грађеног прије рата који на лицу мјеста не постоји, Општински суд се позвао на одредбу члана 53 Закона о власничкоправним односима, коју је цитирао, те у вези с тим закључио да апеланткиња понуђеним доказима није доказала основаност тужбеног захтјева.

7. Одлучујући о апеланткињиној жалби, Кантонални суд је донио Пресуду број 58 0 П 041074 13 Гж од 28. новембра 2014. године којом је одбио жалбу и потврдио првостепену пресуду. Кантонални суд је испитујући првостепену пресуду у границама прописаним чланом 221 ЗПП у свему подржао став првостепеног суда јер је наведени суд на основу анализе и оцјене изведених доказа, прихватајући у цијелости налаз и мишљење вјештака грађевинске струке из којег произлази да је изграђени објекат прије рата 80% уништен и девастиран, те имајући у виду вриједност куће прије реконструкције и "новосаграђене куће", правилно поступио када је закључио да предметна кућа није она иста коју су у току брачне заједнице изградили апеланткиња и правни предник тужених, те имајући у виду да апеланткиња постављеним тужбеним захтјевом није тражила утврђење да је и она учествовала у изградњи предметне куће, већ утврђење да је учествовала у изградњи куће прије рата, због чега је извео правилне закључке доносећи на закону засновану одлуку, за што је првостепени суд дао ваљане разлоге које у цијелости прихватио и тај суд.

8. Пресудом Врховног суда број 58 0 П 041074 15 Рев од 4. априла 2017. године одбијена је као неоснована апеланткињина ревизија изјављена против наведене пресуде Кантоналног суда. У образложењу пресуде Врховни суд је, између осталог, навео да нису основани апеланткињини приговори у односу на повреду одредаба парничног поступка из члана 209 ЗПП будући да је утврдио да су нижестепени судови изведене доказе цијенили сагласно одредби члана 8 ЗПП, а да слободном оцјени доказа суда апеланткиња не може с успјехом супротставити своју оцјену проведених доказа јер се ревизија не може изјавити због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања (члан 240 став 2 ЗПП). Наиме, цијенећи утврђено чињенично стање које веже и ревизиони суд без овлашћења да га испитује и мијења (члан 240 став 2 ЗПП), Врховни суд је закључио да су нижестепени судови правилном примјеном материјалног права одбили апеланткињин тужбени захтјев јер је тужбени захтјев усмјерен на стамбени објекат који су апеланткиња и правни предник тужених изградили у току брака прије почетка ратних дејстава, али тај објекат је запаљен и у претежном дијелу уништен тако да је заједничка својина на стамбеном објекту престала пропашћу ствари сходно одредбама члана 53 став 1 Закона о власничкоправним односима. Будући да је након рата саграђена предметна кућа и да у њеној изградњи апеланткиња није учествовала, Врховни суд је закључио да су нижестепени судови правилно оцијенили да је апеланткиња могла поставити захтјев за накнаду штете у односу на остатке девастираног стамбеног објекта (темељи и дио носивих

зидова) који су искоришћени у изградњи предметне куће, што очигледно апеланткиња није учинила. У вези с тим, Врховни суд је истакао да је апеланткиња прије подношења тужбе (31. марта 2008. године) имала сазнање да је стамбени објекат запаљен у току рата и да га је након рата обновила искључиво апеланткињина бивша свекрва, али и поред тога поставила је тужбени захтјев у односу на стамбени објекат који је у рату запаљен, умјесто да постави одговарајући облигациони захтјев како је већ образложено.

9. Налазећи да не постоје разлози ревизије, као ни разлози на које овај суд пази по службеној дужности, Врховни суд је апеланткињину ревизију одбио сходно одредби члана 248 ЗПП.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

10. Апеланткиња сматра да су јој оспореним пресудама повријеђена права из чл. II(3е), ф) и к) Устава Босне и Херцеговине и чл. 6 и 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција), као и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Апеланткиња у апелацији хронолошки описује ток поступка, а затим одлучења оспорених пресуда која су према њеном мишљењу заснована на произвољној оцјени доказа, што је довело да произвољне примјене процесног и материјалног права.

11. Апеланткиња, у суштини, сматра да је "током поступка изостала савјесна оцјена и анализа доказа, а нарочито налаза вјештака јер је вјештачио околности које му нису одређене судским рјешењем због чега суд изводи погрешан закључак о неоснованости тужбеног захтјева". Наиме, апеланткиња указује да су "у поступку незаконито утврђиване чињенице оштећења куће и процента оштећења, а да при том нису утврђиване околности нити су у том правцу извођени докази када је дошло до оштећења – девастације куће" јер, како наводи, "о свим тим околностима тужитељка (апеланткиња) у избјеглиштву није имала апсолутно никаквих сазнања". У том правцу апеланткиња наводи да "уколико су и приближно тачни закључци вјештака у погледу врсте и обима оштећења", апеланткиња је током поступка доказала релевантне чињенице, односно да је за вријеме трајања брачне заједнице "финансирала изградњу куће", па је у том смислу, према њеном мишљењу, дошло до погрешне примјене члана 126 ЗПП у вези са чланом 53 Закона о власничкоправним односима.

12. Апеланткиња указује и да поступак није окончан у разумном року. Наводи да је након подношења тужбе предмет узет у рад тек након пет година, и то након бројних ургенција, док је поступак о правним лијековима трајао додатних пет година, све то без њеног доприноса, што наводи на логичан закључак да предметни поступак није окончан у разумном року.

б) Одговор на апелацију

13. Врховни суд је, између осталог, навео да остаје при свим разлозима датим у оспореној пресуди јер сматра да при њеном доношењу апеланткињи нису била ускраћена права на која се неосновано позвала у апелацији. Предлаже да се апелација одбије као неоснована.

14. Кантонални суд је у одговору на апелацију све приговоре оцијенио неоснованим јер сматра да оспореном одлуком тог суда апеланткињи нису ускраћена права на која се позвала у апелацији, нити је примјена права била произвољна. Предложено је да се апелација одбије као неоснована.

15. Општински суд је хронолошки презентовао ток поступка наводећи да је у предметном поступку тај суд донио

правилну и закониту одлуку, а у образложењу пресуде су наведени разлози који уједно представљају и одговор на апеланткињине приговоре које у апелацији неосновано износи. У вези с тим, указује да су број предмета с којим су задужене судије, више вјештачења и увиђај на лицу мјеста основни разлози који су утицали на дужину поступка пред тим судом. Предложено је да се апелација одбије као неоснована.

V. Релевантни прописи

16. У **Закону о власничко-правним односима** ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 6/98 и 29/03; за потребе ове одлуке користи се текст прописа како је објављен у службеним гласилима јер није објављен на свим службеним језицима и писмима), који је важио у релевантном периоду, битне одредбе гласе:

Члан 53.

Право власништва престаје пропашћу ствари.

На остатку пропале ствари власник задржава право власништва.

17. **Закон о парничном поступку** ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 53/03, 73/05, 19/06 и 98/15). У конкретном случају примјењује се **Закон о парничном поступку** ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 53/03, 73/05 и 19/06) који је важио у вријеме доношења оспорених одлука, а који у релевантном дијелу гласи:

Члан 7. став (1)

(1) Странке су дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтјеве и да изводе доказе којима се утврђују те чињенице.

Члан 8.

Које ће чињенице узети као доказане одлучује суд на основу слободне оцјене доказа. Суд ће савјесно и брижљиво оцјенити сваки доказ засебно и све доказе заједно.

Члан 123.

(1) Свака странка дужна је да докаже чињенице на којима заснива свој захтјев.

(2) Суд ће слободном оцјеном доказа утврдити чињенице на основу којих ће донијети одлуку.

VI. Допустивост

18. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

19. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

20. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Врховног суда број 58 0 П 041074 15 Рев од 4. априла 2017. године, против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апеланткиња је примила 17. маја 2017. године, а апелација је поднесена 3. јуна 2017. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

21. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допуштивости.

VII. Меритум

22. Апеланткиња сматра да јој је оспореним пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, укључујући и право на суђење у разумном року као елемент права на правично суђење, те право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Право на правично суђење

23. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

24. Члан 6 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом.

25. У конкретном случају апеланткиња је водила парнични поступак ради заштите својих имовинских права на предметној кући, дакле радило се о поступку грађанскоправне природе у којем је апеланткиња уживала гаранције права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције. Стога ће Уставни суд испитати да ли је поступак пред редовним судовима био правичан онако како захтијевају наведене одредбе.

А) У односу на оспорене одлуке

26. Уставни суд указује на то да, према пракси Европског суда за људска права (у даљем тексту: Европски суд) и Уставног суда, задатак ових судова није преиспитивање закључака редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене права (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допуштивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је, генерално, задатак редовних судова да оцјене чињенице и доказе које су извели (види Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли су, евентуално, повријеђена или занемарена уставна права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона.

27. Уставни суд ће се, дакле, изузетно упустити у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примјенили позитивноправне прописе када је очигледно да је у одређеном поступку дошло до произвољног поступања редовног суда како у поступку утврђивања чињеница тако и примјене релевантних позитивноправних прописа (види Уставни суд, Одлука број *АП 311/04* од 22. априла 2005. године, став 26). У контексту наведеног, Уставни суд подсећа и да је у више својих одлука указао да очигледна произвољност у примјени

релевантних прописа никада не може водити ка правичном поступку (види Уставни суд, Одлука број *АП 1293/05* од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље и, *mutatis mutandis*, Европски суд, *Анђелковић против Србије*, пресуда од 9. априла 2013. године, тачка 24). Сходно наведеном, Уставни суд ће испитати да ли је приликом одлучења дошло до произвољне примјене материјалног права.

28. У конкретном случају, доводећи у контекст утврђене чињенице с релевантним законским одредбама, Уставни суд сматра да су, супротно апелационим наводима, одлуке редовних судова јасно и аргументовано образложене и да нема ништа што би указивало да су ти судови произвољно примијенили материјално или процесно право. У вези с тим, Уставни суд запажа да су предметни спор редовни судови сагледали, прије свега, у складу с релевантним одредбама ЗПП, Закона о власничкоправним односима, при чему је детаљно испитан правни основ апеланткињиног тужбеног захтјева, након чега је изведен обиман доказни поступак (увид у материјалне доказе, те налаз и мишљење вјештака грађевинске струке и вјештака геометра, као и саслушање наведених вјештака у својству свједока, као и других свједока) и анализа свих изведених доказа појединачно и у узајамној вези, те потом изведен закључак о неоснованости апеланткињиног тужбеног захтјева. У вези с наведеним, Уставни суд указује на праксу Европског суда и Уставног суда, према којој је задатак редовних судова, а првенствено првостепеног суда, да оцијене изведене доказе и њихову релевантност у конкретном предмету. Уставни суд, стога, неће процјењивати квалитет закључака редовних судова у погледу процјене доказа, уколико се ова процјена не доима очигледно произвољном (види Уставни суд, Одлука број *АП 612/04* од 30. новембра 2004. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 19/05). Осим тога, члан 6 Европске конвенције не захтијева од редовних судова да се слиједи било каква одређена правила у оцјењивању доказа (члан 8 ЗПП), али захтијева оцјену свих доказа појединачно и у вези с осталим доказима, као и брижљиво извођење закључка у погледу (не)доказаности одређених чињеница (члан 123 ЗПП) по принципу слободне оцјене доказа.

29. У контексту наведеног, Уставни суд запажа да су редовни судови своје ставове и закључке у погледу неоснованости апеланткињиног тужбеног захтјева детаљно и јасно образложили, при чему је апеланткињи, с аспекта грађанског поступка, дата могућност да непосредно путем адвоката докаже основаност тужбеног захтјева извођењем својих доказа и изјашњавањем на доказе супротне стране. Уставни суд запажа и да су судови детаљно образложили примјену правила о терету доказивања, те апеланткињини наводи о томе ни на који начин не доводе у питање правичност конкретног поступка, будући да апеланткиња, како је већ речено, и не тврди да јој је било онемогућено да предложи и изводи доказе, већ своје тврдње заснива искључиво на свом схватању у оцјени доказа, који нису подударни с оцјеном доказа суда. Међутим, та чињеница се не може на било који начин ставити на терет судовима нити у оспореним одлукама постоји било шта што би указивало на произвољност код оцјене доказа и утврђивања чињеница или код примјене материјалног и процесног права.

30. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да у конкретном случају није било кршења апеланткињиног права на правично суђење из члана II(3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције у односу на аспект примјене материјалног и процесног права.

Б) У односу на суђење у разумном року

Релевантни принципи

31. Уставни суд, прије свега, истиче да се, према конзистентној пракси Европског суда и Уставног суда, разумност дужине трајања поступка мора оцјењивати у свјетлу околности појединог предмета, водећи рачуна о критеријумима успостављеним судском праксом Европског суда, а нарочито о сложености предмета, понашању страна у поступку и надлежном суда или других јавних власти, те о значају који конкретна правна ствар има за апеланта (види Европски суд, *Микулић против Хрватске*, апликација број 53176/99 од 7. фебруара 2002. године, Извјештај број 2002-I, став 38).

Период који се узима у обзир

32. Уставни суд запажа да је предметни поступак започео 31. марта 2008. године и да је окончан пресудом Врховног суда од 4. априла 2017. године. Из наведеног произлази да је поступак у предметној правној ствари трајао укупно девет година и четири дана.

Анализа разумности трајања поступка

33. Уставни суд подејећа, слиједећи праксу Европског суда и сопствену јуриспруденцију, да је дужност државе да организује свој правни систем тако да омогући судовима и јавним властима да се повинују захтјевима и условима из Европске конвенције (види Европски суд, *Zanghi против Италије*, пресуда од 19. фебруара 1991. године, серија А, број 194, став 21 и Уставни суд, Одлука број *АП 1070/05* од 9. фебруара 2006. године, став 34). Доводећи тај став у контекст конкретног предмета, Уставни суд запажа да је након подношења тужбе 31. марта 2008. године Основни суд провео доказни поступак поводом апеланткињиног тужбеног захтјева и донио првостепену пресуду након непуних пет година (11. март 2013. године). У поступку доношења одлуке о жалби Кантонални суд је одлуку донио у року од једне године и седам мјесеци (28. новембар 2014. године), док је Врховни суд, како произлази из документације достављене Уставном суду, о апеланткињиној ревизији одлучио у року од двије године и четири мјесеца (4. април 2017. године).

34. У вези с наведеним, Уставни суд констатује да из чињеница предмета произлази да је поступак пред редовним судовима најдуже трајао пред Основним судом, за што је Основни суд у одговору на апелацију понудио следеће разлоге: "број предмета с којим је судија задужен, вјештачење и увиђај на лицу мјеста" због којих сматра да у околностима конкретног случаја разуман рок није прекорачен. Међутим, Уставни суд сматра да дужина поступка пред Основним судом у трајању од непуних пет година *a priori* не испуњава стандард "разумне" дужине поступка и да разлози које је суд понудио, а тичу се броја задужених предмета, вјештачења и увиђаја на лицу мјеста, не представљају оправдање за дужину поступка у наведеном трајању при чему нарочито треба имати у виду основне принципе који се тичу руковођења судским поступком и обавезе суда да те принципе проведе.

35. Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да је у околностима конкретног случаја дошло до повреде права на правично суђење у разумном року из члана II(3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције јер је дужина поступка у трајању од девет година, од чега пет година пред првостепеним судом, била претјерана и није задовољила захтјеве "суђења у разумном року".

Питање накнаде на име нематеријалне штете

36. Уставни суд подејећа да, према члану 74 став (1) Правила Уставног суда, у одлуци којом усваја апелацију Уставни суд може одредити накнаду на име нематеријалне

штете. Према члану 74 став (2) Правила Уставног суда, ако Уставни суд одреди да је потребно додијелити новчану накнаду, одредиће је на основу праведности, узимајући у обзир стандарде који произлазе из праксе Уставног суда.

37. С обзиром на одлуку у овом предмету, водећи се принципима правичности, узимајући у обзир економске прилике у Босни и Херцеговини, просјечна примања и параметре животног стандарда грађана, као и околности да је предметни поступак окончан, Уставни суд сматра да у конкретном случају на име накнаде нематеријалне штете због недonoшења одлуке у разумном року апеланткињи треба исплатити износ од 675,00 КМ.

38. Наведени износ апеланткињи је дужна исплатити Влада Херцеговачко-неретванског кантона у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке. Ова одлука Уставног суда у дијелу који се односи на накнаду нематеријалне штете представља извршну исправу.

Остали наводи

39. Апеланткиња сматра да су јој оспореним одлукама прекршена и права из чл. II/3ф) и к) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, као и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Уставни суд указује да се апеланткињини наводи о кршењу ових права, у суштини, заснивају на истим тврдњама које је истицала у вези с тврдњама о произвољној примјени процесног права и материјалног права, које је Уставни суд већ разматрао у претходним тачкама ове одлуке и за које је закључио да су неосновани. С обзиром на то, Уставни суд сматра да су и ови апеланткињини наводи о кршењу права из чл. II/3ф) и к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију неосновани.

VIII. Закључак

40. Уставни суд закључује да постоји кршење права на суђење у "разумном року" као сегменту права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције јер је предметни поступак трајао девет година, при чему је дужини предметног поступка у највећем дијелу допринио Општински суд којем је требало скоро пет година да одлучи о апеланткињином тужбеном захтјеву.

41. С друге стране, Уставни суд закључује да не постоји повреда права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције у односу на остале аспекте права на правично суђење када из образложења оспорених пресуда не произлази ништа што би оправдало апеланткињине приговоре усмјерене на произвољну примјену ЗПП и Закона о власничкоправним односима, те када су редовни судови свој став о неоснованости тужбеног захтјева образложили на начин који се не чини произвољним.

42. Нема кршења ни права из члана II/3ф) и к) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, као и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију када апеланткиња кршење ових права заснива на идентичним наводима истакнутим у вези с правом на правично суђење, а Уставни суд је закључио да није било произвољности у том погледу.

43. На основу члана 59 ст. (1), (2) и (3) и члана 74 Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

44. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вјећу, у предмету број **AP 2200/17**, рјешавајући апелацију **Emele Fazlagić**, на основу члана VI/3.b) Устава Босне и Херцеговине, члана 57. став (2) тачка б) и члана 59. ст. (1), (2) и (3) и члана 74. Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja

на сједници одржаној 8. маја 2019. године donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelimično se usvaja apelacija **Emele Fazlagić**.

Utvrđuje se povreda prava на прavično суђење из члана II/3.e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у односу на право на donoшење одлуке у разумном року у поступку који је окончан Presудом Vrhovnog суда Federације Босне и Херцеговине број 58 0 P 041074 15 Rev од 4. априла 2017. године.

Nалаže се Влади Херцеговачко-неретванског кантона да, у складу са чланом 74. Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, апелантици **Emeli Fazlagić** у року од три мјесеца од достављања ове одлуке исплати износ од **675,00** КМ на име накнаде нематеријалне штете због недonoшења одлуке у разумном року, уз обавезу да након истека овог рока плати законску затеzну камату на евентуално неисплаћени износ или дио износа накнаде одређене овом одлуком.

Nалаže се Влади Херцеговачко-неретванског кантона да, у складу са чланом 72. став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Oдбија се као неоснована апелација **Emele Fazlagić** поднесена против Presуде Vrhovnog суда Federације Босне и Херцеговине број 58 0 P 041074 15 Rev од 4. априла 2017. године, Presуде Kantonalnog суда у Mostaru број 58 0 P 041074 13 Gž од 28. новембра 2014. године и Presуде Općinskog суда у Mostaru број 58 0 P 041074 08 P од 11. марта 2013. године у односу на остале аспекте права на прavično суђење из члана II/3.e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Oдлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Federације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Repублике Српске" и "Службеном гласнику Distrikta Brčko Босне и Херцеговине".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Emela Fazlagić (у даљњем тексту: апелантица) настанјена у Норвешкој, коју заступа Zajедничка advokatska kancelariја Nada Dalipagić и Jelena Dalipagić-Crnjac, podnijela je 3. јуна 2017. године апелацију Ustavnom суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Presуде Vrhovnog суда Federације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Vrhovni суд) број 58 0 P 041074 15 Rev од 4. априла 2017. године, Presуде Kantonalnog суда у Mostaru (у даљњем тексту: Kantonalni суд) број 58 0 P 041074 13 Gž од 28. новембра 2014. године и Presуде Općinskog суда у Mostaru (у даљњем тексту: Općinski суд) број 58 0 P 041074 08 P од 11. марта 2013. године.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. На основу члана 23. Правила Уставног суда, од Vrhovnog суда, Kantonalnog суда, Općinskog суда и advokature "Čupina &

Co" d.o.o. Mostar kao punomoćnika tuženih Đ. T. i Dž. T. (u daljnjem tekstu: tuženi) zatraženo je 8. februara 2019. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Vrhovni sud, Kantonalni sud i Općinski sud dostavili su odgovore na apelaciju 18. i 22. februara 2019. godine. Punomoćnik tuženih nije u ostavljenom roku dostavio odgovor na apelaciju.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacionih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Apelantica je 31. marta 2008. godine podnijela tužbu Općinskom sudu protiv tuženih kao zakonskih nasljednika umrlog T. T. (u daljnjem tekstu: pravni prednik tuženih) radi utvrđenja i diobe bračne imovine.

6. Presudom Općinskog suda broj 58 0 P 041074 08 P od 11. marta 2013. godine odbijen je apelantici tužbeni zahtjev kojim je tražila da se utvrdi da bračnu stečevinu između nje i pravnog prednika tuženika čini kuća na Buni, preciznije označena u izreci presude (u daljnjem tekstu: predmetna kuća), te da se utvrdi da je apelantica suvlasnica predmetne kuće sa 1/2 dijela, a tuženi sa 1/2 dijela, što su tuženi dužni priznati, te da se na osnovu presude apelantica s istim dijelom uknjiži u zemljišnim i katastarskim knjigama. Apelantica je obavezana da tuženim nadoknadi troškove postupka. U obrazloženju presude Općinski sud je naveo da je na osnovu provedenih dokaza (uvid u materijalne dokaze, uviđaj na licu mjesta, vještačenja koja su obavili vještak građevinske struke i vještak geometar, saslušanje svjedoka i parničnih stranaka), te njihovom ocjenom u smislu člana 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) nesporno utvrdio da su apelantica i pravni prednik tuženih zaključili brak 14. oktobra 1989. godine, te da je njihova bračna zajednica faktički trajno prekinuta 1993. godine apelantinim odlaskom u Republiku Hrvatsku, a nakon toga u Norvešku, dok je Presudom Osnovnog suda u Mostaru broj P-173/96 od 11. septembra 1996. godine brak i konačno razveden. Također je utvrđeno da su apelantica i prednik tuženih za vrijeme trajanja bračne zajednice u periodu od 1989. do 1991. godine izgradili porodičnu kuću na parceli koja je u javnim evidencijama upisana na ime majke pravnog prednika (Z. T.), te da je navedena kuća u toku ratnih djelovanja zapaljena i potpuno uništena. Nadalje, utvrđeno je da je nakon završetka ratnih djelovanja na temeljima uništene kuće izgrađena nova porodična kuća. U vezi s tim, Općinski sud je naveo da je iz provedenih dokaza proizašlo da je izgradnju i finansiranje izgradnje nove kuće izvršila majka pravnog prednika jer je dobila donacije u građevinskom materijalu i u banci podigla kredit. Pri tom, cijeneći i prihvatajući nalaz i mišljenje vještaka građevinske struke o stepenu uništenja stambenog objekta koji je prije rata izgrađen, Općinski sud je zaključio da predmetna kuća, iako je izgrađena na postojećim temeljima, iz utvrđenog stanja na licu mjesta, "nije porodični objekat u čiju izgradnju su ulagali tužiteljica (apelantica) i prednik tuženih jer je on tokom ratnih djelovanja devastiran i potpuno uništen". Budući da apelantica svoj tužbeni zahtjev nije zasnivala na tvrdnji niti je ponudila dokaze da je finansirala i učestvovala u izgradnji predmetne kuće već stambenog objekta građenog prije rata koji na licu mjesta ne postoji, Općinski sud se pozvao na odredbu člana 53. Zakona o vlasničkopравnim odnosima, koju je citirao, te u vezi s tim zaključio da apelantica ponuđenim dokazima nije dokazala osnovanost tužbenog zahtjeva.

7. Odlučujući o apelantici žalbi, Kantonalni sud je donio Presudu broj 58 0 P 041074 13 Gž od 28. novembra 2014. godine kojom je odbio žalbu i potvrdio prvostepenu presudu. Kantonalni sud je ispitujući prvostepenu presudu u granicama propisanim članom 221. ZPP u svemu podržao stav prvostepenog suda jer je

navedeni sud na osnovu analize i ocjene izvedenih dokaza, prihvatajući u cijelosti nalaz i mišljenje vještaka građevinske struke iz kojeg proizlazi da je izgrađeni objekat prije rata 80% uništen i devastiran, te imajući u vidu vrijednost kuće prije rekonstrukcije i "novosagrađene kuće", pravilno postupio kada je zaključio da predmetna kuća nije ona ista koju su u toku bračne zajednice izgradili apelantica i pravni prednik tuženih, te imajući u vidu da apelantica postavljenim tužbenim zahtjevom nije tražila utvrđenje da je i ona učestvovala u izgradnji predmetne kuće, već utvrđenje da je učestvovala u izgradnji kuće prije rata, zbog čega je izveo pravilne zaključke donoseći na zakonu zasnovanu odluku, za što je prvostepeni sud dao valjane razloge koje u cijelosti prihvata i taj sud.

8. Presudom Vrhovnog suda broj 58 0 P 041074 15 Rev od 4. aprila 2017. godine odbijena je kao neosnovana apelantici revizija izjavljena protiv navedene presude Kantonalnog suda. U obrazloženju presude Vrhovni sud je, između ostalog, naveo da nisu osnovani apelantici prigovori u odnosu na povrede odredaba parničnog postupka iz člana 209. ZPP budući da je utvrdio da su nižestepeni sudovi izvedene dokaze cijeno saglasno odredbi člana 8. ZPP, a da slobodnoj ocjeni dokaza suda apelantica ne može s uspjehom suprotstaviti svoju ocjenu provedenih dokaza jer se revizija ne može izjaviti zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja (član 240. stav 2. ZPP). Naime, cijeneći utvrđeno činjenično stanje koje veže i revizioni sud bez ovlaštenja da ga ispituje i mijenja (član 240. stav 2. ZPP), Vrhovni sud je zaključio da su nižestepeni sudovi pravilnom primjenom materijalnog prava odbili apelantici tužbeni zahtjev jer je tužbeni zahtjev usmjeren na stambeni objekat koji su apelantica i pravni prednik tuženih izgradili u toku braka prije početka ratnih djelovanja, ali taj objekat je zapaljen i u pretežnom dijelu uništen tako da je zajedničko vlasništvo na stambenom objektu prestalo propašću stvari shodno odredbama člana 53. stav 1. Zakona o vlasničkopравnim odnosima. Budući da je nakon rata sagrađena predmetna kuća i da u njoj izgradnji apelantica nije učestvovala, Vrhovni sud je zaključio da su nižestepeni sudovi pravilno ocijenili da je apelantica mogla postaviti zahtjev za naknadu štete u odnosu na ostatke devastiranog stambenog objekta (temelji i dio nosivih zidova) koji su iskorišteni u izgradnji predmetne kuće, što očigledno apelantica nije učinila. U vezi s tim, Vrhovni sud je istakao da je apelantica prije podnošenja tužbe (31. marta 2008. godine) imala saznanje da je stambeni objekat zapaljen u toku rata i da ga je nakon rata obnovila isključivo apelantici bivša svekrva, ali i pored toga postavila je tužbeni zahtjev u odnosu na stambeni objekat koji je u ratu zapaljen, umjesto da postavi odgovarajući obligacioni zahtjev kako je već obrazloženo.

9. Nalazeći da ne postoje razlozi revizije, kao ni razlozi na koje ovaj sud pazi po službenoj dužnosti, Vrhovni sud je apelantici reviziju odbio shodno odredbi člana 248. ZPP.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelantica smatra da su joj osporenim presudama povrijeđena prava iz čl. II/3.e), f) i k) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 6. i 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), kao i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Apelantica u apelaciji hronološki opisuje tok postupka, a zatim odlučnja osporenih presuda koja su prema njenom mišljenju zasnovana na proizvoljnoj ocjeni dokaza, što je dovelo da proizvoljne primjene procesnog i materijalnog prava.

11. Apelantica, u suštini, smatra da je "tokom postupka izostala savjesna ocjena i analiza dokaza, a naročito nalaza vještaka jer je vještačio okolnosti koje mu nisu određene sudskim rješenjem zbog čega sud izvodi pogrešan zaključak o

neosnovanosti tužbenog zahtjeva". Naime, apelantica ukazuje da su "u postupku nezakonito utvrđivane činjenice oštećenja kuće i procenta oštećenja, a da pritom nisu utvrđivane okolnosti niti su u tom pravcu izvođeni dokazi kada je došlo do oštećenja – devastacije kuće" jer, kako navodi, "o svim tim okolnostima tužiteljica (apelantica) u izbjeglištvu nije imala apsolutno nikakvih saznanja". U tom pravcu apelantica navodi da "ukoliko su i približno tačni zaključci vještaka u pogledu vrste i obima oštećenja", apelantica je tokom postupka dokazala relevantne činjenice, odnosno da je za vrijeme trajanja bračne zajednice "finansirala izgradnju kuće", pa je u tom smislu, prema njenom mišljenju, došlo do pogrešne primjene člana 126. ZPP u vezi sa članom 53. Zakona o vlasničkompravnim odnosima.

12. Apelantica ukazuje i da postupak nije okončan u razumnom roku. Navodi da je nakon podnošenja tužbe predmet uzet u rad tek nakon pet godina, i to nakon brojnih urgencija, dok je postupak o pravnim lijekovima trajao dodatnih pet godina, sve to bez njenog doprinosa, što navodi na logičan zaključak da predmetni postupak nije okončan u razumnom roku.

b) Odgovor na apelaciju

13. Vrhovni sud je, između ostalog, naveo da ostaje pri svim razlozima datim u osporenoj presudi jer smatra da pri njenom donošenju apelantici nisu bila uskraćena prava na koja se neosnovano pozvala u apelaciji. Predlaže da se apelacija odbije kao neosnovana.

14. Kantonalni sud je u odgovoru na apelaciju sve prigovore ocijenio neosnovanim jer smatra da osporenim odlukom tog suda apelantici nisu uskraćena prava na koja se pozvala u apelaciji, niti je primjena prava bila proizvoljna. Predloženo je da se apelacija odbije kao neosnovana.

15. Općinski sud je hronološki prezentirao tok postupka navodeći da je u predmetnom postupku taj sud donio pravilnu i zakonitu odluku, a u obrazloženju presude su navedeni razlozi koji ujedno predstavljaju i odgovor na apelanticine prigovore koje u apelaciji neosnovano iznosi. U vezi s tim, ukazuje da su broj predmeta s kojim su zadužene sudije, više vještačenja i uvidaj na licu mjesta osnovni razlozi koji su utjecali na dužinu postupka pred tim sudom. Predloženo je da se apelacija odbije kao neosnovana.

V. Relevantni propisi

16. U **Zakonu o vlasničko-pravnim odnosima** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 6/98 i 29/03), koji je važio u relevantnom periodu, bitne odredbe glase:

Član 53.

Pravo vlasništva prestaje propašću stvari.

Na ostatku propale stvari vlasnik zadržava pravo vlasništva.

17. **Zakon o parničnom postupku** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15). U konkretnom slučaju primjenjuje se **Zakon o parničnom postupku** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 53/03, 73/05 i 19/06) koji je važio u vrijeme donošenja osporenih odluka, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 7. stav (1)

(1) Stranke su dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Član 8.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud na osnovu slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i brižljivo cijiniti svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno.

Član 123.

(1) Svaka stranka dužna je dokazati činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

(2) Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

VI. Dopustivost

18. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

19. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

20. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 58 0 P 041074 15 Rev od 4. aprila 2017. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelantica je primila 17. maja 2017. godine, a apelacija je podnesena 3. juna 2017. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

21. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

22. Apelantica smatra da joj je osporenim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, uključujući i pravo na suđenje u razumnom roku kao element prava na pravično suđenje, te pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

23. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

24. Član 6. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obaveza ili krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom.

25. U konkretnom slučaju apelantica je vodila parnični postupak radi zaštite svojih imovinskih prava na predmetnoj kući, dakle radilo se o postupku građanskopravne prirode u kojem je apelantica uživala garancije prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije. Stoga će Ustavni sud ispitati da li je postupak pred redovnim sudovima bio pravičan onako kako zahtijevaju navedene odredbe.

A) U odnosu na osporene odluke

26. Ustavni sud ukazuje na to da, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije preispitivanje zaključaka redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30.

juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituiru redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li su, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminaciona.

27. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovnog suda kako u postupku utvrđivanja činjenica tako i primjene relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. aprila 2005. godine, stav 26). U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje i, *mutatis mutandis*, Evropski sud, *Andelković protiv Srbije*, presuda od 9. aprila 2013. godine, tačka 24). Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati da li je prilikom odlučivanja došlo do proizvoljne primjene materijalnog prava.

28. U konkretnom slučaju, dovodeći u kontekst utvrđene činjenice s relevantnim zakonskim odredbama, Ustavni sud smatra da su, suprotno apelacionim navodima, odluke redovnih sudova jasno i argumentirano obrazložene i da nema ništa što bi ukazivalo da su ti sudovi proizvoljno primijenili materijalno ili procesno pravo. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da su predmetni spor redovni sudovi sagledali, prije svega, u skladu s relevantnim odredbama ZPP, Zakona o vlasničkopравnim odnosima, pri čemu je detaljno ispitao pravni osnov apelacionog tužbenog zahtjeva, nakon čega je izveden obiman dokazni postupak (uvid u materijalne dokaze, te nalaz i mišljenje vještaka građevinske struke i vještaka geometra, kao i saslušanje navedenih vještaka u svojstvu svjedoka, kao i drugih svjedoka) i analiza svih izvedenih dokaza pojedinačno i u uzajamnoj vezi, te potom izveden zaključak o neosnovanosti apelacionog tužbenog zahtjeva. U vezi s navedenim, Ustavni sud ukazuje na praksu Evropskog suda i Ustavnog suda, prema kojoj je zadatak redovnih sudova, a prvenstveno prvostepenog suda, da ocijene izvedene dokaze i njihovu relevantnost u konkretnom predmetu. Ustavni sud, stoga, neće procjenjivati kvalitet zaključaka redovnih sudova u pogledu procjene dokaza, ukoliko se ova procjena ne doima očigledno proizvoljnom (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 612/04* od 30. novembra 2004. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 19/05). Osim toga, član 6. Evropske konvencije ne zahtijeva od redovnih sudova da se slijede bilo kakva određena pravila u ocjenjivanju dokaza (član 8. ZPP), ali zahtijeva ocjenu svih dokaza pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima, kao i brižljivo izvođenje zaključka u pogledu (ne)dokazanosti određenih činjenica (član 123. ZPP) po principu slobodne ocjene dokaza.

29. U kontekstu navedenog, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi svoje stavove i zaključke u pogledu neosnovanosti apelacionog tužbenog zahtjeva detaljno i jasno obrazložili, pri čemu je apelantici, s aspekta građanskog postupka, data mogućnost da neposredno putem advokata dokaže osnovanost tužbenog zahtjeva izvođenjem svojih dokaza i izjašnjavanjem na dokaze suprotne strane. Ustavni sud zapaža i da su sudovi detaljno obrazložili primjenu pravila o teretu dokazivanja, te apelantici navodi o tome ni na koji način ne dovode u pitanje pravičnost konkretnog postupka, budući da apelantica, kako je već rečeno, i ne tvrdi da joj je bilo onemogućeno da predlaže i izvodi dokaze, već svoje tvrdnje zasniva isključivo na svom shvatanju u ocjeni

dokaza, koji nisu podudarni s ocjenom dokaza suda. Međutim, ta činjenica se ne može na bilo koji način staviti na teret sudovima niti u osporenim odlukama postoji bilo šta što bi ukazivalo na proizvoljnost kod ocjene dokaza i utvrđivanja činjenica ili kod primjene materijalnog i procesnog prava.

30. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nije bilo kršenja apelacionog prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije u odnosu na aspekt primjene materijalnog i procesnog prava.

B) U odnosu na suđenje u razumnom roku

Relevantni principi

31. Ustavni sud, prije svega, ističe da se, prema konzistentnoj praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, razumnost dužine trajanja postupka mora ocjenjivati u svjetlu okolnosti pojedinog predmeta, vodeći računa o kriterijima uspostavljenim sudskom praksom Evropskog suda, a naročito o složenosti predmeta, ponašanju strana u postupku i nadležnog suda ili drugih javnih vlasti, te o značaju koji konkretna pravna stvar ima za apelanta (vidi Evropski sud, *Mikulić protiv Hrvatske*, aplikacija broj 53176/99 od 7. februara 2002. godine, Izvještaj broj 2002-I, stav 38).

Period koji se uzima u obzir

32. Ustavni sud zapaža da je predmetni postupak započeo 31. marta 2008. godine i da je okončan presudom Vrhovnog suda od 4. aprila 2017. godine. Iz navedenog proizlazi da je postupak u predmetnoj pravnoj stvari trajao ukupno devet godina i četiri dana.

Analiza razumnosti trajanja postupka

33. Ustavni sud podsjeća, slijedeći praksu Evropskog suda i vlastitu jurisprudenciju, da je dužnost države da organizira svoj pravni sistem tako da omogući sudovima i javnim vlastima da se povinuju zahtjevima i uvjetima iz Evropske konvencije (vidi Evropski sud, *Zanghi protiv Italije*, presuda od 19. februara 1991. godine, serija A, broj 194, stav 21. i Ustavni sud, Odluka broj *AP 1070/05* od 9. februara 2006. godine, stav 34). Dovodeći taj stav u kontekst konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da je nakon podnošenja tužbe 31. marta 2008. godine Osnovni sud proveo dokazni postupak povodom apelacionog tužbenog zahtjeva i donio prvostepenu presudu nakon nepunih pet godina (11. mart 2013. godine). U postupku donošenja odluke o žalbi Kantonalni sud je odluku donio u roku od jedne godine i sedam mjeseci (28. novembar 2014. godine), dok je Vrhovni sud, kako proizlazi iz dokumentacije dostavljene Ustavnom sudu, o apelacionoj reviziji odlučio u roku od dvije godine i četiri mjeseca (4. april 2017. godine).

34. U vezi s navedenim, Ustavni sud konstatira da iz činjenica predmeta proizlazi da je postupak pred redovnim sudovima najduže trajao pred Osnovnim sudom, za što je Osnovni sud u odgovoru na apelaciju ponudio sljedeće razloge: "broj predmeta s kojim je sudija zadužen, vještačenje i uvidaj na licu mjesta" zbog kojih smatra da u okolnostima konkretnog slučaja razuman rok nije prekoračen. Međutim, Ustavni sud smatra da dužina postupka pred Osnovnim sudom u trajanju od nepunih pet godina *a priori* ne ispunjava standard "razumne" dužine postupka i da razlozi koje je sud ponudio, a tiču se broja zaduženih predmeta, vještačenja i uvida na licu mjesta, ne predstavljaju opravdanje za dužinu postupka u navedenom trajanju pri čemu naročito treba imati u vidu osnovne principe koji se tiču rukovođenja sudskim postupkom i obaveze suda da te principe provede.

35. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da je u okolnostima konkretnog slučaja došlo do povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije jer je dužina

postupka u trajanju od devet godina, od čega pet godina pred prvostepenim sudom, bila pretjerana i nije zadovoljila zahtjeve "sudenja u razumnom roku".

Pitanje naknade na ime nematerijalne štete

36. Ustavni sud podsjeća da, prema članu 74. stav (1) Pravila Ustavnog suda, u odluci kojom usvaja apelaciju Ustavni sud može odrediti naknadu na ime nematerijalne štete. Prema članu 74. stav (2) Pravila Ustavnog suda, ako Ustavni sud odredi da je potrebno dodijeliti novčanu naknadu, odredit će je na osnovu pravednosti, uzimajući u obzir standarde koji proizlaze iz prakse Ustavnog suda.

37. S obzirom na odluku u ovom predmetu, vodeći se principima pravičnosti, uzimajući u obzir ekonomske prilike u Bosni i Hercegovini, prosječna primanja i parametre životnog standarda građana, kao i okolnost da je predmetni postupak okončan, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju na ime naknade nematerijalne štete zbog nedonošenja odluke u razumnom roku apelantici treba isplatiti iznos od 675,00 KM.

38. Navedeni iznos apelantici je dužna isplatiti Vlada Hercegovačko-neretvanskog kantona u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke. Ova odluka Ustavnog suda u dijelu koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete predstavlja izvršnu ispravu.

Ostali navodi

39. Apelantica smatra da su joj osporenim odlukama prekršena i prava iz čl. II/3.f) i k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, kao i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Ustavni sud ukazuje da se apelantici navodi o kršenju ovih prava, u suštini, zasnivaju na istim tvrdnjama koje je isticala u vezi s tvrdnjama o proizvoljnoj primjeni procesnog prava i materijalnog prava, koje je Ustavni sud već razmatrao u prethodnim tačkama ove odluke i za koje je zaključio da su neosnovani. S obzirom na to, Ustavni sud smatra da su i ovi apelantici navodi o kršenju prava iz čl. II/3.f) i k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju neosnovani.

VIII. Zaključak

40. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na suđenje u "razumnom roku" kao segmentu prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije jer je predmetni postupak trajao devet godina, pri čemu je dužini predmetnog postupka u najvećem dijelu doprinio Općinski sud kojem je trebalo skoro pet godina da odluči o apelanticiom tužbenom zahtjevu.

41. S druge strane, Ustavni sud zaključuje da ne postoji povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije u odnosu na ostale aspekte prava na pravično suđenje kada iz obrazloženja osporenih presuda ne proizlazi ništa što bi opravdalo apelantice prigovore usmjerene na proizvoljnu primjenu ZPP i Zakona o vlasničkopravnim odnosima, te kada su redovni sudovi svoj stav o neosnovanosti tužbenog zahtjeva obrazložili na način koji se ne čini proizvoljnim.

42. Nema kršenja ni prava iz člana II/3.f) i k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, kao i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju kada apelantica kršenje ovih prava zasniva na identičnim navodima istaknutim u vezi s pravom na pravično suđenje, a Ustavni sud je zaključio da nije bilo proizvoljnosti u tom pogledu.

43. Na osnovu člana 59. st. (1), (2) i (3) i člana 74. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

44. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 2200/17**, rješavajući apelaciju **Emele Fazlagić**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 74. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Čeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 8. svibnja 2019. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelomično se usvaja apelacija **Emele Fazlagić**.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u odnosu na pravo na donošenje odluke u razumnom roku u postupku koji je okončan Presudom Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 58 0 P 041074 15 Rev od 4. travnja 2017. godine.

Nalaže se Vladi Hercegovačko-neretvanskog kantona da, u skladu sa člankom 74. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, apelantici **Emeli Fazlagić** u roku od tri mjeseca od dostave ove odluke isplati iznos od **675,00 KM** na ime naknade nematerijalne štete zbog nedonošenja odluke u razumnom roku, uz obvezu da nakon isteka ovog roka plati zakonsku zateznu kamatu na eventualno neisplaćeni iznos ili dio iznosa naknade određene ovom odlukom.

Nalaže se Vladi Hercegovačko-neretvanskog kantona da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Emele Fazlagić** podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 58 0 P 041074 15 Rev od 4. travnja 2017. godine, Presude Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 041074 13 Gž od 28. studenog 2014. godine i Presude Općinskog suda u Mostaru broj 58 0 P 041074 08 P od 11. ožujka 2013. godine u odnosu na ostale aspekte prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Emela Fazlagić (u daljnjem tekstu: apelantica) nastanjena u Norveškoj, koju zastupa Zajednički odvjetnički ured Nada Dalipagić i Jelena Dalipagić-Crnjac, podnijela je 3. lipnja 2017. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 58 0 P 041074 15 Rev od 4. travnja 2017. godine, Presude Kantonalnog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 58 0 P

041074 13 Gž od 28. studenog 2014. godine i Presude Općinskog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 58 0 P 041074 08 P od 11. ožujka 2013. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Kantonalnog suda, Općinskog suda i odvjetništva "Čupina & Co" d.o.o. Mostar kao punomoćnika tuženih Đ. T. i Dž. T. (u daljnjem tekstu: tuženi) zatraženo je 8. veljače 2019. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Vrhovni sud, Kantonalni sud i Općinski sud dostavili su odgovore na apelaciju 18. i 22. veljače 2019. godine. Punomoćnik tuženih nije u ostavljenom roku dostavio odgovor na apelaciju.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacijskih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Apelantica je 31. ožujka 2008. godine podnijela tužbu Općinskom sudu protiv tuženih kao zakonskih nasljednika umrlog T. T. (u daljnjem tekstu: pravni prednik tuženih) radi utvrđenja i diobe bračne imovine.

6. Presudom Općinskog suda broj 58 0 P 041074 08 P od 11. ožujka 2013. godine odbijen je apelantičin tužbeni zahtjev kojim je tražila da se utvrdi da bračnu stečevinu između nje i pravnog prednika tuženika čini kuća na Buni, preciznije označena u izreci presude (u daljnjem tekstu: predmetna kuća), te da se utvrdi da je apelantica suvlasnica predmetne kuće sa 1/2 dijela, a tuženi sa 1/2 dijela, što su tuženi dužni priznati, te da se na temelju presude apelantica s istim dijelom uknjiži u zemljišnim i katastarskim knjigama. Apelantica je obvezana tuženim nadoknaditi troškove postupka. U obrazloženju presude Općinski sud je naveo da je na temelju provedenih dokaza (uvid u materijalne dokaze, očevid na licu mjesta, vještačenja koja su obavili vještak građevinske struke i vještak geometar, saslušanje svjedoka i parničnih stranaka), te njihovom ocjenom u smislu članka 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) nesporno utvrdio da su apelantica i pravni prednik tuženih zaključili brak 14. listopada 1989. godine, te da je njihova bračna zajednica faktički trajno prekinuta 1993. godine apelantičinim odlaskom u Republiku Hrvatsku, a nakon toga u Norvešku, dok je Presudom Osnovnog suda u Mostaru broj P-173/96 od 11. rujna 1996. godine brak i konačno razveden. Također je utvrđeno da su apelantica i prednik tuženih za vrijeme trajanja bračne zajednice u razdoblju od 1989. do 1991. godine izgradili obiteljsku kuću na parceli koja je u javnim evidencijama upisana na ime majke pravnog prednika (Z. T.), te da je navedena kuća tijekom ratnih djelovanja zapaljena i potpuno uništena. Nadalje, utvrđeno je da je nakon završetka ratnih djelovanja na temeljima uništene kuće izgrađena nova obiteljska kuća. U svezi s tim, Općinski sud je naveo da je iz provedenih dokaza proizašlo da je izgradnju i financiranje izgradnje nove kuće izvršila majka pravnog prednika jer je dobila donacije u građevinskom materijalu i u banci podigla kredit. Pri tom, cijeneći i prihvaćajući nalaz i mišljenje vještaka građevinske struke o stupnju uništenja stambenog objekta koji je prije rata izgrađen, Općinski sud je zaključio da predmetna kuća, iako je izgrađena na postojećim temeljima, iz utvrđenog stanja na licu mjesta, "nije obiteljski objekt u čiju izgradnju su ulagali tužiteljica (apelantica) i prednik tuženih jer je on tijekom ratnih djelovanja devastiran i potpuno uništen". Budući da apelantica svoj tužbeni zahtjev nije temeljila na tvrdnji niti je ponudila dokaze da je financirala i sudjelovala u izgradnji predmetne kuće već stambenog objekta građenog prije rata koji na licu mjesta ne postoji, Općinski sud se pozvao na odredbu članka 53. Zakona o vlasničkopравnim odnosima, koju je citirao, te u svezi s tim zaključio da apelantica ponuđenim dokazima nije dokazala utemeljenost tužbenog zahtjeva.

7. Odlučujući o apelantičnoj žalbi, Kantonalni sud je donio Presudu broj 58 0 P 041074 13 Gž od 28. studenog 2014. godine kojom je odbio žalbu i potvrdio prvostupanjsku presudu. Kantonalni sud je ispitujući prvostupanjsku presudu u granicama propisanim člankom 221. ZPP u svemu podržao stav prvostupanjskog suda jer je navedeni sud na temelju analize i ocjene izvedenih dokaza, prihvaćajući u cijelosti nalaz i mišljenje vještaka građevinske struke iz kojeg proizlazi da je izgrađeni objekt prije rata 80% uništen i devastiran, te imajući u vidu vrijednost kuće prije rekonstrukcije i "novosagrađene kuće", pravilno postupio kada je zaključio da predmetna kuća nije ona ista koju su tijekom bračne zajednice izgradili apelantica i pravni prednik tuženih, te imajući u vidu da apelantica postavljenim tužbenim zahtjevom nije tražila utvrđenje da je i ona sudjelovala u izgradnji predmetne kuće, već utvrđenje da je sudjelovala u izgradnji kuće prije rata, zbog čega je izveo pravilne zaključke donoseći na zakonu utemeljenu odluku, za što je prvostupanjski sud dao valjane razloge koje u cijelosti prihvaća i taj sud.

8. Presudom Vrhovnog suda broj 58 0 P 041074 15 Rev od 4. travnja 2017. godine odbijena je kao neutemeljena apelantičina revizija izjavljena protiv navedene presude Kantonalnog suda. U obrazloženju presude Vrhovni sud je, između ostalog, naveo da nisu utemeljeni apelantičini prigovori u odnosu na povrede odredaba parničnog postupka iz članka 209. ZPP budući da je utvrdio da su nižestupanjski sudovi izvedene dokaze cijenili suglasno odredbi članka 8. ZPP, a da slobodnoj ocjeni dokaza suda apelantica ne može s uspjehom suprotstaviti svoju ocjenu provedenih dokaza jer se revizija ne može izjaviti zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja (članak 240. stavak 2. ZPP). Naime, cijeneći utvrđeno činjenično stanje koje veže i revizijski sud bez ovlasti da ga ispituje i mijenja (članak 240. stavak 2. ZPP), Vrhovni sud je zaključio da su nižestupanjski sudovi pravilnom primjenom materijalnog prava odbili apelantičin tužbeni zahtjev jer je tužbeni zahtjev usmjeren na stambeni objekt koji je apelantica i pravni prednik tuženih izgradili tijekom braka prije početka ratnih djelovanja, ali taj objekt je zapaljen i u pretežnom dijelu uništen tako da je zajedničko vlasništvo na stambenom objektu prestalo propašću stvari shodno odredbama članka 53. stavak 1. Zakona o vlasničkopравnim odnosima. Budući da je nakon rata sagrađena predmetna kuća i da u njezinoj izgradnji apelantica nije sudjelovala, Vrhovni sud je zaključio da su nižestupanjski sudovi pravilno ocijenili da je apelantica mogla postaviti zahtjev za naknadu štete u odnosu na ostatke devastiranog stambenog objekta (temelji i dio nosivih zidova) koji su iskorišteni u izgradnji predmetne kuće, što očito apelantica nije učinila. U svezi s tim, Vrhovni sud je istaknuo da je apelantica prije podnošenja tužbe (31. ožujka 2008. godine) imala saznanje da je stambeni objekt zapaljen tijekom rata i da ga je nakon rata obnovila isključivo apelantičina bivša svekrva, ali i pored toga postavila je tužbeni zahtjev u odnosu na stambeni objekt koji je u ratu zapaljen, umjesto da postavi odgovarajući obligacijski zahtjev kako je već obrazloženo.

9. Nalazeći da ne postoje razlozi revizije, kao ni razlozi na koje ovaj sud pazi po službenoj dužnosti, Vrhovni sud je apelantičinu reviziju odbio shodno odredbi članka 248. ZPP.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelantica smatra da su joj pobijanim presudama povrijeđena prava iz čl. II/3.(e), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 6. i 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), kao i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Apelantica u apelaciji kronološki opisuje tijek postupka, a zatim odlučnja pobijanih presuda koja su prema

njezinom mišljenju utemeljena na proizvoljnoj ocjeni dokaza, što je dovelo da proizvoljne primjene procesnog i materijalnog prava.

11. Apelantica, u biti, smatra da je "tijekom postupka izostala savjesna ocjena i analiza dokaza, a naročito nalaza vještaka jer je vještačio okolnosti koje mu nisu određene sudskim rješenjem zbog čega sud izvodi pogrešan zaključak o neutemeljenosti tužbenog zahtjeva". Naime, apelantica ukazuje da su "u postupku nezakonito utvrđivane činjenice oštećenja kuće i procenta oštećenja, a da pritom nisu utvrđivane okolnosti niti su u tom pravcu izvođeni dokazi kada je došlo do oštećenja – devastacije kuće" jer, kako navodi, "o svim tim okolnostima tužiteljica (apelantica) u izbjeglištvu nije imala apsolutno nikakvih saznanja". U tom pravcu apelantica navodi da "ukoliko su i približno točni zaključci vještaka u pogledu vrste i opsega oštećenja", apelantica je tijekom postupka dokazala relevantne činjenice, odnosno da je za vrijeme trajanja bračne zajednice "financirala izgradnju kuće", pa je u tom smislu, prema njezinom mišljenju, došlo do pogrešne primjene članka 126. ZPP u svezi sa člankom 53. Zakona o vlasničkopravnim odnosima.

12. Apelantica ukazuje i da postupak nije okončan u razumnom roku. Navodi da je nakon podnošenja tužbe predmet uzet u rad tek nakon pet godina, i to nakon brojnih urgencija, dok je postupak o pravnim lijekovima trajao dodatnih pet godina, sve to bez njezinog doprinosa, što navodi na logičan zaključak da predmetni postupak nije okončan u razumnom roku.

b) Odgovor na apelaciju

13. Vrhovni sud je, između ostalog, naveo da ostaje pri svim razlozima danim u pobijanoj presudi jer smatra da pri njezinom donošenju apelantici nisu bila uskraćena prava na koja se neutemeljeno pozvala u apelaciji. Predlaže da se apelacija odbije kao neutemeljena.

14. Kantonalni sud je u odgovoru na apelaciju sve prigovore ocijenio neutemeljenim jer smatra da pobijanom odlukom tog suda apelantici nisu uskraćena prava na koja se pozvala u apelaciji, niti je primjena prava bila proizvoljna. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

15. Općinski sud je kronološki prezentirao tijek postupka navodeći da je u predmetnom postupku taj sud donio pravilnu i zakonitu odluku, a u obrazloženju presude su navedeni razlozi koji ujedno predstavljaju i odgovor na apelantičine prigovore koje u apelaciji neutemeljeno iznosi. U svezi s tim, ukazuje da su broj predmeta s kojim su zaduženi suci, više vještačenja i očevid na licu mjesta temeljni razlozi koji su utjecali na duljinu postupka pred tim sudom. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

V. Relevantni propisi

16. U **Zakonu o vlasničko-pravnim odnosima** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 6/98 i 29/03), koji je važio u relevantnom razdoblju, bitne odredbe glase:

Članak 53.

Pravo vlasništva prestaje propašću stvari.

Na ostatku propale stvari vlasnik zadržava pravo vlasništva.

17. **Zakon o parničnom postupku** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15). U konkretnom slučaju primjenjuje se **Zakon o parničnom postupku** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 53/03, 73/05 i 19/06) koji je važio u vrijeme donošenja pobijanih odluka, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Članak 7. stavak (1)

(1) Stranke su dužne iznijeti sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Članak 8.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud na temelju slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i pozorno ocijeniti svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno.

Članak 123.

(1) Svaka stranka dužna je dokazati činjenice na kojima temelji svoj zahtjev.

(2) Sud će slobodnom ocjenom dokaza ustanoviti činjenice na temelju kojih će donijeti odluku.

VI. Dopustivost

18. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

19. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

20. U konkretnom slučaju predmet pobijanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 58 0 P 041074 15 Rev od 4. travnja 2017. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, pobijanu presudu apelantica je primila 17. svibnja 2017. godine, a apelacija je podnesena 3. lipnja 2017. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

21. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

22. Apelantica smatra da joj je pobijanim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, uključujući i pravo na suđenje u razumnom roku kao element prava na pravično suđenje, te pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

23. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

24. Članak 6. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom.

25. U konkretnom slučaju apelantica je vodila parnični postupak radi zaštite svojih imovinskih prava na predmetnoj kući, dakle radilo se o postupku građanskopravne prirode u kojem je apelantica uživala garancije prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije. Stoga će Ustavni sud ispitati je li postupak pred

redovnim sudovima bio pravičan onako kako zahtijevaju navedene odredbe.

A) U odnosu na pobijane odluke

26. Ustavni sud ukazuje na to da, prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije preispitivanje zaključaka redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita jesu li, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

27. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise kada je očito da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovnog suda kako u postupku utvrđivanja činjenica tako i primjene relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. travnja 2005. godine, stavak 26). U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očita proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje i, *mutatis mutandis*, Europski sud, *Andelković protiv Srbije*, presuda od 9. travnja 2013. godine, točka 24). Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati je li prilikom odlučivanja došlo do proizvoljne primjene materijalnog prava.

28. U konkretnom slučaju, dovodeći u kontekst utvrđene činjenice s relevantnim zakonskim odredbama, Ustavni sud smatra da su, suprotno apelacijskim navodima, odluke redovnih sudova jasno i argumentirano obrazložene i da nema ništa što bi ukazivalo da su ti sudovi proizvoljno primijenili materijalno ili procesno pravo. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da su predmetni spor redovni sudovi sagledali, prije svega, u skladu s relevantnim odredbama ZPP, Zakona o vlasničkopравnim odnosima, pri čemu je detaljno ispitana pravna osnova apelantičinog tužbenog zahtjeva, nakon čega je izveden opsežan dokazni postupak (uvid u materijalne dokaze, te nalaz i mišljenje vještaka građevinske struke i vještaka geometra, kao i saslušanje navedenih vještaka u svojstvu svjedoka, kao i drugih svjedoka) i analiza svih izvedenih dokaza pojedinačno i u uzajamnoj svezi, te potom izveden zaključak o neutemeljenosti apelantičinog tužbenog zahtjeva. U svezi s navedenim, Ustavni sud ukazuje na praksu Europskog suda i Ustavnog suda, prema kojoj je zadatak redovnih sudova, a prvenstveno prvostupanskog suda, da ocijene izvedene dokaze i njihovu relevantnost u konkretnom predmetu. Ustavni sud, stoga, neće procjenjivati kvalitetu zaključaka redovnih sudova u pogledu procjene dokaza, ukoliko se ova procjena ne doima očito proizvoljnom (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 612/04* od 30. studenog 2004. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 19/05). Osim toga, članak 6. Europske konvencije ne zahtijeva od redovnih sudova da se slijede bilo kakva određena pravila u ocjenjivanju dokaza (članak 8. ZPP), ali zahtijeva ocjenu svih dokaza pojedinačno i u svezi s ostalim dokazima, kao i brižljivo izvođenje zaključka u pogledu (ne)dokazanosti određenih činjenica (članak 123. ZPP) po načelu slobodne ocjene dokaza.

29. U kontekstu navedenog, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi svoje stavove i zaključke u pogledu neutemeljenosti apelantičinog tužbenog zahtjeva detaljno i jasno

obrazložili, pri čemu je apelantici, s aspekta građanskog postupka, dana mogućnost da neposredno putem odvjetnika dokaže utemeljenost tužbenog zahtjeva izvođenjem svojih dokaza i izjašnjavanjem na dokaze suprotne strane. Ustavni sud zapaža i da su sudovi detaljno obrazložili primjenu pravila o teretu dokazivanja, te apelantičini navodi o tome ni na koji način ne dovode u pitanje pravičnost konkretnog postupka, budući da apelantica, kako je već rečeno, i ne tvrdi da joj je bilo onemogućeno da predlaže i izvodi dokaze, već svoje tvrdnje temelji isključivo na svom shvaćanju u ocjeni dokaza, koji nisu podudarni s ocjenom dokaza suda. Međutim, ta činjenica se ne može na bilo koji način staviti na teret sudovima niti u pobijanim odlukama postoji bilo šta što bi ukazivalo na proizvoljnost kod ocjene dokaza i utvrđivanja činjenica ili kod primjene materijalnog i procesnog prava.

30. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nije bilo kršenja apelantičinog prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije u odnosu na aspekt primjene materijalnog i procesnog prava.

B) U odnosu na suđenje u razumnom roku Relevantna načela

31. Ustavni sud, prije svega, ističe da se, prema konzistentnoj praksi Europskog suda i Ustavnog suda, razumnost duljine trajanja postupka mora ocjenjivati u svjetlu okolnosti pojedinog predmeta, vodeći računa o kriterijima uspostavljenim sudskom praksom Europskog suda, a naročito o složenosti predmeta, ponašanju strana u postupku i nadležnog suda ili drugih javnih vlasti, te o značaju koji konkretna pravna stvar ima za apelanta (vidi Europski sud, *Mikulić protiv Hrvatske*, aplikacija broj 53176/99 od 7. veljače 2002. godine, Izvješće broj 2002-I, stavak 38).

Razdoblje koje se uzima u obzir

32. Ustavni sud zapaža da je predmetni postupak započeo 31. ožujka 2008. godine i da je okončan presudom Vrhovnog suda od 4. travnja 2017. godine. Iz navedenog proizlazi da je postupak u predmetnoj pravnoj stvari trajao ukupno devet godina i četiri dana.

Analiza razumnosti trajanja postupka

33. Ustavni sud podsjeća, slijedeći praksu Europskog suda i vlastitu jurisprudenciju, da je dužnost države da organizira svoj pravni sustav tako da omogući sudovima i javnim vlastima da se povinuju zahtjevima i uvjetima iz Europske konvencije (vidi Europski sud, *Zanghi protiv Italije*, presuda od 19. veljače 1991. godine, serija A, broj 194, stavak 21. i Ustavni sud, Odluka broj *AP 1070/05* od 9. veljače 2006. godine, stavak 34). Dovodeći taj stav u kontekst konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da je nakon podnošenja tužbe 31. ožujka 2008. godine Osnovni sud proveo dokazni postupak povodom apelantičinog tužbenog zahtjeva i donio prvostupansku presudu nakon nepunih pet godina (11. ožujka 2013. godine). U postupku donošenja odluke o žalbi Kantonalni sud je odluku donio u roku od jedne godine i sedam mjeseci (28. studenog 2014. godine), dok je Vrhovni sud, kako proizlazi iz dokumentacije dostavljene Ustavnom sudu, o apelantičinoj reviziji odlučio u roku od dvije godine i četiri mjeseca (4. travnja 2017. godine).

34. U svezi s navedenim, Ustavni sud konstatira da iz činjenica predmeta proizlazi da je postupak pred redovnim sudovima najdulje trajao pred Osnovnim sudom, za što je Osnovni sud u odgovoru na apelaciju ponudio sljedeće razloge: "broj predmeta s kojim je sudac zadužen, vještačenje i očevid na licu mjesta" zbog kojih smatra da u okolnostima konkretnog slučaja razuman rok nije prekoračen. Međutim, Ustavni sud smatra da duljina postupka pred Osnovnim sudom u trajanju od nepunih pet

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин:

5. Рјешењем судије за претходни поступак Општинског суда број 32 0 К 344443 19 Кпп 6 од 14. фебруара 2019. године апеланту је, због основане сумње да је починио кривично дјело удруживање ради чињења кривичних дјела из члана 340 став 1 Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: КЗФБиХ) у стицају с кривичним дјелом пореска утаја из члана 273 став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ и у стицају с кривичним дјелом прање новца из члана 272 став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ, одређен притвор из основа члана 146 став 1 тачка ц) Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: ЗКПФБиХ) тако да притвор по наведеном рјешењу тече од 12. фебруара 2019. године у 17 часова и може да траје до 12. марта 2019. године у 17 часова.

6. У образложењу рјешења је наведено да је Тужилаштво приједлогом од 14. фебруара 2019. године затражило да се апеланту у својству осумњиченог одреди притвор због разлога прописаних у одредби члана 146 став 1 тачка ц) ЗКПФБиХ због постојања основане сумње да је починио наведена кривична дјела у временском периоду од 2015. до 2019. године. Тужилаштво је, осим тога, у приједлогу истакло да су у околностима конкретне случаја испуњени општи и посебни услови из одредбе члана 146 став 1 тачка ц) ЗКПФБиХ, те да постоји довољно доказа за основану сумњу да је апелант починио кривична дјела која му се наредбом Тужилаштва о спровођењу истраге од 11. фебруара 2019. године стављају на терет, као и посебни услови који се тичу опасности од понављања кривичних дјела чија је основаност детаљно описана у приједлогу за одређивање притвора.

7. Апелантови браниоци су негирали како постојање основане сумње, тако и опасност од понављања кривичних дјела, истичући следеће: да Тужилаштво таксативно набраја из којих доказа произилази основана сумња, а да притом образлаже исказе само четири свједока од њих 40 који су првобитно имали својство осумњичених као чланови удружења, а потом су добили имунитет од кривичног гоњења и обезбиједили повлашћен положај у поступку, да су докази прибављени претресањем стана и пословних просторија само констатовани без анализе доказа, па је нејасно шта се њима доказује или потврђује, да из доказа прибављених посебним истражним радњама не произилази ништа у прилог основаној сумњи, јер је у приједлогу само наведено да је остварено више комуникација, да је упитна надлежност Општинског суда за поступање због извјештаја Пореске управе, да су сви предмети и пословна документација одузети и блокирани трансакцијски рачуни, па не постоји могућност чињења новог или истоврсног кривичног дјела, да сврха обезбјеђења апелантовог присуства у поступку може да се постигне и другим мјерама, а не мјером притвора.

8. Имајући у виду аргументе Тужилаштва, апеланта и његових бранилаца, као и све доказе достављене уз приједлог за одређивање притвора, Општински суд је оцијенио да су испуњени општи и посебни законски услови за одређивање притвора апеланту. У том контексту Општински суд је истакао да основана сумња произилази из великог броја материјалних доказа достављених уз приједлог за одређивање притвора који су набројани на стр. 4, 5. и 6. рјешења (између осталих, акт Државне агенције за истраге и заштиту, записник о саслушању великог броја свједока који су дати у МУП-у Тузланског кантона у периоду од маја 2018. до јануара 2019. године (43 свједока), службена забиљешка Пореске управе, те

изводи из судских регистара), затим, доказа пронађених и одузетих приликом претресања апелантове куће (између осталих, уплатнице и картице разних банака, СИМ картице), пословних просторија Омладинске задруге "Инфомрежа" п.о. Тузла, чији је директор и један од оснивача апелант, те предмета пронађених и привремено одузетих приликом претресања апелантовог возила (између осталих, већи број новчаница евра у различитим апоенима). Образлажући, даље, постојање основане сумње, Општински суд је имао у виду исказе свједока Адила Голубовића и Ријада Дураковића, које су дали поступајућем тужиоцу и као осумњичени добили имунитет за кривично дјело удруживање ради чињења кривичних дјела. У том контексту је у образложењу веома подробно наведена садржина исказа ових свједока који су описали на који начин су се упознали са апелантом, какав је био њихов ангажман у "Инфомрежи", по колико су лица, односно студената сваки од њих појединачно ангажовали, на који начин су са својих рачуна у банци подизали новац и предавали апеланту или од њега овлашћеним лицима, те колика је била њихова награда за учињени посао. Из изјава великог броја свједока (41) који су саслушавани током 2018. године у МУП-у Тузланског кантона, како је даље наведено, произилази да је начин рада групе био такав да су рачуни студената у банкама коришћени ради исплате новца за "Инфомрежу" и да су били евидентирани као ангажовани студенти а да притом у правном лицу нису обављали никакав посао, осим што су подизали новац и предавали апеланту (или неком од лица које је он овластио) уз новчану накнаду у износу од 50 до 100 КМ. Изјаве свих саслушаних свједока су доведене у везу са изводима из банака код којих је "Инфомрежа" имала отворене рачуне, који су од банака добијени у складу с наредбом Општинског суда у конкретном предмету, из којих података произилази да је "Инфомрежа" путем тих рачуна вршила уплате студентима (свједоци), а да је даље путем рачуна студената потврђиван пријем, односно исплата тако уплаћених новчаних средстава. Осим тога, како је даље наведено, из доказа који су прикупљени произилази да је апелант, и поред удруживања ради вршења кривичних дјела, новац добијен од студената задржавао за себе, јер га није нити пријавио, нити опорезовао у смислу члана 10 став 4 Закона о порезу на доходак (такав новац има карактер дохотка од несамосталне дјелатности), да из службеног извјештаја Пореске управе произилази да је на већ описани начин извршена исплата у износу од 249.955,15 КМ при чему нико од лица (студената) којима је вршена исплата и коју су, затим, предавали посредницима није био радно ангажован у оквиру "Инфомреже". Из наведеног је Општински суд закључио да је апелант имао разрађену шему поступања сваког члана групе која је функционисала дуги временски период (од 2015. до 2018. године).

9. У наставку образложења рјешења, у погледу постојања основане сумње да је апелант починио наведена кривична дјела, наведени су докази који указују на који начин је апелант располагао новцем и легализовао га куповином покретних и непокретних ствари, што, према оцјени Општинског суда, потврђује основану сумњу у извршење кривичног дјела прање новца. У том контексту су наведени докази прибављени од надлежних органа у вези са имовином коју је апелант стекао у инкриминисаном периоду, између осталих, кућу и двориште, површине 281 м², и возило "ауди А6", за коју је издата мјера обезбјеђења забране отуђења, којом је, такође, блокиран и трансакцијски рачун "Инфомреже". Осим тога, Општински суд је имао у виду и доказе прибављене приликом вршења претреса из којих произилази не само апелантова повезаност са радом "Инфомреже" већ и са задругама "Апсолвент" и "Le scarpe",

те повезаним лицем Нином Мулић, те пронађеном већом количином готовог новца која говори у прилог чињеници да би новац могао да потиче од извршења кривичних дјела.

10. Из наведеног Општински суд је закључио да у околностима конкретног случаја постоји основана сумња да је апелант починио продужено кривично дјело удруживање ради чињења кривичних дјела у стицају с кривичним дјелом пореска утаја и у стицају с кривичним дјелом прање новца. Имајући у виду, како је даље образложено, да је апеланту стављено на терет извршење кривичних дјела за која је прописана казна затвора у трајању дужем од три године, оцијенено је да је испуњен објективни услов за одређивање притвора по наведеном основу. Такође је оцијенено да је испуњен и субјективни услов, јер је апелант кривична дјела чинио у континуитету и у дужем временском периоду (више од три године) у ком је предузео бројне радње учињења кривичних дјела за која се терети ангажујући, према прикупљеним доказима, више од 70 студената при чему је исказао висок степен упорности у извршењу инкриминисаних радњи које су резултирале високим износима противправне имовинске користи.

11. У погледу посебног услова за одређивање притвора, конкретно бојазни да би апелант пуштањем на слободу могао да понови кривично дјело, Општински суд је имао у виду да је апелант током 2018. године дјелимично измијенио *modus operandi* у извршењу наведених дјела, јер се уплате студентима нису више вршиле у износима више од 3.000,00 КМ, већ су подијелене у мање износе, да постоје околности које указују на повезаност апеланта са различитим правним субјектима у БиХ са којима је имао пословне односе (наведени у чињеничном опису наредбе о спровођењу истраге) који су вршили дозначавање новца на рачуне осумњиченог правног лица, бројност противправних радњи које је заједно са другим члановима групе починио у релативно дужем временском периоду, те висину стечене противправне имовинске користи. Све наведено, нарочито дугогодишњи континуитет предузимања кривичноправних радњи које се апеланту стављају на терет, према оцјени Општинског суда, потврђују да постоје нарочите околности које оправдавају бојазан да би апелант пуштањем на слободу могао да понови исто или истоврсно дјело, односно да постоји висок степен итерацијске опасности, па једино мјером притвора може да се обезбиједи његово присуство и успјешно вођење кривичног поступка.

12. Коначно, Општински суд је испитао могућност изрицања блажих мјера - мјера забране у односу на мјеру притвора, те утврдио да се сврха притвора, с обзиром на природу и тежину кривичних дјела за која се терети апелант, као и законске разлоге на основу којих је апеланту одређена мјера притвора, не би могла да оствари изрицањем неке од прописаних мјера забране. У том контексту је напоменуто да мјера притвора по наведеном основу нема циљ само да обезбиједи апелантово присуство (осумњиченог), који представља предуслов за успјешно вођење кривичног поступка, већ да својом превентивном природом елиминира опасност да боравком на слободи понови кривично дјело.

13. Вијеће Општинског суда је, одлучујући о апелантовој жалби, донијело Рјешење број 32 0 К 344443 19 Кв од 19. фебруара 2019. године којим је жалба против рјешења о одређивању притвора одбијена као неоснована. Имајући у виду жалбене приговоре, Општински суд је на сједници вијећа размотрио све апелантове истакнуте приговоре и закључио да су неосновани. Образлажући наведено становиште, закључено је да су у првостепеном рјешењу наведени јасни разлози које је прихватило и вијеће, те да у спису постоји довољно релевантних доказа на основу

којих произилази закључак у погледу постојања основане сумње да је апелант починио кривична дјела за која се сумњичи. У том контексту су поновљене, између осталих, изјаве саслушаних свједока које су практично документоване материјалним доказима (побројани на стр. од 4. до 9. рјешења) на основу којих је, према мишљењу вијећа Општинског суда, првостепеним рјешењем правилно утврђено постојање основане сумње да је апелант починио кривична дјела. Такође је, према мишљењу судског вијећа, правилно изведен закључак у погледу постојања посебних притворских разлога који су опширно наведени на странама 10. и 11. побијаног рјешења. Имајући то у виду, вијеће Општинског суда је закључило да је апеланту притвор одређен правилно и да су, стога, жалбени наводи неосновани.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

14. Апелант сматра да му је оспореним рјешењима прекршено право на личну слободу и безбједност из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1 тачка ц) и ст. 3 и 4 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција).

15. У вези с наводима о повреди овог уставног права, апелант је указао да му је притвор одређен усљед погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и произвољне примјене процесног права како у погледу постојања основане сумње као општег притворског разлога, тако и у погледу постојања посебног притворског разлога из члана 146 став 1 тачка ц) ЗКПФБиХ. Наиме, апелант тврди да су у оспореним рјешењима изостали докази, разлози и образложења у прилог закључку о постојању основане сумње да је починио кривична дјела која му се стављају на терет, те да у оспореним рјешењима нису наведене околности које оправдавају примјену мјере притвора због постојања бојазни да ће поновити кривично дјело. У том правцу је посебно указао да судско вијеће које је одлучивало о његовој жалби против рјешења о одређивању притвора није оцијенило жалбене наводе, нарочито са аспекта посебног притворског разлога, већ је, како произилази из његовог образложења, преузело разлоге из писаног приједлога Тужилаштва уз минимална преиначења. Стога, сматра да законитост лишавања слободe није размотрена у смислу релевантних одредаба ЗКПФБиХ и Европске конвенције, да нису идентификоване нарочите околности какве се захтијевају наведеним одредбама а које би оправдале реалну бојазан да би могао да понови кривично дјело. Због наведених разлога, сматра да је притвор против њега произвољно одређен. С тим у вези, апелант се позвао на одлуке Уставног суда бр. АП 2938/17 и АП 4309/14 за које сматра да су примјениве у конкретном случају. Осим тога, апелант сматра да му је наведено право повријеђено и због чињенице да није адекватно размотрена могућност примјене мјера забране иако је његова одбрана указивала на такву могућност. Ово због тога што нема могућности да понови дјела, јер је његово име објављено у медијима и јер су банковни трансакцијски рачуни блокирани, па је предложио да се његова апелација усвоји.

16. Апелант је у захтјеву за доношење привремене мјере указао на своје нарушено здравствено стање које се боравком у притворској јединици даље нарушава, при чему је као прилог доставио медицинску документацију, предложивши да се до доношења коначне одлуке Уставног суда усвоји привремена мјера пуштања на слободу.

б) Одговор на апелацију

17. Општински суд сматра да је апелација неоснована, да су у рјешењима тог суда наведени јасни и конкретни

разлози због којих је апеланту одређен притвор, па је предложено да се апелација одбије као неоснована.

18. Тужилаштво сматра да су и апелација и захтјев за доношење привремене мјере неосновани и да их као такве треба одбити, будући да су у оспореним рјешењима наведени јасни и аргументовани разлози због којих је апеланту одређен притвор како општи, тако и посебни.

V. Релевантни прописи

19. **Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине** ("Службене новине ФБиХ" бр. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 и 76/14, 46/16 и 75/17)

За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст релевантних одредаба **Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине** ("Службене новине ФБиХ" бр. 36/03, 37/03 - исправка, 21/04 - исправка, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 и 75/17), сачињен у Уставном суду БиХ, који гласи:

Члан 272. ст. 1. и 2.

Прање новца

(1) Ко новац или другу имовину за које зна да су прибављени почињењем кривичног дјела директно или индиректно прими, замијени, држи, располаже њима, користи у привредном или другом пословању, врши конверзију или њихов пренос или на други начин прикрије или покуша прикрити њихову природу, извор, локацију, располагање, кретање, власништво или друго право, а такав новац или имовинска корист су прибављени почињењем кривичног дјела које је прописано законом у Федерацији,

биће кажњен казном затвора од шест мјесеци до пет година.

(2) Ако је починилац дјела из става (1) овог члана истовремено и починилац или саучесник у кривичном дјелу којим је прибављен новац или имовинска корист из претходног става,

биће кажњен казном затвора од једне до осам година.

Члан 273. ст. 1. и 2.

Пореска утаја

(1) Ко за себе или другог избјегне плаћање давања прописаних пореским законодавством у Федерацији или доприноса социјалног осигурања прописаних у Федерацији, не дајући захтјеване податке или дајући лажне податке о свом стеченом опорезивом приходу или о другим чињеницама које су од утицаја на утврђивање износа таквих обавеза, а износ обавезе чије се плаћање избјегава прелази 10.000 КМ,

казниће се новчаном казном или казном затвора до три године.

(2) Ко почини кривично дјело из става 1. овог члана, а износ обавезе чије се плаћање избјегава прелази 50.000 КМ, казниће се казном затвора од једне до десет година.

Члан 340. став 1.

Удруживање ради почињења кривичних дјела

(1) Ко организује групу људи или на други начин удружује три или више лица с циљем почињења кривичних дјела прописаних законом у Федерацији за која се може изрећи казна затвора три године или тежа казна, ако за такво организовање или удруживање ради почињења појединог кривичног дјела није прописана посебна казна,

казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.

20. **Закон о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине** ("Службене новине ФБиХ" бр. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 и 59/14)

За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст релевантних одредаба **Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 35/03, 37/03 - исправке, 56/03 - исправке, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 и 59/14), сачињен у Уставном суду БиХ, који гласи:

Члан 146. став (1) тачка ц)

Разлози за притвор

(1) Ако постоји основана сумња да је одређено лице починило кривично дјело, притвор му се може одредити:

ц) ако нарочите околности оправдавају страх да ће поновити кривично дјело или да ће довршити покушано кривично дјело или да ће починити кривично дјело којим пријети, а за та кривична дјела може се изрећи казна затвора од три године или тежа казна,

[...]

VI. Допустивост

21. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

22. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку којег је користио.

23. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Рјешење Општинског суда број 32 0 К 344443 19 Кв од 19. фебруара 2019. године против којег нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорено рјешење апелант је примио, како је навео у апелацији, 20. фебруара 2019. године а апелација је поднесена 22. фебруара 2019. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда, јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

24. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допуштивости.

VII. Меритум

25. Апелант побија рјешења о одређивању притвора сматрајући да му је тим рјешењима повријеђено право на личну слободу и безбједност из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и право из члана 5 став 1 тачка ц) и ст. 3 и 4 Европске конвенције.

Право на личну слободу и безбједност

26. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

д) *Право на личну слободу и безбједност.*

27. Члан 5 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Свако има право на слободу и безбједност личности. Нико не може бити лишен слободе осим у следећим случајевима и у складу са поступком прописаним законом:

(...)

ц) у случају законитог хапшења или притварања лица у сврху његовог довођења пред надлежну закониту власт због разумне сумње да је починило кривично дјело, или када се то разумно сматра потребним како би се спријечило почињење кривичног дјела или бјекство након почињења кривичног дјела;

3. Свако ко је ухапшен или притворен у складу са одредбама из става 1. тачка ц) овог члана изводи се без одлагања пред судију или друго службено лице овлашћено законом да врши судску власт, те има право да му се суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења. Пуштање на слободу може бити условљено јемствима да ће се лице појавити на суђењу.

4. Свако ко је лишен слободе хапшењем или притварањем има право да покрене поступак у коме ће суд брзо одлучити о законитости његовог притварања и наложити пуштање на слободу ако је притварање било незаконито.

28. Апелант тврди да су у образложењима оспорених рјешења изостали ваљани разлози за одређивање притвора, при чему оспорава како постојање основане сумње, тако и посебног притворског разлога из члана 146 став 1 тачка ц) ЗКПФБиХ.

Релевантни стандарди

29. Уставни суд, прије свега, подсећа на то да се право на личну слободу и безбједност убраја у једно од најзначајнијих људских права, те да члан 5 Европске конвенције гарантује да нико не смије бити произвољно лишен слободе. Произвољност лишавања слободе оцјењује се, у првом реду, у односу на поштивање процедуралних захтјева процесног права, односно, у конкретном случају, ЗКПФБиХ као националног права, које мора да буде усклађено са стандардима Европске конвенције. Такође, Уставни суд подсећа да одређивање притвора у периоду прије подизања оптужнице за осумњиченог не смије да се претвори у казну. Стога је притвор допуштено одредити само у случају у којем постоји "основана сумња" да је лице починило кривично дјело, те, начелно, само ради обезбјеђења његове присутности и успјешног вођења кривичног поступка. Стога, ЗКПФБиХ за одређивање притвора увијек тражи кумулативно постојање општег услова, дакле "основане сумње" да је лице починило кривично дјело, и постојање барем једног од посебних разлога, таксативно набројаних у члану 146 став 1 тач. а), б), ц) и д).

30. У контексту апелационих приговора Уставни суд подсећа на становиште Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) изражено у више његових пресуда (види, између осталих, Европски суд, *Бернобић против Хрватске*, пресуда од 21. јуна 2011. године, апликација број 57180/09) да члан 5 ст. 1 и 3 Европске конвенције захтијевају, на првом мјесту, да притварање буде законито, што укључује и испуњење процедуре прописане националним законодавством, али да поштивање националног права није довољно, јер члан 5 став 1 Европске конвенције тражи да свако лишавање слободе буде у складу са сврхом заштите појединаца од произвољности. Уставни суд подсећа да је Европски суд у цитираој одлуци поновио мјеродавна начела која потпадају под обим заштите члана 5 став 1 Европске конвенције која је наведени суд утемељио у пресуди *Mooren* (види, Европски суд, предмет *Mooren против Њемачке* (GC), број 11364/03, ECHR 2009, ст. 72-81).

Постојање основане сумње

31. Доводећи наведене принципе у контекст предметног случаја, Уставни суд запажа да је апелант своје приговоре,

прије свега, усмјерио на недостатак основане сумње као *conditio sine qua non* за законитост притвора.

32. У вези са закључком редовних судова о постојању основане сумње да је апелант починио кривична дјела за која је осумњичен, Уставни суд запажа да из образложења првостепеног рјешења произилази да је судија за претходни поступак у прилог закључку о постојању основане сумње оцијенио доказни материјал који му је предочило Тужилаштво. У том погледу у образложењу рјешења је наведен велики број материјалних доказа, изјава свједока саслушаних током 2018. године на околност *modus operandi* удружених чланова међу којима је и апелант, те доказа прикупљених приликом претресања апелантове куће, пословних просторија и возила. Наведени докази су доведени у везу са другим прикупљеним доказима за инкриминисани период ради утврђења на који начин је апелант располагао новцем у вези с којим је проистекао закључак о његовом легализовању путем куповине непокретности и покретних ствари. С тим у вези, Уставни суд запажа да је судија за претходни поступак, имајући у виду обимност доказне грађе за поједина дјела за која се апелант сумњичи, у образложењу рјешења конкретизовао радње и доказе за свако од појединачних кривичних дјела за која се апелант основано сумњичи, почев од удруживања ради чињења кривичних дјела (наведена лица и радње чињења), те пореске утаје и прања новца (наведене службене евиденције и акти, правна и повезана лица) из којих произилази основана сумња да је апелант починио продужено кривично дјело удруживање ради чињења кривичних дјела у стицају с кривичним дјелом пореска утаја и прања новца. Одлучујући о апелантовој жалби, вијеће Општинског суда је у цијелости прихватило аргументацију судије за претходни поступак, као и закључак из побједаног рјешења о постојању основане сумње да је апелант починио кривична дјела за која се сумњичи, као и да је постојање основане сумње довољно конкретизовано. Стога, имајући у виду да је основана сумња да је апелант починио кривична дјела за која је осумњичен утврђена на основу доказа који су детаљно интерпретирани у образложењу оспореног првостепеног рјешења, које је у цијелости прихватило вијеће Општинског суда, не могу да се прихвате као утемељене апелантове тврдње да су изостали ваљани разлози и образложења у вези са закључком о постојању основане сумње, односно да се ради о уопштеним разлозима. С обзиром на наведено Уставни суд сматра да су, у смислу стандарда који произилазе из праксе Европског суда коју Уставни суд слиједи, редовни судови утврдили чињенице и информације које могу да задовоље објективног посматрача да је апелант могао да почини кривична дјела за која је осумњичен (види, *mutatis mutandis*, поред осталих, Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 5842/10* од 20. априла 2011. године, тачка 64, доступна на www.usstavnisud.ba), због чега апелантове тврдње у вези са закључком о постојању основане сумње не могу да буду прихваћене као основане.

Посебан притворски основ из члана 146 став 1 тачка ц) ЗКПФБиХ

33. Апелант тврди да при оцјени и закључку у погледу постојања посебног притворског разлога редовни судови нису узели у обзир његове личне околности (чињеницу да раније није осуђиван) и да нису адекватно размотрили могућност примјене мјера забране.

34. Уставни суд понавља да опасност од поновног почињења дјела, ако је увјерљиво утврђена, може да наведе судске власти да ставе и оставе осумњиченог у притвору како би спријечиле покушаје да почини даљња кривична дјела.

Међутим, потребно је, између осталих услова, да опасност буде вјероватна, а мјера одговарајућа у свјетлу околности предмета, посебно прошлости и личности наведеног лица (види, Европски суд, *Clooth против Белгије*, 12. децембра 1991, став 40, Серија А, бр. 225, и *Paradyz против Француске*, апликација број 17020/05, став 71, 29. октобра 2009). Притом ни тежина кривичног дјела не може сама за себе да послужи као оправдање за дуге периоде притвора (види, Европски суд, *Ilijkov против Бугарске*, апликација број 33977/96, ст. 80-81, 26. јула 2001, *Michta против Пољске*, апликација број 13425/02, став 49, 4. маја 2006. године, и *Gulyayeva против Русије*, апликација број 67413/01, став 186, 1. априла 2010. године).

35. Доводећи наведена становишта у везу са чињеницама конкретног предмета, Уставни суд запажа да из изреке првостепеног рјешења произилази да је апелант раније осуђиван Пресудом Општинског суда број 032 0 К 000851 од 5. марта 2009. године због кривичног дјела из члана 336 став 3 КЗФБиХ у вези с чланом 332 став 3 у вези са ставом 1 КЗФБиХ за које је кажњен казном затвора у трајању од шест мјесеци условно на двије године, али да та околност није оцијенена у смислу постојања нарочитих околности, па се Уставни суд у контексту супротности с апелационим наводима њоме неће посебно бавити. Из оспорених рјешења произилази да су редовни судови при оцјени постојања околности које указују на опасност од понављања кривичног дјела имали у виду, прије свега, објективни услов – да је за кривична дјела за која се апелант сумњичи прописана казна затвора у трајању дужем од три године, те субјективне околности на апелантовој страни. У образложењима су, наиме, конкретизоване те субјективне околности које, према оцјени суда, представљају: континуитет радњи у дужем временском периоду (2015-2018), број предузетих радњи учињења и број лица која је тим радњама ангажовао (према прикупљеним доказима, више од 70 студената), висок степен упорности при извршењу инкриминисаних радњи који је резултирао високим износима противправно стечене користи, повезаношћу апеланта са различитим правним лицима у БиХ са којима је имао пословне односе од којих су неки обухваћени наредбом о спровођењу истраге, закључивши да је испуњен посебан услов предвиђен чланом 146 став 1 тачка ц) ЗКПФБиХ. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да из апелантових навода не произилази ништа из чега би могло да се закључи да у околностима његовог случаја и у фази у којој се налази предметни кривични поступак не постоји истинска "оправдана сумња" да би, у смислу предметног притворског основа, пуштањем на слободу апелант могао да понови кривично дјело, односно да су изостали ваљани разлози за закључак о "оправданој сумњи" који надјачавају правило о поштивању апелантовог права на слободу.

36. У том контексту је, такође, преиспитана могућност изрицања блажих мјера у односу на мјеру притвора, те наведени потпуни и одређени разлози због којих је закључено да неке од блажих мјера нису примјенљиве, нити цјелиходне у конкретном случају, да циљ мјере притвора није само да обезбједи присуство осумњиченог како његова одбрана сматра, већ да превентивном природом елиминише опасност од понављања кривичног дјела, те да свестраном анализом свих околности егзистирају објективни разлози и бојазан да би апелант, у случају да буде пуштен на слободу, могао да понови кривично дјело.

37. Стога, супротно апелантовим тврдњама, побројане околности које су оцијенене у оспореним рјешењима у односу на апеланта као осумњиченог у погледу тежине кривичног дјела и запријеђене казне, околности под којима је

учињено, начином учињења и континуираним трајањем у дужем временском периоду, у својој укупности не доводе у питање закључак редовних суда да постоји оправдана бојазан да би апелант, у случају да буде пуштен на слободу, могао да доврши или да понови кривично дјело за које се сумњичи. Уставни суд закључује да у конкретном случају није повријеђено апелантово право на личну слободу и безбједност из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 3 Европске конвенције у односу на постојање посебног притворског основа из члана 146 став 1 тачка ц) ЗКПФБиХ.

38. У погледу апелантових тврдњи да редовни судови нису адекватно разматрали примјену блажих мјера у контексту члана 5 став 4 Европске конвенције који гарантује лицу лишеном слободе да буде обавијештено, на језику који разумије, о разлозима хапшења и о свим оптужбама против њега, те да мора да има приступ "суду" који би могао да испита законитост како иницијалног лишавања слободе, тако и продужења трајања те мјере, те да има право да уложи жалбу суду како би суд, у кратком року, разматрао законитост лишавања слободе и, уколико оно није било законито, наложио ослобађање, Уставни суд запажа да апелант, заправо, ове тврдње доводи у везу са недостатком ваљаних разлога у погледу посебног притворског разлога. У том правцу се позива и на праксу Уставног суда. Међутим, имајући у виду да је у претходним тачкама ове одлуке у погледу посебног притворског основа закључено да су разлози у побијаним рјешењима потпуни, јасни и аргументовани, произилази да су наводи о повреди овог права неосновани. У вези са праксом Уставног суда за коју апелант сматра да је примјенљива у предметном случају, Уставни суд подсјећа да се сваки конкретан предмет испитује у свјетлу датих специфичних околности које се тичу објективних и субјективних услова за притвор о којима је у претходном дијелу било ријечи, па произилази да примјена праксе по аутоматизму није могућа. Даље, у конкретном случају апеланту није била ускраћена могућност приступа "суду" који би могао да испита законитост његовог притвора, односно могућност изрицања блажих мјера. Наиме, апеланту није била ускраћена могућност да изјави жалбу вијећу Општинског суда против првостепеног рјешења којим му је одређен притвор које је донијело одлуку, при чему су разматрани сви апелантови жалбени наводи, између осталог и изрицање блаже мјере, те дати разлози зашто они у околностима конкретног случаја нису могли да доведу до другачије одлуке суда. Наиме, одлучујући о наводима апелантове жалбе, и вијеће Општинског суда је закључило да ни са једном мјером забране не би могла да се оствари сврха која се у околностима апелантовог случаја остварује мјером притвора при чему су поновљени разлози првостепеног суда (о циљу овог притворског основа - превенција опасности од понављања). Сходно наведеном, Уставни суд закључује да у конкретном случају није повријеђен члан 5 став 4 Европске конвенције.

39. Имајући у виду све наведено, Уставни суд закључује да су апелантови наводи о повреди права на слободу и безбједност личности из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1 тачка ц) и ст. 3 и 4 Европске конвенције неосновани.

VIII. Закључак

40. Уставни суд закључује да нема кршења права на слободу и безбједност личности из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1 тачка ц) и ст. 3 и 4 Европске конвенције када су редовни судови дали јасне и аргументоване разлоге како за постојање основане сумње,

тако и за постојање посебних притворских разлога из члана 146 став 1 тачка ц) ЗКПФБиХ, због којих је апеланту одређен притвор, при чему нема ништа што указује на кршење гаранција члана 5 став 4 Европске конвенције.

41. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

42. С обзиром на одлуку Уставног суда у овом предмету, није неопходно посебно разматрати апелантов приједлог за доношење привремене мјере.

43. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вјећу, у предмету број **AP 810/19**, рјешавајући апелацију **Edina Mulića**, на основу члана VI/3.b) Устава Босне и Херцеговине, члана 57. став (2) тачка б) и члана 59. ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине-пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Čeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
на сједници одржаној 8. маја 2019. године donio је

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **Edina Mulića** podnesena protiv rješenja Općinskog suda u Tuzli br. 32 0 K 344443 19 Kv od 19. februara 2019. godine i 32 0 K 344443 19 Kpp 6 od 14. februara 2019. godine.

Odluku objaviti u "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Edin Mulić (у даљњем тексту: апелант) из Тузле, којег заступају Amir Mešić и Mirna Delalić, адвокати из Тузле, поднио је 22. фебруара 2019. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против рјешенја Опћинског суда у Тузли (у даљњем тексту: Опћински суд) br. 32 0 K 344443 19 Kv od 19. februara 2019. godine i 32 0 K 344443 19 Kpp 6 od 14. februara 2019. godine. Апелант је, такође, поднио захтјев за доношење привремене мјере којом би Уставни суд до доношења коначне одлуке о апелацији Опћинском суду наложио његово пуштање на слободу.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. На основу члана 23. Правила Уставног суда, од Опћинског суда и Кантоналног туžилаштва Тузла (у даљњем тексту: Туžилаштво) затражено је 19. априла 2019. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Учесници у поступку су доставили одговоре на апелацију 22. и 24. априла 2019. године.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

5. Рјешенјем судије за претходни поступак Опћинског суда број 32 0 K 344443 19 Kpp 6 od 14. februara 2019. године

apelantu је, због основане сумње да је починио кривично djelo удруживање ради чинjenja кривичних djela из члана 340. став 1. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: КЗФБиХ) у stjecaju с кривичним djelом порезна utaja из члана 273. став 2. у vezi са ставом 1. КЗФБиХ и у stjecaju с кривичним djelом прanje novca из члана 272. став 2. у vezi са ставом 1. КЗФБиХ, одређен притвор из основа члана 146. став 1. тачка c) Закона о кривичном postupку Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: ЗКПФБиХ) тако да притвор по наведеном рјешенју теће од 12. фебруара 2019. године у 17 sati и може trajати до 12. марта 2019. године у 17 sati.

6. У образложењу рјешенја је наведено да је Туžилаштво приједлогом од 14. фебруара 2019. године затражило да се апеланту у својству оsumnjičenог одреди притвор због разлога propisanih у одредби члана 146. став 1. тачка c) ЗКПФБиХ због постојања основане сумње да је починио наведена кривична djela у vremenskom periodu од 2015. до 2019. године. Туžилаштво је, осим тога, у приједлогу истакло да су у околностима конкретног slučaja испуњени опći и посебни uvjeti из одредбе члана 146. став 1. тачка c) ЗКПФБиХ, те да постоји довољно доказа за основану сумњу да је апелант починио кривична djela која му се naredбом Туžилаштва о provođenju истраге од 11. фебруара 2019. године стављају на teret, као и посебни uvjeti који се тичу опасности од понављања кривичних djela чија је основаност detaljno opisana у приједлогу за одређивање притвора.

7. Апелантови branioci су negirali како постојање основане сумње, тако и опасност од понављања кривичних djela, ističući sljedeće: да Туžилаштво taksativno nabраја из којих доказа произлази основана сумња, а да притом образлаже iskaze само четри svjedoka од njih 40 који су prvobitно imali својство оsumnjičenih као чланови удруženja, а потом су dobili имунитет од кривичног gonjenja и osigurali povлаšten položaj у поступку, да су докази pribавljeni pretresanjem stana и poslovnih prostorija samo konstatirani без анализе доказа, па је нејасно šta се njима dokazuje или potvrđuje, да из доказа pribavljenih posebnim истраžним радњима не произлази ништа у прилог основаној сумњи, јер је у приједлогу само наведено да је ostvareно више комуникација, да је upitna надлежност Опћинског суда за postupanje због izvještaja Porezne uprave, да су сви predmeti и poslovna dokumentacija oduzeti и блокирани transakcijski računi, па не постоји могућност чинjenja novог или istovrsног кривичног djela, да се svрha osiguranja апелантовог prisustva у поступку може postići и другим mjerama, а не mjerом притвора.

8. Imajući u vidu argumente Туžилаштва, апеланта и његових branilaca, као и све dokaze dostavljene уз приједлог за одређивање притвора, Опћински суд је ocijenio да су испуњени опći и посебни zаконски uvjeti за одређивање притвора апеланту. У том контексту Опћински суд је istakao да основана сумња произлази из великог броја материјалних доказа dostavljenih уз приједлог за одређивање притвора који су nabројани на str. 4, 5. и 6. рјешенја (između ostalih, акт Državne agencije за истраге и заштиту, zapisnik о sasлушању великог броја svjedoka који су dati у МУР-у Tuzlanskог kantona у периоду од маја 2018. до јануара 2019. године (43 svjedoka), службена zabilješka Porezne uprave, те izvodi из судских registara), затим, доказа pronadenih и oduzetih prilikом pretresanja апелантове куће (između ostalih, uplatnice и kartice raznih banaka, SIM kartice), poslovnih prostorija Omladinske zadruge "Infomreža" p.o. Tuzla, чији је direktor и један од osnivača апелант, те predmeta pronadenih и привремено oduzetih prilikом pretresanja апелантовог vozila (između ostalih, veći broj novčanica eura у različitim apoenima). Образлажући, даље, постојање основане сумње, Опћински суд је imao у vidu iskaze svjedoka Adila Golubovića и Rijada Durakovića, koje су dali postupajućem tužiocu и као оsumnjičeni dobili имунитет за кривично djelo удруживање ради чинjenja кривичних djela. У том контексту је у образложењу veoma подробно наведен sadržaj

iskaza ovih svjedoka koji su opisali na koji način su se upoznali sa apelantom, kakav je bio njihov angažman u "Infomreži", po koliko su lica, odnosno studenata svaki od njih pojedinačno angažirali, na koji način su sa svojih računa u banci podizali novac i predavali apelantu ili od njega ovlaštenim licima, te kolika je bila njihova nagrada za učinjeni posao. Iz izjava velikog broja svjedoka (41) koji su saslušavani tokom 2018. godine u MUP-u Tuzlanskog kantona, kako je dalje navedeno, proizlazi da je način rada grupe bio takav da su računi studenata u bankama korišteni radi isplate novca za "Infomrežu" i da su bili evidentirani kao angažirani studenti a da pritom u pravnom licu nisu obavljali nikakav posao, osim što su podizali novac i predavali apelantu (ili nekom od lica koje je on ovlastio) uz novčanu naknadu u iznosu od 50 do 100 KM. Izjave svih saslušanih svjedoka su dovedene u vezu sa izvodima iz banaka kod kojih je "Infomreža" imala otvorene račune, koji su od banaka dobijeni u skladu s naredbom Općinskog suda u konkretnom predmetu, iz čijih podataka proizlazi da je "Infomreža" putem tih računa vršila uplate studentima (svjedoci), a da je dalje putem računa studenata potvrđivan prijem, odnosno isplata tako uplaćenih novčanih sredstava. Osim toga, kako je dalje navedeno, iz dokaza koji su prikupljeni proizlazi da je apelant, i pored udruživanja radi vršenja krivičnih djela, novac dobijen od studenata zadržavao za sebe, jer ga nije niti prijavio, niti oporezovao u smislu člana 10. stav 4. Zakona o porezu na dohodak (takav novac ima karakter dohotka od nesamostalne djelatnosti), da iz službenog izvještaja Porezne uprave proizlazi da je na već opisani način izvršena isplata u iznosu od 249.955,15 KM pri čemu niko od lica (studenata) kojima je vršena isplata i koju su, zatim, predavali posrednicima nije bio radno angažiran u okviru "Infomreže". Iz navedenog je Općinski sud zaključio da je apelant imao razrađenu shemu postupanja svakog člana grupe koja je funkcionirala dugi vremenski period (od 2015. do 2018. godine).

9. U nastavku obrazloženja rješenja, u pogledu postojanja osnovane sumnje da je apelant počinio navedena krivična djela, navedeni su dokazi koji ukazuju na koji način je apelant raspolagao novcem i legalizirao ga kupovinom pokretnih i nepokretnih stvari, što, prema ocjeni Općinskog suda, potvrđuje osnovanu sumnju u izvršenje krivičnog djela pranje novca. U tom kontekstu su navedeni dokazi pribavljeni od nadležnih organa u vezi sa imovinom koju je apelant stekao u inkriminiranom periodu, između ostalih, kuću i dvorište, površine 281 m², i vozilo "audi A6", za koju je izdata mjera osiguranja zabrane otuđenja, kojom je, također, blokiran i transakcijski račun "Infomreže". Osim toga, Općinski sud je imao u vidu i dokaze pribavljene prilikom vršenja pretresa iz kojih proizlazi ne samo apelantova povezanost sa radom "Infomreže" već i sa zadržanima "Apsolvent" i "Le scarpe", te povezanim licem Ninom Mulić, te pronađenom većom količinom gotovog novca koja govori u prilog činjenici da bi novac mogao potjecati od izvršenja krivičnih djela.

10. Iz navedenog Općinski sud je zaključio da u okolnostima konkretnog slučaja postoji osnovana sumnja da je apelant počinio produženo krivično djelo udruživanje radi činjenja krivičnih djela u stjecaju s krivičnim djelom porezna utaja i u stjecaju s krivičnim djelom pranje novca. Imajući u vidu, kako je dalje obrazloženo, da je apelantu stavljeno na teret izvršenje krivičnih djela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od tri godine, ocijenjeno je da je ispunjen objektivni uvjet za određivanje pritvora po navedenom osnovu. Također je ocijenjeno da je ispunjen i subjektivni uvjet, jer je apelant krivična djela činio u kontinuitetu i u dužem vremenskom periodu (više od tri godine) u kom je preduzeo brojne radnje učinjenja krivičnih djela za koja se tereti angažirajući, prema prikupljenim dokazima, više od 70 studenata pri čemu je iskazao visok stepen upornosti u izvršenju inkriminiranih radnji koje su rezultirale visokim iznosima protivpravne imovinske koristi.

11. U pogledu posebnog uvjeta za određivanje pritvora, konkretno bojazni da bi apelant puštanjem na slobodu mogao ponoviti krivično djelo, Općinski sud je imao u vidu da je apelant tokom 2018. godine djelomično izmijenio *modus operandi* u izvršenju navedenih djela, jer se uplate studentima nisu više vršile u iznosima više od 3.000,00 KM, već su podijeljene u manje iznose, da postoje okolnosti koje ukazuju na povezanost apelanta sa različitim pravnim subjektima u BiH sa kojima je imao poslovne odnose (navedeni u činjeničnom opisu naredbe o provođenju istrage) koji su vršili doznačavanje novca na račune osumnjičenog pravnog lica, brojnost protivpravnih radnji koje je zajedno sa drugim članovima grupe počinio u relativno dužem vremenskom periodu, te visinu stečene protivpravne imovinske koristi. Sve navedeno, naročito dugogodišnji kontinuitet preduzimanja krivičnih radnji koje se apelantu stavljaju na teret, prema ocjeni Općinskog suda, potvrđuju da postoje naročite okolnosti koje opravdavaju bojazan da bi apelant puštanjem na slobodu mogao ponoviti isto ili istovrsno djelo, odnosno da postoji visok stepen iteracijske opasnosti, pa se jedino mjerom pritvora može osigurati njegovu prisustvo i uspješno vođenje krivičnog postupka.

12. Konačno, Općinski sud je ispitao mogućnost izricanja blažih mjera - mjera zabrane u odnosu na mjeru pritvora, te utvrdio da se svrha pritvora, s obzirom na prirodu i težinu krivičnih djela za koja se tereti apelant, kao i zakonske razloge na osnovu kojih je apelantu određena mjera pritvora, ne bi mogla ostvariti izricanjem neke od propisanih mjera zabrane. U tom kontekstu je napomenuto da mjera pritvora po navedenom osnovu nema cilj samo da osigura apelantovo prisustvo (osumnjičenog), koji predstavlja preduvjet za uspješno vođenje krivičnog postupka, već da svojom preventivnom prirodom eliminiira opasnost da boravkom na slobodi ponovi krivično djelo.

13. Vijeće Općinskog suda je, odlučujući o apelantovoj žalbi, donijelo Rješenje broj 32 0 K 344443 19 Kv od 19. februara 2019. godine kojim je žalba protiv rješenja o određivanju pritvora odbijena kao neosnovana. Imajući u vidu žalbene prigovore, Općinski sud je na sjednici vijeća razmotrio sve apelantove istaknute prigovore i zaključio da su neosnovani. Obrazlažući navedeni stav, zaključeno je da su u prvostepenom rješenju navedeni jasni razlozi koje je prihvatilo i vijeće, te da u spisu postoji dovoljno relevantnih dokaza na osnovu kojih proizlazi zaključak u pogledu postojanja osnovane sumnje da je apelant počinio krivična djela za koja se sumnjiči. U tom kontekstu su ponovljene, između ostalih, izjave saslušanih svjedoka koje su praktično dokumentirane materijalnim dokazima (pobrojani na str. od 4. do 9. rješenja) na osnovu kojih je, prema mišljenju vijeća Općinskog suda, prvostepenim rješenjem pravilno utvrđeno postojanje osnovane sumnje da je apelant počinio krivična djela. Također je, prema mišljenju sudskog vijeća, pravilno izveden zaključak u pogledu postojanja posebnih pritvorskih razloga koji su opširno navedeni na stranama 10. i 11. pobijanog rješenja. Imajući to u vidu, vijeće Općinskog suda je zaključilo da je apelantu pritvor određen pravilno i da su, stoga, žalbeni navodi neosnovani.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

14. Apelant smatra da mu je osporenim rješenjima prekršeno pravo na ličnu slobodu i sigurnost iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1. tačka c) i st. 3. i 4. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija).

15. U vezi s navodima o povredi ovog ustavnog prava, apelant je ukazao da mu je pritvor određen usljed pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i proizvoljne primjene procesnog prava kako u pogledu postojanja osnovane sumnje kao

općeg pritvorskog razloga, tako i u pogledu postojanja posebnog pritvorskog razloga iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKPFBiH. Naime, apelant tvrdi da su u osporenim rješenjima izostali dokazi, razlozi i obrazloženja u prilog zaključku o postojanju osnovane sumnje da je počinio krivična djela koja mu se stavljaju na teret, te da u osporenim rješenjima nisu navedene okolnosti koje opravdavaju primjenu mjere pritvora zbog postojanja bojazni da će ponoviti krivično djelo. U tom pravcu je posebno ukazao da sudsko vijeće koje je odlučivalo o njegovoj žalbi protiv rješenja o određivanju pritvora nije ocijenilo žalbene navode, naročito sa aspekta posebnog pritvorskog razloga, već je, kako proizlazi iz njegovog obrazloženja, preuzelo razloge iz pisanog prijedloga Tužilaštva uz minimalna preinačenja. Stoga, smatra da zakonitost lišavanja slobode nije razmotrena u smislu relevantnih odredaba ZKPFBiH i Evropske konvencije, da nisu identificirane naročite okolnosti kakve se zahtijevaju navedenim odredbama a koje bi opravdale realnu bojazan da bi mogao ponoviti krivično djelo. Zbog navedenih razloga, smatra da je pritvor protiv njega proizvoljno određen. S tim u vezi, apelant se pozvao na odluke Ustavnog suda br. AP 2938/17 i AP 4309/14 za koje smatra da su primjenjive u konkretnom slučaju. Osim toga, apelant smatra da mu je navedeno pravo povrijeđeno i zbog činjenice da nije adekvatno razmotrena mogućnost primjene mjera zabrane iako je njegova odbrana ukazivala na takvu mogućnost. Ovo zbog toga što nema mogućnosti da ponovi djela, jer je njegovo ime objavljeno u medijima i jer su bankovni transakcijski računi blokirani, pa je predložio da se njegova apelacija usvoji.

16. Apelant je u zahtjevu za donošenje privremene mjere ukazao na svoje narušeno zdravstveno stanje koje se boravkom u pritvorskoj jedinici dalje narušava, pri čemu je kao prilog dostavio medicinsku dokumentaciju, predloživši da se do donošenja konačne odluke Ustavnog suda usvoji privremena mjera puštanja na slobodu.

b) Odgovor na apelaciju

17. Općinski sud smatra da je apelacija neosnovana, da su u rješenjima tog suda navedeni jasni i konkretni razlozi zbog kojih je apelantu određen pritvor, pa je predloženo da se apelacija odbije kao neosnovana.

18. Tužilaštvo smatra da su i apelacija i zahtjev za donošenje privremene mjere neosnovani i da ih kao takve treba odbiti, budući da su u osporenim rješenjima navedeni jasni i argumentirani razlozi zbog kojih je apelantu određen pritvor kako opći, tako i posebni.

V. Relevantni propisi

19. **Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine FBiH" br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14, 46/16 i 75/17)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst relevantnih odredaba **Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine FBiH" br. 36/03, 37/03 - ispravka, 21/04 - ispravka, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17), sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Član 272. st. 1. i 2.

Pranje novca

(1) Ko novac ili drugu imovinu za koje zna da su pribavljeni učinjenjem krivičnog djela direktno ili indirektno primi, zamijeni, drži, raspolaze njima, koristi u privrednom ili drugom poslovanju, vrši konverziju ili njihov prijenos ili na drugi način prikrije ili pokuša prikriti njihovu privodu, izvor, lokaciju, raspolaganje, kretanje, vlasništvo ili drugo pravo, a takav novac ili imovinska korist su pribavljeni učinjenjem krivičnog djela koje je propisano zakonom u Federaciji,

bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je učinitelj djela iz stava (1) ovog člana istovremeno i učinitelj ili saučesnik u krivičnom djelu kojim je pribavljen novac ili imovinska korist iz prethodnog stava,
bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do osam godina.

Član 273. st. 1. i 2.

Porezna utaja

(1) Ko za sebe ili drugog izbjegne plaćanje davanja propisanih poreznim zakonodavstvom u Federaciji ili doprinosa socijalnog osiguranja propisanih u Federaciji, ne dajući zahtijevane podatke ili dajući lažne podatke o svom stečenom oporezivom prihodu ili o drugim činjenicama koje su od uticaja na utvrđivanje iznosa takvih obaveza, a iznos obaveze čije se plaćanje izbjegava prelazi 10.000 KM,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ko učini krivično djelo iz stava 1. ovog člana, a iznos obaveze čije se plaćanje izbjegava prelazi 50.000 KM,
kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

Član 340. stav 1.

Udruživanje radi činjenja krivičnih djela

(1) Ko organizira grupu ljudi ili na drugi način udružuje tri ili više osoba u cilju činjenja krivičnih djela propisanih zakonom u Federaciji za koja se može izreći kazna zatvora tri godine ili teža kazna, ako za takvo organiziranje ili udruživanje radi činjenja pojedinog krivičnog djela nije propisana posebna kazna,
kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

20. **Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine FBiH" br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst relevantnih odredaba **Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije BiH" br. 35/03, 37/03 - ispravke, 56/03 - ispravke, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14), sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Član 146. stav (1) tačka c)

Razlozi za pritvor

(1) Ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba učinila krivično djelo pritvor joj se može odrediti:

c) ako naročite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti krivično djelo ili da će dovršiti pokušano krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti, a za ta krivična djela može se izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna,

[...]

VI. Dopustivost

21. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

22. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

23. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Općinskog suda broj 32 0 K 344443 19 Kv od 19. februara 2019. godine protiv kojeg nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporeno rješenje apelant je primio, kako je naveo u apelaciji, 20. februara 2019. godine a apelacija je podnesena 22. februara 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila

Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

24. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

25. Apelant pobija rješenja o određivanju pritvora smatrajući da mu je tim rješenjima povrijeđeno pravo na ličnu slobodu i sigurnost iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i pravo iz člana 5. stav 1. tačka c) i st. 3. i 4. Evropske konvencije.

Pravo na ličnu slobodu i sigurnost

26. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava

2. ovog člana, što uključuje:

d) Pravo na ličnu slobodu i sigurnost.

27. Član 5. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sljedećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

(...)

c) u slučaju zakonitog hapšenja ili pritvaranja osobe u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast zbog razumne sumnje da je počinila krivično djelo, ili kada se to razumno smatra potrebnim kako bi se spriječilo počinjenje krivičnog djela ili bjekstvo nakon počinjenja krivičnog djela;

3. Svako ko je uhapšen ili lišen slobode prema odredbama stava 1. tačka c) ovog člana izvodi se bez odgađanja pred sudiju ili drugu službenu osobu ovlaštenu zakonom da vrši sudsku vlast, te ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano jamstvima da će se osoba pojaviti na suđenju.

4. Svako ko je lišen slobode hapšenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti postupak u kome će sud brzo odlučiti o zakonitosti njegovog pritvaranja i naložiti puštanje na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

28. Apelant tvrdi da su u obrazloženjima osporenih rješenja izostali valjani razlozi za određivanje pritvora, pri čemu osporava kako postojanje osnovane sumnje, tako i posebnog pritvorskog razloga iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKPFBiH.

Relevantni standardi

29. Ustavni sud, prije svega, podsjeća na to da se pravo na ličnu slobodu i sigurnost ubraja u jedno od najznačajnijih ljudskih prava, te da član 5. Evropske konvencije garantira da niko ne smije biti proizvoljno lišen slobode. Proizvoljnost lišavanja slobode ocjenjuje se, u prvom redu, u odnosu na poštivanje proceduralnih zahtjeva procesnog prava, odnosno, u konkretnom slučaju, ZKPFBiH kao nacionalnog prava, koje mora biti usklađeno sa standardima Evropske konvencije. Također, Ustavni sud podsjeća da se određivanje pritvora u periodu prije podizanja optužnice za osumnjičenog ne smije pretvoriti u kaznu. Stoga je pritvor dopušteno odrediti samo u slučaju u kojem postoji "osnovana sumnja" da je lice počinilo krivično djelo, te, načelno, samo radi osiguranja njegove prisutnosti i uspješnog vođenja krivičnog postupka. Stoga, ZKPFBiH za određivanje pritvora uvijek traži kumulativno postojanje općeg uvjeta, dakle "osnovane sumnje" da je lice počinilo krivično djelo, i postojanje barem jednog od posebnih razloga, taksativno nabrojanih u članu 146. stav 1. tač. a), b), c) i d).

30. U kontekstu apelacionih prigovora Ustavni sud podsjeća na stav Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) izražen u više njegovih presuda (vidi, između ostalih, Evropski sud, *Bernobić protiv Hrvatske*, presuda od 21. juna 2011. godine, aplikacija broj 57180/09) da član 5. st. 1. i 3. Evropske konvencije zahtijevaju, na prvom mjestu, da pritvaranje bude zakonito, što uključuje i ispunjenje procedure propisane nacionalnim zakonodavstvom, ali da poštivanje nacionalnog prava nije dovoljno, jer član 5. stav 1. Evropske konvencije traži da svako lišavanje slobode bude u skladu sa svrhom zaštite pojedinaca od proizvoljnosti. Ustavni sud podsjeća da je Evropski sud u citiranoj odluci ponovio mjerodavna načela koja potpadaju pod opseg zaštite člana 5. stav 1. Evropske konvencije koja je navedeni sud utemeljio u presudi *Mooren* (vidi, Evropski sud, predmet *Mooren protiv Njemačke* (GC), broj 11364/03, ECHR 2009, st. 72-81).

Postojanje osnovane sumnje

31. Dovodeći navedene principe u kontekst predmetnog slučaja, Ustavni sud zapaža da je apelant svoje prigovore, prije svega, usmjerio na nedostatak osnovane sumnje kao *conditio sine qua non* za zakonitost pritvora.

32. U vezi sa zaključkom redovnih sudova o postojanju osnovane sumnje da je apelant počinio krivična djela za koja je osumnjičen, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja prvostepenog rješenja proizlazi da je sudija za prethodni postupak u prilog zaključku o postojanju osnovane sumnje ocijenio dokazni materijal koji mu je predočilo Tužilaštvo. U tom pogledu u obrazloženju rješenja je naveden veliki broj materijalnih dokaza, izjava svjedoka saslušanih tokom 2018. godine na okolnost *modusa operandi* udruženih članova među kojima je i apelant, te dokaza prikupljenih prilikom pretresanja apelantove kuće, poslovnih prostorija i vozila. Navedeni dokazi su dovedeni u vezu sa drugim prikupljenim dokazima za inkriminirani period radi utvrđenja na koji način je apelant raspolagao novcem u vezi s kojim je proistekao zaključak o njegovom legaliziranju putem kupovine nekretnina i pokretnih stvari. S tim u vezi, Ustavni sud zapaža da je sudija za prethodni postupak, imajući u vidu obimnost dokazne građe za pojedina djela za koja se apelant sumnjiči, u obrazloženju rješenja konkretizirao radnje i dokaze za svako od pojedinačnih krivičnih djela za koja se apelant osnovano sumnjiči, počev od udruživanja radi činjenja krivičnih djela (navedena lica i radnje činjenja), te porezne utaje i pranja novca (navedene službene evidencije i akti, pravna i povezana lica) iz kojih proizlazi osnovana sumnja da je apelant počinio produženo krivično djelo udruživanje radi činjenja krivičnih djela u stjecaju s krivičnim djelom porezna utaja i pranje novca. Odlučujući o apelantovoj žalbi, vijeće Općinskog suda je u cijelosti prihvatilo argumentaciju sudije za prethodni postupak, kao i zaključak iz pobijanog rješenja o postojanju osnovane sumnje da je apelant počinio krivična djela za koja se sumnjiči, kao i da je postojanje osnovane sumnje dovoljno konkretizirano. Stoga, imajući u vidu da je osnovana sumnja da je apelant počinio krivična djela za koja je osumnjičen utvrđena na osnovu dokaza koji su detaljno interpretirani u obrazloženju osporenog prvostepenog rješenja, koje je u cijelosti prihvatilo vijeće Općinskog suda, ne mogu se prihvatiti kao utemeljene apelantove tvrdnje da su izostali valjani razlozi i obrazloženja u vezi sa zaključkom o postojanju osnovane sumnje, odnosno da se radi o uopćenim razlozima. S obzirom na navedeno Ustavni sud smatra da su, u smislu standarda koji proizlaze iz prakse Evropskog suda koju Ustavni sud slijedi, redovni sudovi utvrdili činjenice i informacije koje mogu zadovoljiti objektivnog posmatrača da je apelant mogao počinuti krivična djela za koja je osumnjičen (vidi, *mutatis mutandis*, pored ostalih, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 5842/10 od 20. aprila 2011. godine, tačka 64, dostupna na

www.ustavisud.ba), zbog čega apelantove tvrdnje u vezi sa zaključkom o postojanju osnovane sumnje ne mogu biti prihvaćene kao osnovane.

Poseban pritvorski osnov iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKPFBiH

33. Apelant tvrdi da pri ocjeni i zaključku u pogledu postojanja posebnog pritvorskog razloga redovni sudovi nisu uzeli u obzir njegove lične okolnosti (činjenicu da ranije nije osuđivan) i da nisu adekvatno razmotrili mogućnost primjene mjera zabrane.

34. Ustavni sud ponavlja da opasnost od ponovnog počinjenja djela, ako je uvjerljivo utvrđena, može navesti sudske vlasti da stave i ostave osumnjičenog u pritvoru kako bi spriječile pokušaje da počini daljnja krivična djela. Međutim, potrebno je, između ostalih uvjeta, da opasnost bude vjerovatna, a mjera odgovarajuća u svjetlu okolnosti predmeta, posebno prošlosti i ličnosti navedenog lica (vidi, Evropski sud, *Clooth protiv Belgije*, 12. decembra 1991, stav 40, Serija A, br. 225, i *Paradyz protiv Francuske*, aplikacija broj 17020/05, stav 71, 29. oktobra 2009). Pritom ni težina krivičnog djela ne može sama za sebe poslužiti kao opravdanje za duge periode pritvora (vidi, Evropski sud, *Ilikov protiv Bugarske*, aplikacija broj 33977/96, st. 80-81, 26. jula 2001, *Michta protiv Poljske*, aplikacija broj 13425/02, stav 49, 4. maja 2006. godine, i *Gulyayeva protiv Rusije*, aplikacija broj 67413/01, stav 186, 1. aprila 2010. godine).

35. Dovodeći navedene stavove u vezu sa činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da iz izreke prvostepenog rješenja proizlazi da je apelant ranije osuđivan Presudom Općinskog suda broj 032 0 K 000851 od 5. marta 2009. godine zbog krivičnog djela iz člana 336. stav 3. ZKPFBiH u vezi s članom 332. stav 3. u vezi sa stavom 1. ZKPFBiH za koje je kažnjen kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci uvjetno na dvije godine, ali da ta okolnost nije ocijenjena u smislu postojanja naročitih okolnosti, pa se Ustavni sud u kontekstu suprotnosti s apelacionim navodima njome neće posebno baviti. Iz osporenih rješenja proizlazi da su redovni sudovi pri ocjeni postojanja okolnosti koje ukazuju na opasnost od ponavljanja krivičnog djela imali u vidu, prije svega, objektivni uvjet – da je za krivična djela za koja se apelant sumnjiči propisana kazna zatvora u trajanju dužem od tri godine, te subjektivne okolnosti na apelantovoj strani. U obrazloženjima su, naime, konkretizirane te subjektivne okolnosti koje, prema ocjeni sudova, predstavljaju: kontinuitet radnji u dužem vremenskom periodu (2015-2018), broj preduzetih radnji učinjenja i broj lica koja je tim radnjama angažirao (prema prikupljenim dokazima, više od 70 studenata), visok stepen upornosti pri izvršenju inkriminiranih radnji koji je rezultirao visokim iznosima protivpravno stečene koristi, povezanošću apelanta sa različitim pravnim licima u BiH sa kojima je imao poslovne odnose od kojih su neki obuhvaćeni naredbom o provođenju istrage, zaključivši da je ispunjen poseban uvjet predviđen članom 146. stav 1. tačka c) ZKPFBiH. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da iz apelantovih navoda ne proizlazi ništa iz čega bi se moglo zaključiti da u okolnostima njegovog slučaja i u fazi u kojoj se nalazi predmetni krivični postupak ne postoji istinska "opravdana sumnja" da bi, u smislu predmetnog pritvorskog osnova, puštanjem na slobodu apelant mogao ponoviti krivično djelo, odnosno da su izostali valjani razlozi za zaključak o "opravdanoj sumnji" koji nadjačavaju pravilo o poštivanju apelantovog prava na slobodu.

36. U tom kontekstu je, također, preispitana mogućnost izricanja blažih mjera u odnosu na mjeru pritvora, te navedeni potpuni i određeni razlozi zbog kojih je zaključeno da neke od blažih mjera nisu primjenjive, niti svrsishodne u konkretnom slučaju, da cilj mjere pritvora nije samo da osigura prisustvo osumnjičenog kako njegova odbrana smatra, već da preventivnom prirodom eliminiira opasnost od ponavljanja krivičnog djela, te da

svestranom analizom svih okolnosti egzistiraju objektivni razlozi i bojazan da bi apelant, u slučaju da bude pušten na slobodu, mogao ponoviti krivično djelo.

37. Stoga, suprotno apelantovim tvrdnjama, pobrojane okolnosti koje su ocijenjene u osporenim rješenjima u odnosu na apelanta kao osumnjičenog u pogledu težine krivičnog djela i zapriječene kazne, okolnosti pod kojima je učinjeno, načinom učinjenja i kontinuiranim trajanjem u dužem vremenskom periodu, u svojoj ukupnosti ne dovode u pitanje zaključak redovnih sudova da postoji opravdana bojazan da bi apelant, u slučaju da bude pušten na slobodu, mogao dovršiti ili ponoviti krivično djelo za koje se sumnjiči. Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju nije povrijeđeno apelantovo pravo na ličnu slobodu i sigurnost iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 3. Evropske konvencije u odnosu na postojanje posebnog pritvorskog osnova iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKPFBiH.

38. U pogledu apelantovih tvrdnji da redovni sudovi nisu adekvatno razmotrili primjenu blažih mjera u kontekstu člana 5. stav 4. Evropske konvencije koji garantira licu lišenom slobode da bude obaviješteno, na jeziku koji razumije, o razlozima hapšenja i o svim optužbama protiv njega, te da mora imati pristup "sudu" koji bi mogao ispitati zakonitost kako inicijalnog lišavanja slobode, tako i produženja trajanja te mjere, te da ima pravo uložiti žalbu sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost lišavanja slobode i, ukoliko ono nije bilo zakonito, naložio oslobađanje, Ustavni sud zapaža da apelant, zapravo, ove tvrdnje dovodi u vezu sa nedostatkom valjanih razloga u pogledu posebnog pritvorskog razloga. U tom pravcu se poziva i na praksu Ustavnog suda. Međutim, imajući u vidu da je u prethodnim tačkama ove odluke u pogledu posebnog pritvorskog osnova zaključeno da su razlozi u pobijanim rješenjima potpuni, jasni i argumentirani, proizlazi da su navodi o povredi ovog prava neosnovani. U vezi sa praksom Ustavnog suda za koju apelant smatra da je primjenjiva u predmetnom slučaju, Ustavni sud podsjeća da se svaki konkretan predmet ispituje u svjetlu datih specifičnih okolnosti koje se tiču objektivnih i subjektivnih uvjeta za pritvor o kojima je u prethodnom dijelu bilo riječi, pa proizlazi da primjena prakse po automatizmu nije moguća. Dalje, u konkretnom slučaju apelantu nije bila uskraćena mogućnost pristupa "sudu" koji bi mogao ispitati zakonitost njegovog pritvora, odnosno mogućnost izricanja blažih mjera. Naime, apelantu nije bila uskraćena mogućnost da izjavi žalbu vijeću Općinskog suda protiv prvostepenog rješenja kojim mu je određen pritvor koje je donijelo odluku, pri čemu su razmotreni svi apelantovi žalbeni navodi, između ostalog i izricanje blaže mjere, te dati razlozi zašto oni u okolnostima konkretnog slučaja nisu mogli dovesti do drugačije odluke suda. Naime, odlučujući o navodima apelantove žalbe, i vijeće Općinskog suda je zaključilo da se ni sa jednom mjerom zabrane ne bi mogla ostvariti svrha koja se u okolnostima apelantovog slučaja ostvaruje mjerom pritvora pri čemu su ponovljeni razlozi prvostepenog suda (o cilju ovog pritvorskog osnova - prevencija opasnosti od ponavljanja). Shodno navedenom, Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju nije povrijeđen član 5. stav 4. Evropske konvencije.

39. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da su apelantovi navodi o povredi prava na slobodu i sigurnost ličnosti iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1. tačka c) i st. 3. i 4. Evropske konvencije neosnovani.

VIII. Zaključak

40. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja prava na slobodu i sigurnost ličnosti iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1. tačka c) i st. 3. i 4. Evropske konvencije kada su redovni sudovi dali jasne i argumentirane razloge kako za postojanje osnovane sumnje, tako i za postojanje posebnih

prитvorskih razloga iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKPFBiH, zbog kojih je apelantu određen pritvor, pri čemu nema ništa što ukazuje na kršenje garancija člana 5. stav 4. Evropske konvencije.

41. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

42. S obzirom na odluku Ustavnog suda u ovom predmetu, nije neophodno posebno razmatrati apelantov prijedlog za donošenje privremene mjere.

43. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 810/19**, rješavajući apelaciju **Edina Mulića**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) tačka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine-prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Čeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 8. svibnja 2019. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Edina Mulića** podnesena protiv rješenja Općinskog suda u Tuzli br. 32 0 K 344443 19 Kv od 19. veljače 2019. godine i 32 0 K 344443 19 Kpp 6 od 14. veljače 2019. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Edin Mulić (u daljnjem tekstu: apelant) iz Tuzle, kojeg zastupaju Amir Mešić i Mirna Delalić, odvjetnici iz Tuzle, podnio je 22. veljače 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv rješenja Općinskog suda u Tuzli (u daljnjem tekstu: Općinski sud) br. 32 0 K 344443 19 Kv od 19. veljače 2019. godine i 32 0 K 344443 19 Kpp 6 od 14. veljače 2019. godine. Apelant je, također, podnio zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud do donošenja konačne odluke o apelaciji Općinskom sudu naložio njegovo puštanje na slobodu.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Općinskog suda i Kantonalnog tužiteljstva Tuzla (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo) zatraženo je 19. travnja 2019. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Sudionici u postupku su dostavili odgovore na apelaciju 22. i 24. travnja 2019. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

5. Rješenjem suca za prethodni postupak Općinskog suda broj 32 0 K 344443 19 Kpp 6 od 14. veljače 2019. godine apelantu je, zbog utemeljene sumnje da je počinio kazneno djelo

udruživanje radi činjenja kaznenih djela iz članka 340. stavak 1. Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZFBiH) u stjecaju s kaznenim djelom porezna utaja iz članka 273. stavak 2. u svezi sa stavkom 1. KZFBiH i u stjecaju s kaznenim djelom pranje novca iz članka 272. stavak 2. u svezi sa stavkom 1. KZFBiH, određen pritvor iz osnova članka 146. stavak 1. tačka c) Zakona o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: ZKPFBiH) tako da pritvor po navedenom rješenju teče od 12. veljače 2019. godine u 17 sati i može trajati do 12. ožujka 2019. godine u 17 sati.

6. U obrazloženju rješenja je navedeno da je Tužiteljstvo prijedlogom od 14. veljače 2019. godine zatražilo da se apelantu u svojstvu osumnjičenog odredi pritvor zbog razloga propisanih u odredbi članka 146. stavak 1. tačka c) ZKPFBiH zbog postojanja utemeljene sumnje da je počinio navedena kaznena djela u vremenskom razdoblju od 2015. do 2019. godine. Tužiteljstvo je, osim toga, u prijedlogu istaknulo da su u okolnostima konkretnog slučaja ispunjeni opći i posebni uvjeti iz odredbe članka 146. stavak 1. tačka c) ZKPFBiH, te da postoji dovoljno dokaza za utemeljenu sumnju da je apelant počinio kaznena djela koja mu se naredbom Tužiteljstva o provedbi istrage od 11. veljače 2019. godine stavljaju na teret, kao i posebni uvjeti koji se tiču opasnosti od ponavljanja kaznenih djela čija je utemeljenost detaljno opisana u prijedlogu za određivanje pritvora.

7. Apelantovi branitelji su negirali kako postojanje utemeljene sumnje, tako i opasnost od ponavljanja kaznenih djela, ističući sljedeće: da Tužiteljstvo taksativno nabraja iz kojih dokaza proizlazi utemeljena sumnja, a da pritom obrazlaže iskaze samo četiri svjedoka od njih 40 koji su prvobitno imali svojstvo osumnjičenih kao članovi udruge, a potom su dobili imunitet od kaznenog gonjenja i osigurali povlašten položaj u postupku, da su dokazi pribavljeni pretresanjem stana i poslovnih prostorija samo konstatirani bez analize dokaza, pa je nejasno što se njima dokazuje ili potvrđuje, da iz dokaza pribavljenih posebnim istražnim radnjama ne proizlazi ništa u prilog utemeljenoj sumnji, jer je u prijedlogu samo navedeno da je ostvareno više komunikacija, da je upitna nadležnost Općinskog suda za postupanje zbog izvješća Porezne uprave, da su svi predmeti i poslovna dokumentacija oduzeti i blokirani transakcijski računi, pa ne postoji mogućnost činidbe novog ili istovrsnog kaznenog djela, da se svrha osiguranja apelantove nazočnosti u postupku može postići i drugim mjerama, a ne mjerom pritvora.

8. Imajući u vidu argumente Tužiteljstva, apelanta i njegovih branitelja, kao i sve dokaze dostavljene uz prijedlog za određivanje pritvora, Općinski sud je ocijenio da su ispunjeni opći i posebni zakonski uvjeti za određivanje pritvora apelantu. U tom kontekstu Općinski sud je istaknuo da utemeljena sumnja proizlazi iz velikog broja materijalnih dokaza dostavljenih uz prijedlog za određivanje pritvora koji su nabrojani na str. 4, 5. i 6. rješenja (između ostalih, akt Državne agencije za istrage i zaštitu, zapisnik o saslušanju velikog broja svjedoka koji su dani u MUP-u Tuzlanskog kantona u razdoblju od svibnja 2018. do siječnja 2019. godine (43 svjedoka), službena zabilješka Porezne uprave, te izvodi iz sudskih registara), potom, dokaza pronađenih i oduzetih prilikom pretresanja apelantove kuće (između ostalih, uplatnice i kartice raznih banaka, SIM kartice), poslovnih prostorija Omladinske zadruge "Infomreža" p.o. Tuzla, čiji je ravnatelj i jedan od osnivača apelant, te predmeta pronađenih i privremeno oduzetih prilikom pretresanja apelantovog vozila (između ostalih, veći broj novčanica eura u različitim apoenima). Obrazlažući, dalje, postojanje utemeljene sumnje, Općinski sud je imao u vidu iskaze svjedoka Adila Golubovića i Rijada Durakovića, koje su dali postupajućem tužitelju i kao osumnjičeni dobili imunitet za kazneno djelo udruživanje radi činjenja kaznenih djela. U tom kontekstu je u obrazloženju veoma podrobno naveden sadržaj iskaza ovih svjedoka koji su opisali na

koji način su se upoznali sa apelantom, kakav je bio njihov angažman u "Infomreži", po koliko su osoba, odnosno studenata svaki od njih pojedinačno angažirali, na koji način su sa svojih računa u banci podizali novac i predavali apelantu ili od njega ovlaštenim osobama, te kolika je bila njihova nagrada za učinjeni posao. Iz izjava velikog broja svjedoka (41) koji su saslušavani tijekom 2018. godine u MUP-u Tuzlanskog kantona, kako je dalje navedeno, proizlazi da je način rada skupine bio takav da su računski studenata u bankama korišteni radi isplate novca za "Infomrežu" i da su bili evidentirani kao angažirani studenti a da pritom u pravnoj osobi nisu obavljali nikakav posao, osim što su podizali novac i predavali apelantu (ili nekoj od osoba koje je on ovlastio) uz novčanu naknadu u iznosu od 50 do 100 KM. Izjave svih saslušanih svjedoka su dovedene u svezu sa izvodima iz banaka kod kojih je "Infomreža" imala otvorene račune, koji su od banaka dobiveni sukladno naredbi Općinskog suda u konkretnom predmetu, iz čijih podataka proizlazi da je "Infomreža" putem tih računa vršila uplate studentima (svjedoci), a da je dalje putem računa studenata potvrđivan prijem, odnosno isplata tako uplaćenih novčanih sredstava. Osim toga, kako je dalje navedeno, iz dokaza koji su prikupljeni proizlazi da je apelant, i pored udruživanja radi vršenja kaznenih djela, novac dobiven od studenata zadržavao za sebe, jer ga nije niti prijavio, niti opozovao u smislu članka 10. stavak 4. Zakona o porezu na dohodak (takav novac ima karakter dohotka od nesamostalne djelatnosti), da iz službenog izvješća Porezne uprave proizlazi da je na već opisani način izvršena isplata u iznosu od 249.955,15 KM pri čemu nitko od osoba (studenata) kojima je vršena isplata i koju su, potom, predavali posrednicima nije bio radno angažiran u okviru "Infomreže". Iz navedenog je Općinski sud zaključio da je apelant imao razrađenu shemu postupanja svakog člana skupine koja je funkcionirala dugo vremensko razdoblje (od 2015. do 2018. godine).

9. U nastavku obrazloženja rješenja, u pogledu postojanja utemeljene sumnje da je apelant počinio navedena kaznena djela, navedeni su dokazi koji ukazuju na koji način je apelant raspolagao novcem i legalizirao ga kupovinom pokretnih i nepokretnih stvari, što, prema ocjeni Općinskog suda, potvrđuje utemeljenu sumnju u izvršenje kaznenog djela pranje novca. U tom kontekstu su navedeni dokazi pribavljeni od nadležnih tijela u svezi sa imovinom koju je apelant stekao u inkriminiranom razdoblju, između ostalih, kuću i dvorište, površine 281 m², i vozilo "audi A6", za koju je izdana mjera osiguranja zabrane otuđenja, kojom je, također, blokiran i transakcijski račun "Infomreže". Osim toga, Općinski sud je imao u vidu i dokaze pribavljene prilikom vršenja pretresa iz kojih proizlazi ne samo apelantova povezanost sa radom "Infomreže" već i sa zadrugama "Apsolvent" i "Le scarpe", te povezanom osobom Ninom Mulić, te pronađenom većom količinom gotovog novca koja govori u prilog činjenici da bi novac mogao potjecati od izvršenja kaznenih djela.

10. Iz navedenog Općinski sud je zaključio da u okolnostima konkretnog slučaja postoji utemeljena sumnja da je apelant počinio produljeno kazneno djelo udruživanje radi činjenja kaznenih djela u stjecaju s kaznenim djelom porezna utaja i u stjecaju s kaznenim djelom pranje novca. Imajući u vidu, kako je dalje obrazloženo, da je apelantu stavljeno na teret izvršenje kaznenih djela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju duljem od tri godine, ocijenjeno je da je ispunjen objektivni uvjet za određivanje pritvora po navedenoj osnovi. Također je ocijenjeno da je ispunjen i subjektivni uvjet, jer je apelant kaznena djela činio u kontinuitetu i u duljem vremenskom razdoblju (više od tri godine) u kojem je poduzeo brojne radnje učinjenja kaznenih djela za koja se tereti angažirajući, prema prikupljenim dokazima, više od 70 studenata pri čemu je iskazao visok stupanj

upornosti u izvršenju inkriminiranih radnji koje su rezultirale visokim iznosima protupravne imovinske koristi.

11. U pogledu posebnog uvjeta za određivanje pritvora, konkretno bojazni da bi apelant puštanjem na slobodu mogao ponoviti kazneno djelo, Općinski sud je imao u vidu da je apelant tijekom 2018. godine djelomično izmijenio *modus operandi* u izvršenju navedenih djela, jer se uplate studentima nisu više vršile u iznosima više od 3.000,00 KM, već su podijeljene u manje iznose, da postoje okolnosti koje ukazuju na povezanost apelanta sa različitim pravnim subjektima u BiH sa kojima je imao poslovne odnose (navedeni u činjeničnom opisu naredbe o provedbi istrage) koji su vršili doznačavanje novca na račune osumnjičene pravne osobe, brojnost protupravnih radnji koje je zajedno sa drugim članovima skupine počinio u relativno duljem vremenskom razdoblju, te visinu stečene protupravne imovinske koristi. Sve navedeno, osobito dugogodišnji kontinuitet poduzimanja kaznenopravnih radnji koje se apelantu stavljaju na teret, prema ocjeni Općinskog suda, potvrđuju da postoje naročite okolnosti koje opravdavaju bojazan da bi apelant puštanjem na slobodu mogao ponoviti isto ili istovrsno djelo, odnosno da postoji visok stupanj iteracijske opasnosti, pa se jedino mjerom pritvora može osigurati njegova nazočnost i uspješno vođenje kaznenog postupka.

12. Konačno, Općinski sud je ispitao mogućnost izricanja blažih mjera - mjera zabrane u odnosu na mjeru pritvora, te utvrdio da se svrha pritvora, obzirom na narav i težinu kaznenih djela za koja se tereti apelant, kao i zakonske razloge na temelju kojih je apelantu određena mjera pritvora, ne bi mogla ostvariti izricanjem neke od propisanih mjera zabrane. U tom kontekstu je napomenuto da mjera pritvora po navedenoj osnovi nema cilj samo osigurati apelantovu nazočnost (osumnjičenog), koji predstavlja preduvjet za uspješno vođenje kaznenog postupka, već da svojom preventivnom naravi eliminira opasnost da boravkom na slobodi ponovi kazneno djelo.

13. Vijeće Općinskog suda je, odlučujući o apelantovom prizivu, donijelo Rješenje broj 32 0 K 344443 19 Kv od 19. veljače 2019. godine kojim je priziv protiv rješenja o određivanju pritvora odbijen kao neutemeljen. Imajući u vidu prizivne prigovore, Općinski sud je na sjednici vijeća razmotrio sve apelantove istaknute prigovore i zaključio da su neutemeljeni. Obrazlažući navedeno stajalište, zaključeno je da su u prvostupanjskom rješenju navedeni jasni razlozi koje je prihvatilo i vijeće, te da u spisu postoji dostatno relevantnih dokaza na temelju kojih proizlazi zaključak u pogledu postojanja utemeljene sumnje da je apelant počinio kaznena djela za koja se sumnjiči. U tom kontekstu su ponovljene, između ostalih, izjave saslušanih svjedoka koje su praktično dokumentirane materijalnim dokazima (pobrojani na str. od 4. do 9. rješenja) na temelju kojih je, prema mišljenju vijeća Općinskog suda, prvostupanjskim rješenjem pravilno utvrđeno postojanje utemeljene sumnje da je apelant počinio kaznena djela. Također je, prema mišljenju sudskog vijeća, pravilno izveden zaključak u pogledu postojanja posebnih pritvorskih razloga koji su opširno navedeni na stranama 10. i 11. pobijanog rješenja. Imajući to u vidu, vijeće Općinskog suda je zaključilo da je apelantu pritvor određen pravilno i da su, stoga, prizivni navodi neutemeljeni.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

14. Apelant smatra da mu je osporenim rješenjima prekršeno pravo na osobnu slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1. točka c) i st. 3. i 4. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija).

15. U svezi s navodima o povredi ovog ustavnog prava, apelant je ukazao da mu je pritvor određen uslijed pogrešno i

nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i proizvoljne primjene procesnog prava kako u pogledu postojanja utemeljene sumnje kao općeg pritvorskog razloga, tako i u pogledu postojanja posebnog pritvorskog razloga iz članka 146. stavak 1. točka c) ZKPFBiH. Naime, apelant tvrdi da su u osporenim rješenjima izostali dokazi, razlozi i obrazloženja u prilog zaključku o postojanju utemeljene sumnje da je počinio kaznena djela koja mu se stavljaju na teret, te da u osporenim rješenjima nisu navedene okolnosti koje opravdavaju primjenu mjere pritvora zbog postojanja bojazni da će ponoviti kazneno djelo. U tom pravcu je posebice ukazao da sudsko vijeće koje je odlučivalo o njegovom prizivu protiv rješenja o određivanju pritvora nije ocijenilo prizivne navode, osobito sa aspekta posebnog pritvorskog razloga, već je, kako proizlazi iz njegovog obrazloženja, preuzelo razloge iz pisanog prijedloga Tužiteljstva uz minimalna preinačenja. Stoga, smatra da zakonitost lišavanja slobode nije razmotrena u smislu relevantnih odredaba ZKPFBiH i Europske konvencije, da nisu identificirane naročite okolnosti kakve se zahtijevaju navedenim odredbama a koje bi opravdale realnu bojazan da bi mogao ponoviti kazneno djelo. Zbog navedenih razloga, smatra da je pritvor protiv njega proizvoljno određen. S tim u svezi, apelant se pozvao na odluke Ustavnog suda br. AP 2938/17 i AP 4309/14 za koje smatra da su primjenjive u konkretnom slučaju. Osim toga, apelant smatra da mu je navedeno pravo povrijeđeno i zbog činjenice da nije adekvatno razmotrena mogućnost primjene mjera zabrane iako je njegova obrana ukazivala na takvu mogućnost. Ovo zbog toga što nema mogućnosti ponoviti djela, jer je njegovo ime objavljeno u medijima i jer su bankovni transakcijski računi blokirani, pa je predložio da se njegova apelacija usvoji.

16. Apelant je u zahtjevu za donošenje privremene mjere ukazao na svoje narušeno zdravstveno stanje koje se boravkom u pritvorskoj jedinici dalje narušava, pri čemu je kao prilog dostavio medicinsku dokumentaciju, predloživši da se do donošenja konačne odluke Ustavnog suda usvoji privremena mjera puštanja na slobodu.

b) Odgovor na apelaciju

17. Općinski sud smatra da je apelacija neutemeljena, da su u rješenjima tog suda navedeni jasni i konkretni razlozi zbog kojih je apelantu određen pritvor, pa je predloženo da se apelacija odbije kao neutemeljena.

18. Tužiteljstvo smatra da su i apelacija i zahtjev za donošenje privremene mjere neutemeljeni i da ih kao takve treba odbiti, budući da su u osporenim rješenjima navedeni jasni i argumentirani razlozi zbog kojih je apelantu određen pritvor kako opći, tako i posebni.

V. Relevantni propisi

19. **Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine FBiH" br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14, 46/16 i 75/17)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst relevantnih odredaba **Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine FBiH" br. 36/03, 37/03 - ispravak, 21/04 - ispravak, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17), sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 272. st. 1. i 2.

Pranje novca

(1) Tko novac ili drugu imovinu za koje zna da su pribavljeni počinjenjem kaznenog djela izravno ili neizravno primi, zamijeni, drži, raspolože njima, koristi u gospodarskom ili drugom poslovanju, vrši konverziju ili njihov prijenos ili na drugi način prikrije ili pokuša prikriti njihovu prirodu, izvor, lokaciju, raspolaganje, kretanje, vlasništvo ili drugo pravo, a takav novac ili imovinska korist su pribavljeni počinjenjem kaznenog djela koje je propisano zakonom u Federaciji,

bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je počinitelj djela iz stavka (1) ovog članka istodobno i počinitelj ili sudionik u kaznom djelu kojim je pribavljen novac ili imovinska korist iz prethodnog stavka,

bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do osam godina.

Članak 273. st. 1. i 2.

Porezna utaja

(1) Tko za sebe ili drugoga izbjegne plaćanje davanja propisanih poreznim zakonodavstvom u Federaciji ili doprinosa socijalnog osiguranja propisanih u Federaciji, ne dajući zahtijevane podatke ili dajući lažne podatke o svom stečenom oporezivom prihodu ili o drugim činjenicama koje su od utjecaja na utvrđivanje iznosa takvih obveza, a iznos obveze čije se plaćanje izbjegava prelazi 10.000 KM,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko počini kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka, a iznos obveze čije se plaćanje izbjegava prelazi 50.000 KM,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

Članak 340. stavak 1.

Udruživanje radi počinjenja kaznenih djela

(1) Tko organizira grupu ljudi ili na drugi način udružuje tri ili više osoba s ciljem počinjenja kaznenih djela propisanih zakonom u Federaciji za koja se može izreći kazna zatvora tri godine ili teža kazna, ako za takvo organiziranje ili udruživanje radi počinjenja pojedinog kaznenog djela nije propisana posebna kazna,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

20. **Zakon o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine FBiH" br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst relevantnih odredaba **Zakona o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije BiH" br. 35/03, 37/03 - ispravci, 56/03 - ispravci, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14), sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 146. stavak (1) točka c)

Razlozi za pritvor

(1) Ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo, pritvor joj se može odrediti:

c) ako naročite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti kazneno djelo ili će dovršiti pokušano kazneno djelo ili će učiniti kazneno djelo kojim prijete, a za ta se kaznena djela može se izreći kazna zatvora najmanje od tri godine ili teža kazna,

[...]

VI. Dopustivost

21. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

22. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojeg je koristio.

23. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Općinskog suda broj 32 0 K 344443 19 Kv od 19. veljače 2019. godine protiv kojeg nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporeno rješenje apelant je primio, kako je naveo u apelaciji, 20. veljače 2019. godine a apelacija je podnesena 22. veljače 2019. godine, tj.

u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

24. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

25. Apelant pobija rješenja o određivanju pritvora smatrajući da mu je tim rješenjima povrijeđeno pravo na osobnu slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i pravo iz članka 5. stavak 1. točka c) i st. 3. i 4. Europske konvencije.

Pravo na osobnu slobodu i sigurnost

26. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka stavak 2 što uključuje:

d) Pravo na slobodu i sigurnost osobe.

27. Članak 5. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Nitko ne može biti lišen slobode osim u sljedećim slučajevima i sukladno postupku propisanom zakonom:

(...)

c) u slučaju zakonitog uhićenja ili pritvaranja osobe u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast zbog razumne sumnje da je počinila kazneno djelo, ili kada se to razumno smatra potrebnim kako bi se spriječilo počinjenje kaznenog djela ili bjekstvo nakon počinjenja kaznenog djela;

3. Svatko tko je uhićen ili pritvoren sukladno odredbama iz stavka 1. točka c) ovog članka izvodi se bez odgađanja pred suca ili drugu službenu osobu zakonom ovlaštenu da vrši sudsku vlast, te ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano jamstvima da će se osoba pojaviti na suđenju.

4. Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti postupak u kojem će sud brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja i naložiti puštanje na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

28. Apelant tvrdi da su u obrazloženjima osporenih rješenja izostali valjani razlozi za određivanje pritvora, pri čemu osporava kako postojanje utemeljene sumnje, tako i posebnog pritvorskog razloga iz članka 146. stavak 1. točka c) ZKPFBiH.

Relevantni standardi

29. Ustavni sud, prije svega, podsjeća na to da se pravo na osobnu slobodu i sigurnost ubraja u jedno od najznačajnijih ljudskih prava, te da članak 5. Europske konvencije garantira da nitko ne smije biti proizvoljno lišen slobode. Proizvoljnost lišavanja slobode ocjenjuje se, u prvom redu, u odnosu na poštivanje proceduralnih zahtjeva procesnog prava, odnosno, u konkretnom slučaju, ZKPFBiH kao nacionalnog prava, koje mora biti usklađeno sa standardima Europske konvencije. Također, Ustavni sud podsjeća da se određivanje pritvora u razdoblju prije podizanja optužnice za osumnjičenog ne smije pretvoriti u kaznu. Stoga je pritvor dopušteno odrediti samo u slučaju u kojem postoji "utemeljena sumnja" da je osoba počinila kazneno djelo, te, načelno, samo radi osiguranja njezine nazočnosti i uspješnog vođenja kaznenog postupka. Stoga, ZKPFBiH za određivanje pritvora uvijek traži kumulativno postojanje općeg uvjeta, dakle "utemeljene sumnje" da je osoba počinila kazneno djelo, i postojanje barem jednog od posebnih razloga, taksativno nabrojanih u članku 146. stavak 1. toč. a), b), c) i d).

30. U kontekstu apelacijskih prigovora Ustavni sud podsjeća na stajalište Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) izražen u više njegovih presuda (vidi, između ostalih, Europski sud, *Bernobić protiv Hrvatske*, presuda od 21. lipnja 2011. godine, aplikacija broj 57180/09) da članak 5. st. 1. i 3. Europske konvencije zahtijevaju, na prvom mjestu, da pritvaranje bude zakonito, što uključuje i ispunjenje procedure propisane nacionalnim zakonodavstvom, ali da poštivanje nacionalnog prava nije dostatno, jer članak 5. stavak 1. Europske konvencije traži da svako lišavanje slobode bude sukladno svrsi zaštite pojedinaca od proizvoljnosti. Ustavni sud podsjeća da je Europski sud u citiranoj odluci ponovio mjerodavna načela koja potpadaju pod opseg zaštite članka 5. stavak 1. Europske konvencije koja je navedeni sud utemeljio u presudi *Mooren* (vidi, Europski sud, predmet *Mooren protiv Njemačke* (GC), broj 11364/03, ECHR 2009, st. 72-81).

Postojanje utemeljene sumnje

31. Dovodeći navedena načela u kontekst predmetnog slučaja, Ustavni sud zapaža da je apelant svoje prigovore, prije svega, usmjerio na nedostatak utemeljene sumnje kao *conditio sine qua non* za zakonitost pritvora.

32. U svezi sa zaključkom redovitih sudova o postojanju utemeljene sumnje da je apelant počinio kaznena djela za koja je osumnjičen, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja prvostupajskog rješenja proizlazi da je sudac za prethodni postupak u prilog zaključku o postojanju utemeljene sumnje ocijenio dokazni materijal koji mu je predočilo Tužiteljstvo. U tom pogledu u obrazloženju rješenja je naveden veliki broj materijalnih dokaza, izjava svjedoka saslušanih tijekom 2018. godine na okolnost *modus operandi* udruženih članova među kojima je i apelant, te dokaza prikupljenih prilikom pretresanja apelantove kuće, poslovnih prostorija i vozila. Navedeni dokazi su dovedeni u svezu sa drugim prikupljenim dokazima za inkriminirano razdoblje radi utvrđenja na koji način je apelant raspolagao novcem u svezi s kojim je proistekao zaključak o njegovom legaliziranju putem kupovine nekretnina i pokretnih stvari. S tim u svezi, Ustavni sud zapaža da je sudac za prethodni postupak, imajući u vidu opežnost dokazne građe za pojedina djela za koja se apelant sumnjiči, u obrazloženju rješenja konkretizirao radnje i dokaze za svako od pojedinačnih kaznenih djela za koja se apelant utemeljeno sumnjiči, počev od udruživanja radi činjenja kaznenih djela (navedene osobe i radnje činjenja), te porezne utaje i pranja novca (navedene službene evidencije i akti, pravne i povezane osobe) iz kojih proizlazi utemeljena sumnja da je apelant počinio produljeno kazneno djelo udruživanje radi činjenja kaznenih djela u stjecaju s kaznenim djelom porezna utaja i pranje novca. Odlučujući o apelantovom prizivu, vijeće Općinskog suda je u cijelosti prihvatilo argumentaciju suca za prethodni postupak, kao i zaključak iz pobijanog rješenja o postojanju utemeljene sumnje da je apelant počinio kaznena djela za koja se sumnjiči, kao i da je postojanje utemeljene sumnje dostatno konkretizirano. Stoga, imajući u vidu da je utemeljena sumnja da je apelant počinio kaznena djela za koja je osumnjičen utvrđena na temelju dokaza koji su detaljno interpretirani u obrazloženju osporenog prvostupajskog rješenja, koje je u cijelosti prihvatilo vijeće Općinskog suda, ne mogu se prihvatiti kao utemeljene apelantove tvrdnje da su izostali valjani razlozi i obrazloženja u svezi sa zaključkom o postojanju utemeljene sumnje, odnosno da se radi o uopćenim razlozima. Obzirom na navedeno Ustavni sud smatra da su, u smislu standarda koji proizlaze iz prakse Europskog suda koju Ustavni sud slijedi, redoviti sudovi utvrdili činjenice i informacije koje mogu zadovoljiti objektivnog promatrača da je apelant mogao počinuti kaznena djela za koja je osumnjičen (vidi, *mutatis mutandis*, pored ostalih, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP

5842/10 od 20. travnja 2011. godine, točka 64, dostupna na www.ustavnisud.ba), zbog čega apelantove tvrdnje u svezi sa zaključkom o postojanju utemeljene sumnje ne mogu biti prihvaćene kao utemeljene.

Posebna pritvorska osnova iz članka 146. stavak 1. točka c) ZKPFBiH

33. Apelant tvrdi da pri ocjeni i zaključku u pogledu postojanja posebnog pritvorskog razloga redoviti sudovi nisu uzeli u obzir njegove osobne okolnosti (činjenicu da ranije nije osuđivan) i da nisu adekvatno razmotrili mogućnost primjene mjera zabrane.

34. Ustavni sud ponavlja da opasnost od ponovnog počinjenja djela, ako je uvjerljivo utvrđena, može navesti sudske vlasti da stave i ostave osumnjičenog u pritvoru kako bi spriječile pokušaje da počini daljnja kaznena djela. Međutim, potrebno je, između ostalih uvjeta, da opasnost bude vjerojatna, a mjera odgovarajuća u svjetlu okolnosti predmeta, posebice prošlosti i ličnosti navedene osobe (vidi, Europski sud, *Clooth protiv Belgije*, 12. prosinca 1991, stavak 40, Serija A, br. 225, i *Paradyz protiv Francuske*, aplikacija broj 17020/05, stavak 71, 29. listopada 2009). Pritom ni težina kaznenog djela ne može sama za sebe poslužiti kao opravdanje za duga razdoblja pritvora (vidi, Europski sud, *Ilikov protiv Bugarske*, aplikacija broj 33977/96, st. 80-81, 26. srpnja 2001, *Micha protiv Poljske*, aplikacija broj 13425/02, stavak 49, 4. svibnja 2006. godine, i *Gulyayeva protiv Rusije*, aplikacija broj 67413/01, stavak 186, 1. travnja 2010. godine).

35. Dovodeći navedena stajališta u svezu sa činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da iz izreke prvostupajnskog rješenja proizlazi da je apelant ranije osuđivan Presudom Općinskog suda broj 032 0 K 000851 od 5. ožujka 2009. godine zbog kaznenog djela iz članka 336. stavak 3. ZKFBiH u svezi s člankom 332. stavak 3. u svezi sa stavkom 1. ZKFBiH za koje je kažnjen kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci uvjetno na dvije godine, ali da ta okolnost nije ocijenjena u smislu postojanja naročitih okolnosti, pa se Ustavni sud u kontekstu suprotnosti sa apelacijskim navodima njome neće posebice baviti. Iz osporenih rješenja proizlazi da su redoviti sudovi pri ocjeni postojanja okolnosti koje ukazuju na opasnost od ponavljanja kaznenog djela imali u vidu, prije svega, objektivni uvjet – da je za kaznena djela za koja se apelant sumnjiči propisana kazna zatvora u trajanju duljem od tri godine, te subjektivne okolnosti na apelantovoj strani. U obrazloženjima su, naime, konkretizirane te subjektivne okolnosti koje, prema ocjeni sudova, predstavljaju: kontinuitet radnji u duljem vremenskom razdoblju (2015-2018), broj poduzetih radnji učinjenja i broj osoba koje je tim radnjama angažirao (prema prikupljenim dokazima, više od 70 studenata), visok stupanj opornosti pri izvršenju inkriminiranih radnji koji je rezultirao visokim iznosima protupravno stečene koristi, povezanošću apelanta sa različitim pravnim osobama u BiH sa kojima je imao poslovne odnose od kojih su neki obuhvaćeni naredbom o provedbi istrage, zaključivši da je ispunjen poseban uvjet predviđen člankom 146. stavak 1. točka c) ZKPFBiH. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da iz apelantovih navoda ne proizlazi ništa iz čega bi se moglo zaključiti da u okolnostima njegovog slučaja i u fazi u kojoj se nalazi predmetni kazneni postupak ne postoji istinska "opravdana sumnja" da bi, u smislu predmetne pritvorske osnove, puštanjem na slobodu apelant mogao ponoviti kazneno djelo, odnosno da su izostali valjani razlozi za zaključak o "opravdanoj sumnji" koji nadjačavaju pravilo o poštivanju apelantovog prava na slobodu.

36. U tom kontekstu je, također, preispitana mogućnost izricanja blažih mjera u odnosu na mjeru pritvora, te navedeni potpuni i određeni razlozi zbog kojih je zaključeno da neke od blažih mjera nisu primjenjive, niti svrsishodne u konkretnom

slučaju, da cilj mjere pritvora nije samo osigurati nazočnost osumnjičenog kako njegova obrana smatra, već da preventivnom prirodno eliminira opasnost od ponavljanja kaznenog djela, te da svestranom analizom svih okolnosti egzistiraju objektivni razlozi i bojazan da bi apelant, u slučaju da bude pušten na slobodu, mogao ponoviti kazneno djelo.

37. Stoga, protivno apelantovim tvrdnjama, pobrojane okolnosti koje su ocijenjene u osporenim rješenjima u odnosu na apelanta kao osumnjičenog u pogledu težine kaznenog djela i zapriječene kazne, okolnosti pod kojima je učinjeno, načinom učinjenja i kontinuiranim trajanjem u duljem vremenskom razdoblju, u svojoj ukupnosti ne dovode u pitanje zaključak redovitih sudova da postoji opravdana bojazan da bi apelant, u slučaju da bude pušten na slobodu, mogao dovršiti ili ponoviti kazneno djelo za koje se sumnjiči. Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju nije povrijeđeno apelantovo pravo na osobnu slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 3. Europske konvencije u odnosu na postojanje posebne pritvorske osnove iz članka 146. stavak 1. točka c) ZKPFBiH.

38. U pogledu apelantovih tvrdnji da redoviti sudovi nisu adekvatno razmotrili primjenu blažih mjera u kontekstu članka 5. stavak 4. Europske konvencije koji garantira osobi lišenoj slobode da bude obaviještena, na jeziku koji razumije, o razlozima uhićenja i o svim optužbama protiv nje, te da mora imati pristup "sudu" koji bi mogao ispitati zakonitost kako inicijalnog lišavanja slobode, tako i produljenja trajanja te mjere, te da ima pravo uložiti priziv sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost lišavanja slobode i, ukoliko ono nije bilo zakonito, naložio oslobađanje, Ustavni sud zapaža da apelant, zapravo, ove tvrdnje dovodi u svezu sa nedostatkom valjanih razloga u pogledu posebnog pritvorskog razloga. U tom pravcu se poziva i na praksu Ustavnog suda. Međutim, imajući u vidu da je u prethodnim točkama ove odluke u pogledu posebne pritvorske osnove zaključeno da su razlozi u pobijanim rješenjima potpuni, jasni i argumentirani, proizlazi da su navodi o povredi ovog prava neutemeljeni. U svezi sa praksom Ustavnog suda za koju apelant smatra da je primjenjiva u predmetnom slučaju, Ustavni sud podsjeća da se svaki konkretan predmet ispituje u svjetlu danih specifičnih okolnosti koje se tiču objektivnih i subjektivnih uvjeta za pritvor od kojih je u prethodnom dijelu bilo riječi, pa proizlazi da primjena prakse po automatizmu nije moguća. Dalje, u konkretnom slučaju apelantu nije bila uskraćena mogućnost pristupa "sudu" koji bi mogao ispitati zakonitost njegovog pritvora, odnosno mogućnost izricanja blažih mjera. Naime, apelantu nije bila uskraćena mogućnost izjaviti priziv vijeću Općinskog suda protiv prvostupajnskog rješenja kojim mu je određen pritvor koje je donijelo odluku, pri čemu su razmotreni svi apelantovi prizivni navodi, između ostalog i izricanje blaže mjere, te dani razlozi zašto oni u okolnostima konkretnog slučaja nisu mogli dovesti do drugačije odluke suda. Naime, odlučujući o navodima apelantovog priziva, i vijeće Općinskog suda je zaključilo da se ni sa jednom mjerom zabrane ne bi mogla ostvariti svrha koja se u okolnostima apelantovog slučaja ostvaruje mjerom pritvora pri čemu su ponovljeni razlozi prvostupajnskog suda (o cilju ove pritvorske osnove - prevencija opasnosti od ponavljanja). Sukladno navedenom, Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju nije povrijeđen članak 5. stavak 4. Europske konvencije.

39. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da su apelantovi navodi o povredi prava na slobodu i sigurnost ličnosti iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1. točka c) i st. 3. i 4. Europske konvencije neutemeljeni.

VIII. Zaključak

40. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja prava na slobodu i sigurnost ličnosti iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1. točka c) i st. 3. i 4. Europske konvencije kada su redoviti sudovi dali jasne i argumentirane razloge kako za postojanje utemeljene sumnje, tako i za postojanje posebnih pritvorskih razloga iz članka 146. stavak 1. točka c) ZKPFBiH, zbog kojih je apelantu određen pritvor, pri čemu nema ništa što ukazuje na kršenje garancija članka 5. stavak 4. Europske konvencije.

41. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

42. Obzirom na odluku Ustavnog suda u ovom predmetu, nije neophodno posebice razmatrati apelantov prijedlog za donošenje privremene mjere.

43. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

С А Д Р Ж А Ј**КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ВЕТЕРИНАРСТВО
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

- 414 Одлука о спровођењу Плана праћења и контроле резидуа за 2019. годину (српски језик) 1
Одлука о provoђењу Плана праћења и контроле резидуа за 2019. годину (bosanski језик) 7
Одлука о provoђењу Плана праћења и контроле резидуа за 2019. годину (hrvatski језик) 12

**ДИРЕКЦИЈА ЗА ЦИВИЛНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

- 415 Правилник о измјенама и допуни Правилника о стручном ваздухопловном метеоролошком особљу (српски језик) 17

- Pravilnik о измјенама и допуни Правилника о стручном зракопловном метеоролошком особљу (bosanski језик) 18
Pravilnik о измјенама и допуни Правилника о стручном зракопловном метеоролошком особљу (hrvatski језик) 19

**УСТАВНИ СУД
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

- 416 Одлука број АП 2200/17 (српски језик) 20
Одлука број АП 2200/17 (bosanski језик) 24
Одлука број АП 2200/17 (hrvatski језик) 28
417 Одлука број АП 810/19 (српски језик) 32
Одлука број АП 810/19 (bosanski језик) 38
Одлука број АП 810/19 (hrvatski језик) 43